

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΚΟΥΡΣΚ (5 Ιουλίου 1943 - 23 Αυγούστου 1943)

 greekworldhistory.blogspot.com/2015/11/5-1943-23-1943.html

ΤΙΤΑΝΟΜΑΧΙΑ ΤΕΘΩΡΑΚΙΣΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΚΟΥΡΣΚ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΓΕΝΙΚΑ

Μία από τις αποφασιστικότερες μάχες του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου ήταν αυτή για την εξέχουσα του Κουρσκ, όπου ενεπλάκησαν κολοσσιαίες δυνάμεις και από τις δύο πλευρές -Γερμανία και ΕΣΣΔ- ενώ το αποτέλεσμα της έκρινε σε μεγάλο βαθμό την έκβαση του πολέμου στο ανατολικό μέτωπο.

Η μάχη του Κουρσκ, γνωστή επίσης ως η μάχη στη Κούρσκαγια Ντουγκά - Τόξο του Κούρσκ (5 Ιουλίου - 23 Αυγούστου του 1943) ήταν μια από τις βασικότερες μάχες του Β' Π.Π και του Μεγάλου Πατριωτικού πολέμου, μετά την οποία ο Κόκκινος Στρατός πέρασε σε γενική αντεπίθεση, ενώ τα Γερμανικά στρατεύματα έχασαν ολοκληρωτικά τη στρατηγική πρωτοβουλία. Μαζί με τη μάχη του Στάλινγκραντ θεωρείται ως σημείο καμπής στη πορεία του Μεγάλου Πατριωτικού Πολέμου. Η μάχη του Κουρσκ ήταν η μεγαλύτερη ακολουθία αρματομαχιών στην ιστορία...

Συμμετείχαν πάνω από 2,5 εκατομμύρια άτομα, 10.000 τεθωρακισμένα άρματα μάχης, και 5.000 αεροσκάφη σε ένα μέτωπο πολέμου που καλούνταν ως «Τόξο του Κουρσκ». Μετά την ήττα της στη Μάχη του Στάλινγκραντ, η Βέρμαχτ θα έβαζε το τελευταίο της μεγάλο στοίχημα κατά του Κόκκινου Στρατού, στην περιοχή περίξ της πόλης Κουρσκ, 450 χλμ. νότια της Μόσχας. Εκεί οι Σοβιετικές δυνάμεις είχαν σχηματίσει μια σφήνα στις γραμμές των Γερμανών, την οποία αυτοί τώρα ήλπιζαν να εξαλείψουν. Οι Σοβιετικοί, όμως, χάρη στην εξαιρετική κατασκοπεία τους, είχαν γνώση των Γερμανικών προθέσεων. Μάλιστα, λέγεται ότι ο Στάλιν είχε στα χέρια του ένα αντίγραφο του σχεδίου της επιχείρησης, τρεις ημέρες προτού το υπογράψει ο Χίτλερ.

Εκμεταλλούμενοι και την καθυστέρηση των Γερμανών, οι οποίοι περίμεναν την άφιξη νέων όπλων στο μέτωπο, οι Σοβιετικοί κατασκεύασαν γύρω από το Κουρσκ μια ζώνη αμυντικών οχυρώσεων βάθους 250 χλμ., τουλάχιστον δέκα φορές βαθύτερη από την περίφημη γραμμή Μαζινό. Με βάθος τριπλάσιο αυτού που χρειαζόταν για να σταματήσει τη Γερμανική επίθεση, ήταν η πιο ισχυρή αμυντική γραμμή που είχε κατασκευαστεί ποτέ. Όταν οι Γερμανικές δυνάμεις είχαν πλέον εξαντληθεί εναντίον

της, ο Κόκκινος Στρατός εξαπέλυσε την αντεπίθεσή του. Η μάχη του Κουρσκ είναι γνωστή ως η μεγαλύτερη αρματομαχία στην ιστορία του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, με αποκορύφωμα τη σύγκρουση στην Πρόχοροφκα. Η μάχη χωρίζεται σε δύο φάσεις:

Στη Γερμανική επίθεση (5 - 23 Ιουλίου).

Στη Σοβιετική αντεπίθεση (12 Ιουλίου - 23 Αυγούστου).

Η Γερμανική επίθεση διεξήχθη βάσει του σχεδίου της Επιχείρησης «Ακρόπολη» (Unternehmen Zitadelle), σύμφωνα με το οποίο, μεγάλος αριθμός αρμάτων μάχης και στρατιωτών της Ομάδας Στρατιών «Κέντρο» και της Ομάδας Στρατιών «Νότος» επιτέθηκε στα βόρεια και στα νότια της πόλης αντίστοιχα. Ωστόσο, οι Σοβιετικοί κατάφεραν να σταματήσουν (με μεγάλη δυσκολία στα νότια) την επίθεση των Γερμανών και πέρασαν στην αντεπίθεση, η οποία διήρκησε μέχρι τις 23 Αυγούστου. Κατά τη διάρκεια της αντεπίθεσης, στα βόρεια, ο Κόκκινος Στρατός απελευθέρωσε το Ορυόλ και το Μπέλγκοροντ, ενώ στα νότια, ο Κόκκινος Στρατός απελευθέρωσε το Χάρκοβο.

Η επιτυχία της Σοβιετικής αντεπίθεσης είχε ως αποτέλεσμα τη λήξη (μέχρι το τέλος του πολέμου) των Γερμανικών επιθέσεων στο Ανατολικό Μέτωπο και την απόκτηση (από τους Σοβιετικούς) της υπεροχής σε όλες τις κατευθύνσεις του Γερμανο-Σοβιετικού μετώπου. Η Μάχη του Κουρσκ, ήταν κρίσιμη και για τις δύο πλευρές. Θεωρείται η πιο αιματηρή σύγκρουση με τη συμμετοχή τεθωρακισμένων στην παγκόσμια πολεμική ιστορία. Ακόμη, ήταν η πρώτη μάχη στην οποία αποκρούστηκε μια επίθεση κεραυνοβόλου πολέμου (Blitzkrieg), ενώ για πρώτη φορά μια Σοβιετική εξόρμηση απέβαινε επιτυχής το καλοκαίρι.

Τέλος, μετά την τιτανομαχία του Κουρσκ, ο Κόκκινος Στρατός, παρά τις τεράστιες απώλειες, θα πέρναγε οριστικά από την άμυνα στην επίθεση, προελαύνοντας δυτικά, μέχρι την καρδιά του Τρίτου Ράιχ. Οι επιθετικές επιχειρήσεις των Γερμανών κατά τη θερινή περίοδο του έτους 1943, υπό τη συνθηματική ονομασία «CITADELLE» (ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ), στο Ανατολικό Μέτωπο, αποτέλεσαν την τελευταία προσπάθεια για την επίτευξη σταθερής υπεροχής τους στην Ανατολή. Οι Γερμανοί προέβλεπαν, ότι σύντομα θ' αντιμετώπιζαν ως εφιάλτη το διμέτωπο, προς τα ανατολικά και δυτικά, αγώνα, από τον οποίο έπρεπε να εξέλθουν ταχέως, για να έχουν ελπίδες για επιτυχή τερματισμό του πολέμου.

Εξετάζοντας επιχειρησιακά την κατάσταση στο Ανατολικό Μέτωπο, θα διαπιστώσουμε, ότι κατά το έτος 1943, μέχρι την έναρξη της επιχειρήσεως «CITADELLE», είχε την ακόλουθη εξέλιξη. Οι Ρώσοι, αφού επωφελήθηκαν από τα σφάλματα της ανωτάτης ηγεσίας των Γερμανικών δυνάμεων (του Χίτλερ), πέτυχαν μέχρι την 1η Φεβρουαρίου 1943 την πλήρη συντριβή της 6ης Γερμανικής Στρατιάς στο Στάλινγκραντ. Περίπου κατά τα μέσα Φεβρουαρίου η κρίση έφθασε στο απόγειο της, όταν δηλαδή οι Ρώσοι, συνεχίζοντας την προς τα δυτικά προώθηση των δυνάμεων τους, ανακατέλαβαν το Χάρκοβ, πρωτεύουσα της Ουκρανίας, και κατόρθωσαν να διεισδύσουν σε βάθος, δυτικά και νότια του ποταμού Ντόνετς, προς την κατεύθυνση της Μαύρης Θάλασσας και του ποταμού Δνείπερου.

Βεβαίως, παρά τις θεαματικές αυτές επιτυχίες τους, η μεγάλη ευκαιρία συντομεύσεως, αν μη του τερματισμού, του πολέμου διέφυγε, διότι η Στάβκα (Κεντρική Επιτροπή Αμύνης της Σοβιετικής Ενώσεως) είχε επιδείξει διστακτικότητα. Την κρίση αυτή διαδέχθηκε η βελτίωση της καταστάσεως των Γερμανικών δυνάμεων. Σ' αυτό συνετέλεσαν οι τεθωρακισμένες μονάδες που έστειλε προς ενίσχυση η Γερμανία, καθώς και η καταπληκτική δραστηριότητα και η ψύχραιμη αντιμετώπιση της κρίσεως από τον Ε. Μανστάιν, Διοικητή της Ομάδας Στρατιών του Νότου (περιοχής του λεκανοπεδίου του Ντόνετς).

Ενώ υπήρχε ο θανάσιμος κίνδυνος να δουν οι Γερμανοί τους Ρώσους να φθάνουν στις ακτές της Μαύρης Θάλασσας, ο Μανστάιν, εμμένοντας στις απόψεις του, συνέχιζε με παγερή αταραξία τη συγκρότηση εφεδρείας. Συγκέντρωνε τις διασκορπισμένες μονάδες της 4ης Τεθωρακισμένης Στρατιάς στην περιοχή του Ζαπορόγιε, νοτιοδυτικά του Χάρκοβ, αν και αυτό συνεπαγόταν περαιτέρω αραιώση του μετώπου, περισσότερο και από το κατώτατο παραδεκτό όριο. Ήταν ο μόνος τρόπος για την ανάκτηση της πρωτοβουλίας, που ήταν αναγκαία για τη διάσωση του Γερμανικού Στρατού, ο οποίος είχε περιέλθει σ' αυτή τη δεινή κατάσταση.

Η προς τα δυτικά προώθηση των Ρωσικών δυνάμεων προοδευτικά επιβραδυνόταν, εφόσον επιμηκύνονταν οι γραμμές συγκοινωνιών σε περιοχή που για εκατοντάδες χιλιόμετρα παρουσίαζε την εικόνα ερήμου μετά τη μεθοδική της καταστροφή από τους Γερμανούς πριν από την υποχώρηση τους προς τα δυτικά, αλλά και κατά τη διάρκειά της. Αντίθετα, η αντίσταση των Γερμανικών δυνάμεων αυξανόταν εφόσον προσέγγιζαν προς τα τέρματα των σιδηροδρομικών συγκοινωνιών, στα οποία κατέφθαναν συνεχώς ενισχύσεις, εφόδια και υλικά. Κατά το διάστημα μεταξύ 20ής Φεβρουαρίου και 1ης Μαρτίου η προώθηση των Ρωσικών στρατιών του Νοτιοδυτικού Μετώπου προς τις διαβάσεις του Δνείπερου ποταμού είχε αποκοπεί.

Κατόπιν αντεπιθέσεως των Γερμανικών δυνάμεων, οι Ρώσοι απωθήθηκαν και πάλι ανατολικά του ποταμού Ντόνετς. Ακόμη νοτιότερα, η Δεξιά Πτέρυγα των Γερμανών στον μέσο ρου του Ντόνετς και του Μιούς ποταμού διατήρησε τελικά τις θέσεις της και οι ρωσικές δυνάμεις, που είχαν διεισδύσει προς την κατεύθυνση της Αζοφικής,

κυκλώθηκαν και αναγκάστηκαν να παραδοθούν. Από την 1η Μαρτίου επακολούθησε επίθεση κατά των προωθούμενων προς τα δυτικά, στην περιοχή του Χάρκοβ, Ρωσικών δυνάμεων του Μετώπου του Βορονέζ, από το σώμα των SS, που είχε πρόσφατα συγκροτηθεί και από την 4η Τεθωρακισμένη Στρατιά με αξιόλογα για τους επιτιθέμενους αποτελέσματα.

Μέχρι τις 16 Μαρτίου το Χάρκοβ καταλήφθηκε και πάλι από τους Γερμανούς, καθώς και το Μπέλγκοροντ, οπότε ο βόρβωρος από την τήξη των πάγων έθεσε τέρμα στην προώθηση των Γερμανών και νέκρωσε κάθε κίνησή τους στην Ουκρανία. Λίγες περίοδοι του Β' Παγκοσμίου Πολέμου παρουσίασαν τόσο απότομη δραματική μεταστροφή της τύχης όσο αυτή του Φεβρουαρίου - Μαρτίου 1943. Ο Γερμανικός Στρατός επέδειξε για μία ακόμη φορά την καταπληκτική ικανότητα των αναγεννημένων δυνάμεών του και την αναμφίβολη υπεροχή του στο τακτικό πεδίο.

Παρά τη συνεχή και αφόρητη πίεση του τρομερότερου από τους αντιπάλους του, κατόρθωσε να αποκαταστήσει το μέτωπο, να αποκόψει την «αιχμή του ρωσικού δόρατος» και να διασκορπίσει τις πρόωρες ελπίδες των Δυτικών Συμμάχων. Ήδη το Επιτελείο της Oberkommando heeres (Ο.Κ.Η. , δηλαδή της Ανωτάτης Διοικήσεως Γερμανικού Στρατού) άρχισε να μελετά και η Στάβκα να εξετάζει με ανησυχία την περίπτωση νέας θερινής Γερμανικής επιθέσεως προς τα ανατολικά.

ΤΟ ΓΕΡΜΑΝΟ-ΣΟΒΙΕΤΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ

Από τις 17 Ιουλίου 1942 μέχρι τις 2 Φεβρουαρίου 1943, κύρια πεδία των Γερμανο-Σοβιετικών συγκρούσεων αποτέλεσαν το Στάλινγκραντ και ο Καύκασος. Η 6η Στρατιά του Φρίντριχ Πάουλους περικυκλώθηκε από τις δυνάμεις του Κόκκινου Στρατού στο Στάλινγκραντ (Επιχείρηση "Ουρανός") και οι Σοβιετικοί πέρασαν στην αντεπίθεση. Σύμφωνα με τον Γκεόργκι Ζούκοφ, κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων στο Στάλινγκραντ, η Βέρμαχτ έχασε 1.5 εκατομμύρια στρατιώτες, 3.500 άρματα μάχης και πολιορκητικά πυροβόλα, 12.000 πυροβόλα και όλμους, καθώς επίσης και 3000 αεροσκάφη. Μετά την περικύκλωση της 6ης Στρατιάς στο Στάλινγκραντ, οι Σοβιετικοί συγκέντρωσαν τις κύριες δυνάμεις τους για να διαλύσουν την Ομάδα Στρατιών «B» του Μαξιμίλιαν Βάιχς.

Στις 14 Ιανουαρίου, ο Κόκκινος Στρατός επιτέθηκε στις γερμανικές δυνάμεις του στρατηγού Φρέττερ - Πίκο στο Μίλλεροβο και κατάφερε να προωθηθεί μέχρι το Ντονέτς, ενώ στις 20 Ιανουαρίου, τέσσερα σώματα του Κόκκινου Στρατού επιτέθηκαν στις δυνάμεις της 4ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων που βρίσκονταν νοτίως του Ντον και κατάφεραν να φθάσουν μέχρι το αεροδρόμιο του Ροστόφ. Καθώς η κατάσταση στο Στάλινγκραντ και στην Κουμπάν γινόταν πιο δύσκολη για τη γερμανική διοίκηση, ο Χίτλερ διέταξε (στις 24 Ιανουαρίου) την υποχώρηση της 1ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων στο Ροστόφ.

Παράλληλα, όπως αναφέρει ο Μάνσταϊν, η Γερμανική διοίκηση ήθελε πάση θυσία να διατηρήσει το Ντονμπάς (βιομηχανικό κέντρο της Ουκρανίας), ωστόσο, δεν ήταν σίγουρη αν είχε αρκετές δυνάμεις για την άμυνα του. Στις 2 Φεβρουαρίου, παράλληλα με τη λήξη της μάχης στο Στάλινγκραντ, οι δυνάμεις του Κόκκινου Στρατού (3 σώματα τεθωρακισμένων, 1 μηχανοκίνητο σώμα και 1 σώμα πεζικού)

πέρασαν τον ποταμό Ντόνετς στα ανατολικά του Βοροσιλοφγκράντ - οι Ιταλικές δυνάμεις που βρίσκονταν στην περιοχή δεν έδειξαν σοβαρή αντίσταση. Μέχρι τις 7 - 8 Φεβρουαρίου, οι σοβιετικές δυνάμεις κατέλαβαν το Μπατάισκ (στα περίχωρα του Ροστόφ) και προωθήθηκαν στο Ροστόφ και στο Βοροσιλοφγκράντ.

Παράλληλα, η μεραρχία SS «Ντας Ράιχ», μετά από την ήττα στο Βολτσιάνσκ, αναγκάστηκε να υποχωρήσει στο Ντονέτς. Στις 9 Φεβρουαρίου, οι Σοβιετικοί απελευθέρωσαν το Μπέλγκοροντ και το Κουρσκ (βόρεια του Χαρκόβου). Η κατάληψη του Κουρσκ προκάλεσε μεγάλο ρήγμα στη Γερμανική άμυνα μεταξύ του Δνείπερου και της δεξιάς πτέρυγας της Ομάδας Στρατιών «Κέντρο» στα βόρεια του Κουρσκ - σύμφωνα με τον Μάνσταϊν, σ' αυτή την κατεύθυνση, η Γερμανική διοίκηση διέθετε την ομάδα του Λάντς και δύο στρατιές της Ομάδας Στρατιών «B» στα δυτικά του Κουρσκ. Ο Μάνσταϊν,

Στο βιβλίο «Verlorene Siege», δηλώνει πως ζήτησε από τον στρατηγό Κουρτ Τσάιτσερ (Kurt Zeitzler) τη δημιουργία μιας νέας στρατιάς από 5 - 6 μεραρχίες και τη μεταφορά της (μέσα σε 2 εβδομάδες) βορείως του Ντνεπροπετρόφσκ, καθώς και τη μεταφορά ακόμα μιας στρατιάς στα δυτικά του Κουρσκ για επίθεση στα νότια - ο στρατηγός Τσάιτσερ υποσχέθηκε να αποσπάσει έξι μεραρχίες από την Ομάδα Στρατιών «Κέντρο» και την Ομάδα Στρατιών «Βορράς», καθώς έγινε εμφανής ο κίνδυνος της διάλυσης των γερμανικών δυνάμεων στον νότιο τομέα του Γερμανο-Σοβιετικού μετώπου.

Παράλληλα, η 1η Στρατιά Τεθωρακισμένων του στρατηγού Μάκενσεν, η οποία είχε αναλάβει την απομάκρυνση των Σοβιετικών δυνάμεων από τον ποταμό Ντονέτς, βρισκόταν σε δύσκολη κατάσταση. Οι Σοβιετικές δυνάμεις (χωρισμένες σε δύο ομάδες) πέρασαν τον ποταμό Ντονέτς - η πρώτη ομάδα πέρασε τον ποταμό στο Βοροσιλοφγκράντ και προσπάθησε να προωθηθεί στο μέτωπο μεταξύ της 1ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων και των δυνάμεων του Χόλλιντ (που βρίσκονταν στον δρόμο για το Μίους), ενώ η δεύτερη ομάδα πέρασε τον ποταμό στη γραμμή Λισιτσιάνσκ - Σλαβιάνσκ και προσπάθησε να επιτεθεί στο δυτικό άκρο των γερμανικών δυνάμεων που βρίσκονταν στον Κριβόι Τόρτς.

Καθώς έγινε εμφανής ο κίνδυνος περικύκλωσης της 1ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων, η Γερμανική διοίκηση διέταξε την αντεπίθεση της 1ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων και στις δύο κατευθύνσεις - αρχικά, η 1η Στρατιά Τεθωρακισμένων έπρεπε να διαλύσει τις Σοβιετικές δυνάμεις στο Σλαβιάνσκ και μετά να προωθηθεί στο Βοροσιλοφγκράντ. Αρχικά, η 1η Στρατιά Τεθωρακισμένων σκόπευε να επιτεθεί, από τη δυτική πλευρά του Κριβόι Τόρτς, στις Σοβιετικές δυνάμεις που βρίσκονταν στο Σλαβιάνσκ - ωστόσο, η Γερμανική κατασκοπεία ανέφερε πως η περιοχή δεν ήταν κατάλληλη για χρήση αρμάτων μάχης, λόγω μορφολογίας και κακών καιρικών συνθηκών.

Γι' αυτό τον λόγο, οι δυνάμεις της 1ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων αναγκάστηκαν να περάσουν σε μετωπική επίθεση κατά μήκος και ανατολικά της κοιλάδας Κριβόι Τόρτς. Καθώς οι καιρικές συνθήκες ήταν δύσκολες, οι Γερμανικές δυνάμεις έδωσαν έμφαση στην κατάληψη των κατοικημένων περιοχών της κοιλάδας. Σύμφωνα με τον Μάνσταϊν, οι Γερμανικές δυνάμεις (κυρίως η 11η μεραρχία τεθωρακισμένων) δεν κατάφεραν να προωθηθούν γρήγορα. Παράλληλα, τα ξημερώματα της 11ης Φεβρουαρίου, τα Σοβιετικά άρματα μάχης προωθήθηκαν από τα δυτικά του Κριβόι Τόρτς μέχρι το Γκρίσινο.

Αποτέλεσμα ήταν να βρεθούν βαθιά στο πλευρό της 1ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων και να καταλάβουν την κύρια συγκοινωνία της Γερμανικής στρατιάς, η οποία οδηγούσε από το Ντενπροπετρόφσκ στο Κρασνοαρμέσκογιε - μοναδική συγκοινωνία της 1ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων αποτελούσε πλέον ο δρόμος από το Ζαπορόζιε. Παράλληλα, ένα σώμα ιππικού του Κόκκινου Στρατού προωθήθηκε από το Βοροσιλοφγκράντ μέχρι τον σιδηροδρομικό σταθμό του Ντεμπάλτσεβο, ο οποίος βρισκόταν στην οπισθοφυλακή του δεξιού πλευρού της 1ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων - ωστόσο, οι Γερμανοί κατάφεραν να περικυκλώσουν τους Σοβιετικούς στο Ντεμπάλτσεβο, χωρίς, όμως, να πετύχουν τη γρήγορη διάλυση του σώματος.

Στο δυτικό πλευρό της Γερμανικής παράταξης, η μεραρχία SS «Βίκινγκ» κατάφερε να σταματήσει τα Σοβιετικά άρματα μάχης στο Γκρίσινο, ωστόσο, υπέστη μεγάλες απώλειες - ο Μάνσταϊν αναφέρει πως το κύριο πρόβλημα της μεραρχίας (που αποτελείτο από εθελοντές της SS από τη Βαλτική και τις βόρειες χώρες) ήταν η έλλειψη διοικητών. Ο Μάνσταϊν, στις 12 Φεβρουαρίου, ζήτησε από τη διοίκηση της Βέρμαχτ να αποσπάσει μερικές μεραρχίες από την Ομάδα Στρατιών «Κέντρο» και την Ομάδα Στρατιών «Βορράς», καθώς οι Σοβιετικοί μπορούσαν να περικυκλώσουν όλες τις Γερμανικές δυνάμεις στον νότιο τομέα του Γερμανο-Σοβιετικού μετώπου.

Τα ξημερώματα της 12ης Φεβρουαρίου, ο Μάνσταϊν μετέφερε το επιτελείο της Ομάδας Στρατιών «Νότος» στο Ζαπορόζιε - η Ομάδα Στρατιών «Νότος» έλαβε τη διοίκηση των δυνάμεων της Ομάδας Στρατιών «B», η οποία εξαλείφθηκε ως ομάδα στρατιών της Βέρμαχτ. Ο στρατηγός Χούμπερτ Λάντς έλαβε διαταγή από τον Χίτλερ

να κρατήσει πάση θυσία το Χάρκοβο, ενώ το σώμα τεθωρακισμένων των SS (πυρήνας της ομάδας του Λάντς) έπρεπε να προωθηθεί μέχρι το Λόζοβαγια για να ευκολύνει την κατάσταση στο αριστερό πλευρό της Ομάδας Στρατιών «Νότος». Ο Μάνσταϊν, ο οποίος παρέλαβε την ομάδα του Λάντς, προσπάθησε να πείσει τον Χίτλερ να αλλάξει τη διαταγή του και να στείλει τον Λάντς νοτίως του Χαρκόβου, καθώς οι δυνάμεις της ομάδας του Λάντς δεν ήταν αρκετές για να υπερασπιστούν την πόλη.

Ωστόσο, ο Χίτλερ δεν άλλαξε γνώμη. Στις 15 Φεβρουαρίου, το σώμα αρμάτων μάχης των SS (παρά τις αντιρρήσεις του Λάντς) υποχώρησε από το Χάρκοβο, καθώς έγινε εμφανής η πιθανότητα περικύκλωσης του - γι' αυτό τον λόγο, ο Λάντς (ο οποίος ήταν στρατηγός των ορεινών σωμάτων) αντικαταστάθηκε από τον στρατηγό Κεμπφ. Η ομάδα του Λάντς υποχώρησε στα νοτιοδυτικά (στον ποταμό Μοζ). Την επόμενη μέρα, οι δυνάμεις του Κόκκινου Στρατού που βρίσκονταν δυτικά του Ιζιούμ επιχείρησαν επίθεση προς την κατεύθυνση του Πάβλογκραντ και του Ντνεπροπετρόφσκ, η οποία έληξε ανεπιτυχώς.

Παράλληλα, ο Χίτλερ επισκέφθηκε το επιτελείο του Μάνσταϊν στο Ζαπορόζιε - ο Μάνσταϊν ανέφερε πως η ομάδα του Χόλλιντ έφθασε στο Μίους με αρκετές απώλειες, ενώ η 1η Στρατιά Τεθωρακισμένων κατάφερε να σταματήσει τις Σοβιετικές δυνάμεις στο Γκρίσινο, ωστόσο, δεν κατάφερε να απομακρύνει τις σοβιετικές δυνάμεις που βρίσκονταν στο Σλαβιάνσκ. Την περίοδο 17 - 19 Φεβρουαρίου, σύμφωνα με τον Μάνσταϊν, διεξήχθησαν αρκετές συζητήσεις στο επιτελείο της Ομάδας Στρατιών «Νότος» με την παρουσία του Χίτλερ και του Έβαλντ φον Κλάιστ. Ο Χίτλερ ήθελε να ανακαταλάβει το Χάρκοβο όσο το δυνατόν πιο γρήγορα.

Ωστόσο, η μεραρχία SS «Νεκροκεφαλή» είχε κολλήσει μεταξύ του Κιέβου και της Πολτάβας, καθιστώντας αδύνατη την επίθεση της ομάδας του Λάντς βορείως του Χαρκόβου. Τότε, ο Χίτλερ διέταξε την επίθεση στα νοτιοανατολικά με σκοπό τη διάλυση των σοβιετικών δυνάμεων που προωθήθηκαν στο ρήγμα μεταξύ της ομάδας του Λάντς και της 1ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων. Επίσης, ο Χίτλερ διέταξε την επίθεση της μηχανοκίνητης μεραρχίας πεζικού SS «Ντας Ράιχ» στο Πάβλογκραντ - σύμφωνα με το σχέδιο, αυτή η μεραρχία έπρεπε να καλύψει την επιχείρηση της 4ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων εναντίον των Σοβιετικών δυνάμεων νοτίως του Χαρκόβου.

Στις 19 Φεβρουαρίου, οι Σοβιετικοί κατέλαβαν τον σιδηροδρομικό σταθμό του Σινζινόκοβο, την κύρια συγκοινωνία της Ομάδας Στρατιών «Κέντρο» και του δεξιού πλευρού της Ομάδας Στρατιών «Νότος» - επίσης, οι Σοβιετικοί βρέθηκαν σε απόσταση μόλις 60 χιλιομέτρων από το επιτελείο του Μάνσταϊν στο Ζαπορόζιε. Την ίδια μέρα, η 4η Στρατιά Τεθωρακισμένων έλαβε διαταγή να περάσει στην αντεπίθεση κατά των σοβιετικών δυνάμεων που βρίσκονταν στη γραμμή Περεσίπινο - Πάβλογκραντ - Γκρίσινο. Στις 20 Φεβρουαρίου, οι Σοβιετικοί (3 μεραρχίες πεζικού, 2 σώμα τεθωρακισμένων και ιππικό) επιτέθηκαν στις θέσεις της ομάδας του Χόλλιντ στον ποταμό Μίους.

Παράλληλα, δυνάμεις του Κόκκινου Στρατού επιχείρησαν να διαλύσουν το μέτωπο της ομάδας του Κεμπφ στα νοτιοδυτικά και στα δυτικά του Χαρκόβου. Την επόμενη μέρα, το 8ο Σώμα Ιππικού των Σοβιετικών, το οποίο περικυκλώθηκε στο

Ντεμπάλτσεβο, αναγκάστηκε να παραδοθεί - επίσης, οι Γερμανοί περικύκλωσαν ένα Σοβιετικό σώμα τεθωρακισμένων στην περιοχή του Μίους. Στο μέτωπο της 1ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων (στο Γκρίσινο και στο Κραματόρσκ), όπως αναφέρουν τα δεδομένα της Γερμανικής κατασκοπείας, οι Σοβιετικοί (ομάδα του Ποπόφ) αντιμετώπιζαν σοβαρά προβλήματα ανεφοδιασμού.

Παράλληλα, η 4η Στρατιά Τεθωρακισμένων κατέλαβε το Πάβλογκραντ, με αποτέλεσμα (τις επόμενες μέρες) να διαλύσει δύο σώματα τεθωρακισμένων, ένα σώμα πεζικού και ένα σώμα ιππικού στο Πάβλογκραντ και στα νότια της πόλης. Οι επιτυχίες της 4ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων είχαν ως αποτέλεσμα την επιστροφή (στους Γερμανούς) της υπεροχής στα νότια του Γερμανο-Σοβιετικού μετώπου. Μέχρι τις 1 Μαρτίου, η 1η και η 4η Στρατιά Τεθωρακισμένων κατάφεραν να διαλύσουν τέσσερα σώματα του Κόκκινου Στρατού (μηχανοκίνητα σώματα και σώματα τεθωρακισμένων). Στον ποταμό Μίους, οι Σοβιετικοί απομάκρυναν τα σώματα τεθωρακισμένων και έριξαν στη μάχη σώματα πεζικού.

Σύμφωνα με τον Μάνσταϊν, τα αποτελέσματα της Γερμανικής αντεπίθεσης ήταν τα εξής: οι δυνάμεις του Νοτιοδυτικού Μετώπου του Κόκκινου Στρατού (6η Στρατιά, Ομάδα του Ποπόφ και 1η Στρατιά Πεζικού-Φρουράς) αποδυναμώθηκαν και δεν μπορούσαν να συνεχίσουν τις επιθετικές επιχειρήσεις. Κατά τη διάρκεια της Γερμανικής αντεπίθεσης σκοτώθηκαν 23.000 Σοβιετικοί, ενώ άλλοι 9.000 αιχμαλωτίστηκαν - επίσης, οι Γερμανοί αιχμαλώτισαν 615 άρματα μάχης, 354 πυροβόλα, 69 αντιαεροπορικά και μεγάλο αριθμό αυτόματων πυροβόλων και όλμων. Μετά την επιτυχία της αντεπίθεσης, η Ομάδα Στρατιών «Νότος» έλαβε διαταγή να επιτεθεί στις δυνάμεις του Μετώπου του Βορόνεζ που βρίσκονταν στο Χάρκοβο.

Σύμφωνα με το σχέδιο της επιχείρησης, οι Γερμανικές δυνάμεις είχαν ως κύριο σκοπό τη διάλυση των Σοβιετικών στα νότια της πόλης - σε περίπτωση που οι συνθήκες ήταν ευνοϊκές, οι Γερμανοί σκόπευαν να επιχειρήσουν επίθεση στην οπισθοφυλακή των Σοβιετικών από τα ανατολικά της πόλης. Η 4η Στρατιά Τεθωρακισμένων, μέχρι τις 5 Μαρτίου, κατάφερε να διαλύσει δύο σώματα τεθωρακισμένων, ένα σώμα ιππικού και τρεις μεραρχίες πεζικού της 3ης Στρατιάς

Τεθωρακισμένων του Κόκκινου Στρατού, η οποία βρισκόταν στον ποταμό Μπερεστοβά (νοτιοδυτικά του Χαρκόβου). Κατά τον Μάνσταϊν, κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων στον ποταμό Μπερεστοβά σκοτώθηκαν 12.000 Σοβιετικοί.

Επίσης, οι Γερμανοί αιχμαλώτισαν 61 άρματα μάχης, 225 πυροβόλα και 600 αυτοκίνητα. Μετά την επιτυχία αυτή, οι Γερμανοί είχαν σκοπό να μεταφέρουν την 4η Στρατιά Τεθωρακισμένων στο μέτωπο της ομάδας του Κεμπφ (Αχτίρκα και Πολτάβα), ωστόσο, οι μετεωρολογικές συνθήκες δεν το επέτρεψαν. Γι' αυτό τον λόγο, η διοίκηση της Ομάδας Στρατιών «Νότος» αποφάσισε (στις 7 Μαρτίου) να επιτεθεί στις Σοβιετικές δυνάμεις στα βόρεια από το Κρασνογκράντ (κοντά στον ποταμό Μπερεστοβά) με τις δυνάμεις της 4ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων, του σώματος τεθωρακισμένων SS (συμπεριλαμβανομένου και της μεραρχίας «Νεκροκεφαλή») και της 1ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων - η επίθεση ήταν επιτυχής και είχε ως αποτέλεσμα τη διάλυση σοβιετικών δυνάμεων στα άκρα.

Η διοίκηση του Μετώπου του Βορόνεζ αποφάσισε να μεταφέρει μερικά σώματα τεθωρακισμένων και μερικά μηχανοκίνητα σώματα από το Βοροσιλοφγκράντ στο Ιζιούμ για να επιτεθεί στο πλευρό της 4ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων, ωστόσο, αυτές οι δυνάμεις είχαν αποδυναμωθεί στις προηγούμενες μάχες - το μόνο που κατάφεραν ήταν να καταλάβουν το προγεφύρωμα στα βορειοδυτικά του Ιζιούμ (στη νότια ακτή του Ντονέτς). Επίσης, οι Σοβιετικοί έριξαν στη μάχη το 2ο Φρουραρχικό Σώμα Τεθωρακισμένων και απομάκρυναν τις δυνάμεις που είχαν στο μέτωπο της ομάδας του Κεμπφ και της 2ης Στρατιάς στα δυτικά (στο Μπογκοντούχοφ). Σύμφωνα με τον Μάνσταϊν, το σώμα τεθωρακισμένων SS σχεδίαζε μετωπική επίθεση στο Χάρκοβο.

Ωστόσο, η διοίκηση της Ομάδας Στρατιών «Νότος» απέρριψε το σχέδιο και διέταξε το σώμα τεθωρακισμένων SS να παρακάμψει το Χάρκοβο από τα ανατολικά. Αυτή η επίθεση είχε ως αποτέλεσμα την αποκοπή της υποχώρησης μεγάλων Σοβιετικών δυνάμεων μέσω του ποταμού Ντονέτς. Καθώς οι Σοβιετικές δυνάμεις βρέθηκαν περικυκλωμένες, το σώμα τεθωρακισμένων SS κατέλαβε την πόλη στις 14 Μαρτίου, αν και οι μάχες συνεχίστηκαν μέχρι τις 16 Μαρτίου. Παράλληλα, στο βόρειο πλευρό της ομάδας του Κεμπφ, η μεραρχία τεθωρακισμένων SS «Μεγάλη Γερμανία» (Großdeutschland) επιτέθηκε στο Μπέλγκοροντ.

Οι Σοβιετικοί έριξαν (στο Γκαϊβόρον) μεγάλο αριθμό αρμάτων μάχης, ωστόσο, οι Γερμανοί απέκρουσαν την επίθεση και κατέλαβαν το Μπέλγκοροντ. Μετά την κατάληψη του Χαρκόβου και του Μπέλγκοροντ, η Ομάδα Στρατιών «Νότος» σχεδίασε επίθεση (σε συνεργασία με την Ομάδα Στρατιών «Κέντρο») στην προεξοχή του Κουρσκ με σκοπό να διαλύσει τις σοβιετικές δυνάμεις, οι οποίες είχαν προκαλέσει ένα μεγάλο ρήγμα μεταξύ των μετώπων της Ομάδας Στρατιών «Νότος» και της Ομάδας Στρατιών «Κέντρο».

Ωστόσο, η διοίκηση της Ομάδας Στρατιών «Κέντρο» δήλωσε πως δεν ήταν έτοιμη να συμμετέχει σ' αυτή την επιχείρηση. Ως αποτέλεσμα, η προεξοχή στο Κουρσκ παρέμεινε στα χέρια των Σοβιετικών, ενώ οι Γερμανοί παρέμειναν στη γραμμή που είχαν φθάσει τη χειμερινή περίοδο 1941 - 1942 και αναγκάστηκαν να περιμένουν μέχρι τον Ιούλιο για να επιχειρήσουν επίθεση στην προεξοχή του Κουρσκ.

ΥΠΟΒΑΘΡΟ

Το καλοκαίρι του 1942, οι Γερμανικές δυνάμεις έφτασαν μέχρι τον Καύκασο προτού σταματήσουν στο Στάλινγκραντ, αλλά οι Σοβιετικοί πέτυχαν μια μεγάλη νίκη, αιχμαλωτίζοντας ολόκληρη την 6η Γερμανική Στρατιά. Ο ιδιοφυής στρατάρχης φον Μάνσταϊν αντεπιτέθηκε όμως, ανακαταλαμβάνοντας το Χάρκοβο και το Μπέλγκοροντ και προκαλώντας τους μεγάλες απώλειες. Στα τέλη Μαρτίου οι βροχές και τα χιόνια που έλιωναν κατέστρεψαν το οδικό δίκτυο, με αποτέλεσμα να σταματήσουν όλες οι σημαντικές στρατιωτικές επιχειρήσεις. Έτσι, και οι δύο πλευρές είχαν χρόνο να επανεκτιμήσουν την κατάσταση και να σχεδιάσουν τις επόμενες επιχειρήσεις τους.

Η πανωλεθρία του Στάλινγκραντ είχε δημιουργήσει μια δυσμενή κατάσταση για τους Γερμανούς, που είχαν χάσει πάνω από 209.000 άνδρες (νεκρούς και αιχμάλωτους) και 22 μεραρχίες. Επιπρόσθετα, οι Ιταλοί, Ούγγροι και Ρουμάνοι σύμμαχοί τους έχασαν τέσσερις στρατιές (περίπου 450.000 άνδρες) και συνάμα κάθε διάθεση να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο στις επιχειρήσεις που θα ακολουθούσαν. Οι Γερμανοί είχαν αρχίσει να αισθάνονται το κόστος της πολυμέτωπης αναμέτρησης με την έλλειψη ανθρώπινου δυναμικού, την οποία προσπάθησαν να καλύψουν αυξάνοντας το όριο ηλικίας για τους ενεργούς στρατιώτες στα 50 έτη και καλώντας αλλοδαπούς "εθελοντές" .

Παρόλα αυτά, ο Γερμανικός στρατός στο ανατολικό μέτωπο παρέμενε μια αξιολύβαστη δύναμη. Η Γερμανική υπεροχή εκφραζόταν κυρίως στα τεθωρακισμένα, που χάριν κυρίως στην άρτια εκπαίδευση και στην εμπειρία των πληρωμάτων τους, σε συνδυασμό με την τεχνολογική ανωτερότητα των νέων τεθωρακισμένων (Tiger, Panther και Ferdinand), ισοσκελίζαν τη Σοβιετική υπεροχή σε αριθμούς. Οι Γερμανοί, αναζητώντας την προσφορότερη περιοχή για να καταφέρουν ένα αποφασιστικό πλήγμα στις Σοβιετικές στρατιές, τη βρήκαν στην εξέχουσα του Κουρσκ.

Η γραμμή επαφής των Γερμανικών και Ρωσικών δυνάμεων εκτεινόταν από το Λένινγκραντ μέχρι τη θάλασσα του Αζόφ. Εντούτοις, στην περιοχή γύρω από το Κουρσκ υπήρχε μια Ρωσική "προεξοχή" μέσα στις Γερμανικές γραμμές, που

αναπόφευκτα τραβούσε την προσοχή των αξιωματικών και των δύο πλευρών. Για τους Γερμανούς αποτελούσε έναν εξαιρετικό στόχο για επίθεση.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ

Η τελική έκβαση των χειμερινών επιχειρήσεων προς τα ανατολικά μπορούσε να θεωρηθεί για τους Γερμανούς, μετά μάλιστα την καταστροφή της 6ης Στρατιάς στο Στάλινγκραντ, ως ικανοποιητική, τουλάχιστον από απόψεως εδαφικών κερδών. Το μέτωπο ακολουθούσε γενικά τη γραμμή του Ντόνετς ποταμού μέχρι δυτικά της πόλεως Βοροσίλωφγκραντ, όπου καμπτόταν προς το Νότο και ακολουθούσε την κοίτη του Μιούς ποταμού. Η Χερσόνησος της Κριμαίας κατεχόταν σταθερά από τους Γερμανούς, οι οποίοι μάλιστα είχαν διατηρήσει εκτεταμένο προγεφύρωμα στη χερσόνησο του Κουμπάν, στην περιοχή Καυκάσου.

Στην τεράστια αυτή περιοχή περιλαμβάνονταν οι εκτεταμένοι σιτοβολώνες της Ουκρανίας και περιοχές πλούσιες σε άνθρακες και σε μέταλλα απαραίτητα στην πολεμική βιομηχανία (χρώμιο, μαγγάνιο κ.ά.). Το μόνο μελανό σημείο ήταν η εκτεταμένη εξέχουσα του μετώπου στην περιοχή του Κουρσκ, μεταξύ των Ομάδων Στρατιών Κέντρου και Νότου. Λόγω της παρεμβολής του, η γραμμή του μετώπου επιμηκυνόταν κατά 500 χιλιόμετρα περίπου. Εκατέρωθεν του θυλάκου του Κουρσκ σχηματίζονταν δύο εξέχουσες του Γερμανικού μετώπου, του Ορέλ προς Βορρά και του Μπέλγκοροντ προς Νότο. Στο κέντρο του θυλάκου βρισκόταν η πόλη του Κουρσκ, όπου διασταυρώνονταν οι σιδηροδρομικές αρτηρίες Χάρκοβ - Μόσχας και Βορονέζ - Κιέβου.

Το έδαφος της περιοχής ήταν κυματοειδές με μικρές εδαφικές εξάρσεις ύψους 200 - 300 μέτρων. Αξιολογικά υδάτινα κωλύματα δεν υπήρχαν, πλην των παραποτάμων του Δνείπερου, Σέιμπ και Πσελ. Όμως, η εκτός οδών κίνηση των αρμάτων παρουσίαζε κατά περιοχές σημαντικές δυσχέρειες, λόγω φυσικών αποτμήσεων του εδάφους. Το οδικό δίκτυο της περιοχής, αν και ήταν πτωχό, επέτρεπε γενικά την άνετη κίνηση των τροχοφόρων κατά την περίοδο της ξηρασίας. Κατά την περίοδο όμως των βροχοπτώσεων και ιδίως της τήξεως των πάγων (συνήθως κατά τον Απρίλιο) καμία κίνηση δεν ήταν δυνατή εκτός των κυρίων οδεύσεων.

Η φοβερή λάσπη νέκρωνε τα πάντα. Τεράστιοι σιταγοί κάλυπταν το αναπεπταμένο έδαφος και μείωναν την ορατότητα, ενώ κατά διαστήματα η κοίτη των ποταμών είχε καλυφθεί από συστάδες δένδρων. Η παρεμβολή του θυλάκου του Κουρσκ στη γραμμή του μετώπου των Γερμανών δυσχέραινε τις μεταξύ των δύο Ομάδων Στρατιών (Κέντρου και Νότου) συγκοινωνίες και καθήλωνε σημαντικές δυνάμεις για την επιτήρησή του. Στους Ρώσους παρείχε σπουδαία βάση εξορμήσεως κατά της βόρειας πτέρυγας της Ομάδας Στρατιών του Νότου, καθώς και κατά του πλευρού της Ομάδας Στρατιών του Κέντρου.

Αποτελούσε γενικά, σοβαρή απειλή για τη συνοχή του Γερμανικού μετώπου, επειδή Ρωσική επίθεση από την κατεύθυνση του Κουρσκ μέσω Χάρκοβ προς τις διαβάσεις του Δνείπερου (μεγάλες γέφυρες Δνειπροπετρόβσα και Ζαπορόγιε) θα είχε ως αποτέλεσμα την αποκοπή των Γερμανικών δυνάμεων στην κοιλάδα του Ντόνετς, με προφανή τον κίνδυνο απωθήσεώς τους προς τις ακτές του Ευξείνου Πόντου. Για

τους Γερμανούς προσφερόταν ως ΑΝΣΚ επιθέσεως, που θα απέβλεπε στην κύκλωση σημαντικών Ρωσικών δυνάμεων. Σύμφωνα με αυτήν και λόγω της σημασίας, που είχε το Κουρσκ για τους Ρώσους, θα έπρεπε να αναμένεται ταχέως η εμπλοκή των τεθωρακισμένων εφεδρειών τους, κατά τις απόψεις του Στρατάρχη Μάνσταϊν.

Η καταστροφή αυτών, καθώς και κατά το θέρους του παρελθόντος έτους στην ίδια περιοχή, θα αποτελούσε απαρχή νέων γερμανικών επιθέσεων σε βάθος, ως μία επιθετική επιστροφή μεγάλης εκτάσεως. Κανένας από τους άλλους τομείς του Ανατολικού Μετώπου δεν προσφερόταν καλύτερα από εκείνον του Κουρσκ για μια ανάλογη επιθετική ενέργεια, έστω και περιορισμένης εκτάσεως. Το Ορέλ προς το Βορρά και το Μπέλγκοροντ προς το Νότο αποτελούσαν ισχυρές και πολύ κατάλληλες βάσεις για μια συγκλίνουσα, ταχεία και αιφνιδιαστική επίθεση των δύο Γερμανικών Ομάδων Στρατιών (Κέντρου και Νότου).

Η επίθεση των Ρώσων προ του Ορέλ, η οποία έγινε το Φεβρουάριο και απέτυχε, και η προέλαση της Ομάδας Στρατιών του Νότου μέχρι το Μπέλγκοροντ το Μάρτιο είχαν ως αποτέλεσμα τη συγκέντρωση σημαντικών δυνάμεων των Μετώπων Βορονέζ και Κεντρικού στην εξέχουσα σε τρόπο, ώστε, με μικρή εύνοια της τύχης, να είναι δυνατή η προσδοκία -από Γερμανικής πλευράς- της επιτυχίας αποφασιστικής νίκης. Τέλος, σε περίπτωση επιτυχίας, η εξάλειψη της εξέχουσας θα επέφερε την ευθυγράμμιση του γερμανικού μετώπου (στο σημείο επαφής των δύο ομάδων στρατιών) και την εξοικονόμηση 15 τουλάχιστον μεραρχιών.

Κατά τις εκτιμήσεις των επιτελείων και των δύο αντιπάλων η εξέχουσα του Κουρσκ ήταν πολύ ελκυστικός στόχος. Αποτελούσε σαφή πρόκληση για τους Γερμανούς και, ως εκ τούτου, όπως ήταν φυσικό, έπρεπε να αναμένεται, ότι οι Ρώσοι θα έσπευδαν, αμέσως μόλις θα το επέτρεπε η κατάσταση του εδάφους, να προβούν στην αμυντική οργάνωση.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΕΣ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ

Το "Τόξο του Κουρσκ" είναι μια προεξοχή που δημιουργήθηκε στο κέντρο του Σοβιετικό-Γερμανικού μετώπου κατά τη διάρκεια της χειμερινής επίθεσης του Κόκκινου Στρατού και της αντεπίθεσης των Γερμανικών στρατευμάτων στην Ανατολή Ουκρανία, με βάθος έως 150 και με πλάτος έως 200 χιλιόμετρα. Έχει καθιερωθεί η μάχη του Κουρσκ να χωρίζεται σε 3 στάδια:

Η αμυντική επιχείρηση του Κουρσκ (5 - 23 Ιουλίου).

Η επιχείρηση επίθεσης στο Οριόλ (12 Ιουλίου - 18 Αυγούστου).

Η επιχείρηση επίθεσης στο Μπέλγκοροντ και Χάρκοβο (3 - 23 Αυγούστου).

Τα Σοβιετικά στρατεύματα ήταν υπό τη διοίκηση του Γκεόργκι Ζούκοφ, Νικολάι Βατούτιν, Ιβάν Κόνεφ και του Κωνσταντίν Ροκοσόφσκι. Τα Γερμανικά στρατεύματα ήταν υπό τη διοίκηση του Έριχ φον Μάνσταϊν, Γκιούντερ Χανς φον Κλιούγκε, Βάλτερ Μόντελ, Γκέρμαν Γκοτ. Η Γερμανική διοίκηση αποφάσισε να πραγματοποιήσει μια

μεγάλη στρατηγική επιχείρηση στην προεξοχή του Κουρσκ το καλοκαίρι του 1943. Προγραμματίζονταν να διεξαχθούν δύο συγκλίνοντα χτυπήματα σε μία από τις περιοχές των πόλεων Οριόλ (από το Βορρά) και Μπέλγκοροντ (από το Νότο). Οι ομάδες επίθεσης έπρεπε να σμίξουν στην περιοχή του Κουρσκ θέτοντας σε κλοιό τα στρατεύματα του Κεντρικού μετώπου και του μετώπου Βορόνεζ του Κόκκινου Στρατού.

Η επιχείρηση έλαβε την κωδική ονομασία Citadel. Για την διεξαγωγή της επιχείρησης Citadel η Γερμανική διοίκηση συγκέντρωσε 50 μεραρχίες, μεταξύ των οποίων 16 τεθωρακισμένες και μηχανοκίνητες. Το συγκρότημα στρατευμάτων αποτελούσαν τουλάχιστον από 900.000 άτομα, περίπου 2.700 τεθωρακισμένα άρματα μάχης και 2.000 αεροσκάφη. Οι αριθμοί αυτοί αντιπροσώπευαν περίπου το 70% των τεθωρακισμένων μεραρχιών, έως 30% των μηχανοκίνητων και πάνω από 20% μεραρχιών πεζικού, όπως επίσης και το 65% όλων των πολεμικών αεροσκαφών που δραστηριοποιούνταν στο Σοβιετικό - Γερμανικό μέτωπο, οι οποίες είχαν συγκεντρωθεί σε μία περιοχή, η οποία αποτελούσε μόλις το 14% του μήκους του.

Το Σοβιετικό συγκρότημα στρατευμάτων συμπεριλάμβανε πάνω από 2 εκατ. άτομα, πάνω από 5.000 τεθωρακισμένα οχήματα και αυτοκινούμενα πυροβόλα, όπως επίσης και 3.000 περίπου αεροσκάφη. Τα Σοβιετικά στρατεύματα είχαν περίπου διπλή υπεροχή σε σχέση με τα Γερμανικά στρατεύματα που τους αντιστέκονταν στο Κουρσκ.

ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΙ ΟΠΛΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ

Οι Δυνάμεις των Αντιπάλων Γενικά

- Ο ακριβής αριθμός των Γερμανικών μεραρχιών στην προεξοχή του Κουρσκ παραμένει μέχρι σήμερα ασαφής, καθώς κυκλοφόρησαν διάφοροι υπολογισμοί. Ο Μάνσταϊν (διοικητής της Ομάδας Στρατιών «Νότος» κατά τη διάρκεια της μάχης) αναφέρει ότι η Ομάδα Στρατιών «Κέντρο» παραχώρησε την 9η και τη 2η Στρατιά. Η 9η Στρατιά είχε στη διάθεση της 3 σώματα τεθωρακισμένων (6 μεραρχίες τεθωρακισμένων, 2 μηχανοκίνητες μεραρχίες και 7 μεραρχίες πεζικού), ενώ η 2η Στρατιά είχε στη διάθεση της 9 μεραρχίες πεζικού. Η Ομάδα Στρατιών «Νότος», κατά τον Μάνσταϊν, παρέταξε δύο στρατιές, οι οποίες είχαν στη διάθεση τους 5 σώματα (11 μεραρχίες τεθωρακισμένων και 7 μεραρχίες πεζικού).

Αναλυτικά, η ομάδα του Κεμπφ έλαβε διαταγή να υπερασπίζεται το Χάρκοβο με ένα σώμα πεζικού, ενώ για την επίθεση στο Κουρσκ, η ομάδα του Κεμπφ παραχώρησε ένα σώμα τεθωρακισμένων και ένα σώμα πεζικού (3 μεραρχίες τεθωρακισμένων και 3 μεραρχίες πεζικού). Η 4η Στρατιά Τεθωρακισμένων του στρατηγού Χοτ είχε στη διάθεση της 2 σώματα τεθωρακισμένων (6 μεραρχίες τεθωρακισμένων και μια μεραρχία πεζικού) και ένα σώμα πεζικού. Επίσης, κατά τον Μάνσταϊν, η 9η Στρατιά του Μόντελ συνεργάζονταν με μια μεραρχία της Αεροπορίας.

Ενώ ο 4ος Αεροπορικός Στόλος (3 ομάδες βομβαρδιστικών αεροσκαφών κάθετης εφόρμησης, 3 ομάδες πολιορκητικών αεροσκαφών και 3 - 4 ομάδες βομβαρδιστικών αεροσκαφών) βοηθούσε παράλληλα και τις δύο ομάδες στρατιών. Ο Βασιλέφσκι, αναφερόμενος στις Γερμανικές δυνάμεις στην προεξοχή του Κουρσκ, κάνει λόγο για 50 μεραρχίες (συμπεριλαμβανομένου 16 μεραρχιών από μηχανοκίνητα και τεθωρακισμένα όπλα), 2 ταξιαρχίες τεθωρακισμένων, 3 τάγματα τεθωρακισμένων και 8 αεροπορικές μοίρες (με πολιορκητικά αεροσκάφη). Συνολικά, κατά τον Βασιλέφσκι, οι Γερμανοί συγκέντρωσαν 900.000 στρατιώτες, 10.000 πυροβόλα όπλα και όλμους, 2.700 άρματα μάχης και πολιορκητικά όπλα και περισσότερα από 2.000 αεροσκάφη.

Σύμφωνα με τον ιστορικό Στήβεν Νιούτον (Steven H. Newton), η Ομάδα Στρατιών «Νότος» είχε στη διάθεση της 5 σώματα (8 μεραρχίες πεζικού, 9 μεραρχίες τεθωρακισμένων και αρκετές μονάδες στρατού) και συνεργάζονταν με τον 6ο Αεροπορικό Στόλο, ενώ η Ομάδα Στρατιών «Κέντρο» είχε στη διάθεση της 5 σώματα (15 μεραρχίες πεζικού, 6 μεραρχίες τεθωρακισμένων, 1 μεραρχία τεθωρακισμένων-γρεναδιέρων και αρκετές μονάδες στρατού) και συνεργάζονταν με τον 4ο Αεροπορικό Στόλο.

- Από την άλλη, οι Σοβιετικοί χώρισαν τις δυνάμεις τους σε 3 μέτωπα. στο Κεντρικό Μέτωπο του Κονσταντίν Ροκοσόφσκι (παρατάχθηκε στα βόρεια της προεξοχής του Κουρσκ), στο Μέτωπο του Βορόνεζ του Νικολάι Βατούτιν (παρατάχθηκε στα νότια της προεξοχής του Κουρσκ) και στο Μέτωπο της Στέπας του Ιβάν Κόνιεφ (αποτελείτο από Σοβιετικές εφεδρείες και παρατάχθηκε στα ανατολικά του Κουρσκ). Κατά τον Βασιλέφσκι, το Κεντρικό Μέτωπο και το Μέτωπο του Βορόνεζ είχαν στη διάθεση τους 1.300.000 στρατιώτες, περίπου 20.000 πυροβόλα όπλα και όλμους, 3600 άρματα μάχης και αυτοκινούμενα πυροβόλα όπλα και περισσότερα από 2.800 αεροσκάφη.

Οι Σοβιετικές δυνάμεις οργάνωσαν 8 γραμμές άμυνας με βάθος περίπου 300 χιλιομέτρων. Η ηγεσία του Κόκκινου Στρατού, κατά τον Βασιλέφσκι, έδωσε μεγάλη έμφαση στην άμυνα κατά των γερμανικών αρμάτων μάχης - η μέση πυκνότητα της εξόρυξης στις πιθανές κατευθύνσεις της γερμανικής επίθεσης ήταν 1.500 αντιαρματικές νάρκες και 1.700 νάρκες πεζικού ανά χιλιόμετρο μετώπου. Κατά τον Στήβεν Νιούτον, οι Σοβιετικοί οργάνωσαν 9 γραμμές άμυνας, στις οποίες παρέταξαν συνολικά 15 στρατιές πεζικού, 4 στρατιές τεθωρακισμένων, 25 σώματα πεζικού, 17 σώματα μηχανοκίνητων και τεθωρακισμένων, 146 μονάδες πεζικού και 121 μονάδες μηχανοκίνητων και τεθωρακισμένων.

Όσον αφορά τις αεροπορικές δυνάμεις των Σοβιετικών, ο ιστορικός Ιβάν Τιμοχόβιτς αναφέρει ότι στη μάχη του Κουρσκ συμμετείχε η 16η Αεροπορική Στρατιά του Κεντρικού Μετώπου, η 2η Αεροπορική Στρατιά του Μετώπου του Βορόνεζ, η 17η Αεροπορική Στρατιά του Νοτιοδυτικού Μετώπου, καθώς επίσης και η 5η Αεροπορική Στρατιά του Μετώπου της Στέπας - επίσης, στη μάχη συμμετείχαν και τα συντάγματα του 9ου Αεροπορικού Σώματος των Δυνάμεων Αντιαεροπορικής Άμυνας της ΕΣΣΔ.

Ο Οπλισμός των Αντιπάλων Γενικά

Κατά τη διάρκεια της αρματομαχίας του Κουρσκ, οι Γερμανοί χρησιμοποίησαν κυρίως τα άρματα μάχης Tiger I και Panther, καθώς επίσης και αυτοκινούμενα πυροβόλα όπλα Ferdinand. Ο ιστορικός Βαλέρι Ζαμούλιν αναφέρει πως οι Γερμανικές μεραρχίες της Ομάδας Στρατιών «Νότος» είχαν στη διάθεση τους και άλλα άρματα μάχης τύπου Panzer I, Panzer II, Panzer III, Panzer IV, καθώς επίσης και σοβιετικά άρματα μάχης T-34, τα οποία αιχμαλωτίστηκαν στα πεδία των προηγούμενων μαχών. Όσον αφορά τα αυτοκινούμενα πυροβόλα όπλα, ο Ζαμούλιν αναφέρει ότι οι Γερμανοί χρησιμοποίησαν επίσης τα αυτοκινούμενα πυροβόλα όπλα Hummel, Wespe, StuG III και τους κυνηγούς αρμάτων Marder.

Όσον αφορά τη Γερμανική αεροπορία στη μάχη του Κουρσκ, ο Βασιλέφσκι και ο Ζούκοφ αναφέρουν πως η Λουφτβάφε έριξε στη μάχη τα αεροσκάφη Focke-Wulf 190A και Henschel Hs 129 - κατά τον Ζαμούλιν, ωστόσο, στη μάχη του Κουρσκ έλαβαν μέρος και τα αεροσκάφη Junkers Ju 87. Όσον αφορά τους Σοβιετικούς, το κύριο άρμα μάχης του Κόκκινου Στρατού στην αρματομαχία του Κουρσκ ήταν το T-34/76 - ωστόσο, κατά τον Ζαμούλιν, το Μέτωπο του Βορόνεζ είχε στην κατοχή του και μικρό αριθμό αρμάτων T-60, T-70, KB, MK II και M3 Lee. Σύμφωνα με τον Ζούκοφ, η Σοβιετική αεροπορία στη μάχη του Κουρσκ χρησιμοποίησε τα αεροσκάφη Lavochkin La-5, Yakovlev Yak-9, Petlyakov Pe-2, Tupolev Tu-2 και Ilyushin Il-4.

Δυνάμεις και Διάταξη των Γερμανών

A. Δυνάμεις

Οι ανάγκες σε έμπυχο δυναμικό των Γερμανών κατά τις αρχές του έτους 1943 υπήρξαν τεράστιες και δημιουργούσαν δυσχερή προβλήματα. Ο συνεχώς επαυξανόμενος αριθμός μαχητών που κατευθυνόταν προς τα διάφορα μέτωπα, και μάλιστα το Ανατολικό, καθιστούσε μεγαλύτερες τις ελλείψεις εργατικού δυναμικού της υπεραναπτυγμένης πολεμικής βιομηχανίας. Το μέτρο της συμμετοχής στο Ανατολικό Μέτωπο συμμαχικών στρατευμάτων (δορυφόρων κρατών), παρά την αρχική ευοίωνη προοπτική, απέβη κατά τους τελευταίους μήνες του 1942 καταστρεπτικό.

Επίσης, το μέτρο της εθελουσίας προσελεύσεως εργατών από διάφορα υποταγμένα κράτη και κατακτημένες περιοχές, εξαιτίας της περιορισμένης επιτυχίας του, εξελίχθηκε τελικά σε βίαιη πολιτική επιστράτευση και καταναγκαστική εργασία τεράστιου αριθμού ατόμων και των δύο φύλων. Οι αποτυχίες του στρατού (Wehrmacht) στα διάφορα μέτωπα επέτειναν τη δυσπιστία του Χίτλερ στις εθνικές Γερμανικές δυνάμεις, ενώ η αποτελεσματικότητα των SS στις διάφορες επιχειρήσεις των μετόπισθεν (ερήμωση ολόκληρων περιοχών) είχε επαυξήσει την εμπιστοσύνη του στους κομματικούς (ναζιστικούς) και, κατά κάποιο τρόπο, προσωπικούς στρατούς της αεροπορίας (Στρατάρχης Γκαίριγκ) και ιδίως των SS (Στρατάρχης Χίμμερ).

Η χαώδης κατάσταση που είχε δημιουργηθεί αμέσως μετά την τρομερή μάχη του Στάλινγκραντ επέβαλε στους Γερμανούς τη συγκρότηση και αποστολή στο Ανατολικό Μέτωπο μεγάλων τακτικών μονάδων της αεροπορίας και των SS. Η κατά προτεραιότητα διάθεση της παραγωγής των πολεμικών εργοστασίων στις νέες αυτές μονάδες επέτεινε την κρίση αυτή κατά τους πρώτους μήνες του 1943, λόγω των ελλείψεων σε αναπληρώσεις και οπλισμό. Κατά την περίοδο αυτή σημειώθηκε η εμφάνιση στα πεδία των μαχών του Ανατολικού Μετώπου των πρώτων μεραρχιών αρμάτων «του τρίτου υποδείγματος» και των νέου τύπου τεθωρακισμένων μεραρχιών αναγνωρίσεως (Panzer Grenadier Division).

Από τη δράση των οποίων ανέμενε ο Χίτλερ τη μεταβολή της στρατηγικής καταστάσεως, αν όχι και την τελική νίκη. Η συγκρότηση των μεραρχιών αυτών φέρει τη σφραγίδα του δημιουργού των τεθωρακισμένων Γερμανικών μεραρχιών, δηλαδή του Στρατηγού Γκουντέριαν, ο οποίος, κατόπιν αποφάσεως του Χίτλερ, επανήλθε στην ενεργό υπηρεσία και διορίσθηκε Επιθεωρητής των Τεθωρακισμένων με ευρείες δικαιοδοσίες. Οι νέες μεραρχίες εξοπλίσθηκαν με τελευταίου τύπου άρματα (εφάμιλλα και, εν πολλοίς, ανώτερα των Ρωσικών). Οι Γερμανοί διέθεταν κατά το θέρος του 1943 στο Ανατολικό Μέτωπο 210 Μεραρχίες (190 Γερμανικές και 20 συμμαχικές), από τις οποίες 43 τεθωρακισμένες (3.000.000 άνδρες).

Από τις μεραρχίες αυτές στη μάχη του Κουρσκ ενεπλάκησαν τελικά 39 μεραρχίες παντός τύπου (650-700.000 ανδρών, 1.081 άρματα μάχης και 376 ερπυστριοφόρα πυροβόλα). Η Γερμανική Αεροπορία (500 καταδιωκτικά - 1.200 βομβαρδιστικά αεροσκάφη) ήταν ικανή, παρά τον περιορισμό της δυνάμεως της, να έχει τοπική αεροπορική υπεροχή για ορισμένο χρόνο χάρη στην ικανότητα των πληρωμάτων και την ποιότητα του υλικού της. Η περίοδος της απόλυτης κυριαρχίας στον αέρα είχε παρέλθει οριστικά.

B. Διάταξη

Σύμφωνα με τις οδηγίες επιχειρήσεων της Ο.Κ.Η., στην επίθεση έλαβαν μέρος δυνάμεις των Ομάδων Στρατιών Κέντρου (Στρατάρχης Κλούγκε) και Νότου (Στρατάρχης Μάνσταϊν), εκατέρωθεν της εξέχουσας. Συγκεκριμένα:

Από την Ομάδα Στρατιών του Κέντρου (στον Τομέα Ορέλ).

9η Στρατιά: Διοικητής Στρατηγός Μόντελ. Δυνάμεις: 41ο, 46ο, 47ο Τεθωρακισμένα Σώματα Στρατού (8 τεθωρακισμένες μεραρχίες). Δύο Σώματα Πεζικού (7 μεραρχίες πεζικού).

2η Στρατιά: Διοικητής Στρατηγός Βάις. Δυνάμεις: Τρία σώματα πεζικού (9 εξασθενημένες μεραρχίες).

Εφεδρεία: 12η Τεθωρακισμένη Μεραρχία, 36η Τεθωρακισμένη Μεραρχία Αναγνωρίσεως.

Αεροπορική Υποστήριξη: Ο 1ος Αεροπορικός Στόλος.

Από την Ομάδα Στρατιών του Νότου (στον Τομέα Χάρκοβ).

4η Τεθωρακισμένη Στρατιά: Διοικητής Στρατηγός Χοθ. Δυνάμεις: 1ο Τεθωρακισμένο Σώμα των SS, 48ο Τεθωρακισμένο Σώμα Στρατού (9 τεθωρακισμένες μεραρχίες - 1 μεραρχία πεζικού).

52ο Σώμα Στρατού (3 μεραρχίες πεζικού).

Απόσπασμα Στρατιάς Κεμπφ. Δυνάμεις: 11ο Σώμα Στρατού (3 μεραρχίες πεζικού). 3ο Τεθωρακισμένο Σώμα Στρατού (3 τεθωρακισμένες μεραρχίες).

Εφεδρεία: 24ο Τεθωρακισμένο Σώμα Στρατού. (2 τεθωρακισμένες μεραρχίες).

Δυνάμεις και Διάταξη Ρώσων

A. Δυνάμεις

Οι Ρώσοι, έναντι των 3.000.000 περίπου του Γερμανικού Στρατού παρέτασαν στο Ανατολικό Μέτωπο 5.000.000 μαχητές. Το Φεβρουάριο διέθεταν συνολικά 513 μεραρχίες και ανεξάρτητες ταξιαρχίες πεζικού, 43 μεραρχίες ιππικού και περίπου 290 τεθωρακισμένες ή μηχανοκίνητες ταξιαρχίες (7.100 άρματα πρόσφατης κατασκευής). Η Ρωσική Ηγεσία υπολόγιζε, ότι η νέα κλάση (γεννηθέντες το 1924), που επρόκειτο να κληθεί υπό τα όπλα, θα απέδιδε 1.500.000 μαχητών και, συνεπώς, δεν υπήρχε κανένα πρόβλημα από πλευράς έμπυχου δυναμικού. Η βιομηχανική παραγωγή κάλυπτε τις πολεμικές ανάγκες, ενώ η συμμαχική βοήθεια συνεχώς αυξανόταν.

Οι δυνάμεις, που ήταν στον θύλακο του Κουρσκ κατά την έναρξη της μάχης, ανέρχονταν σε 54 μεραρχίες πεζικού (1.330.000 άνδρες), 12 τεθωρακισμένα σώματα (3.600 άρματα) και 16 μηχανοκίνητες ταξιαρχίες. Φαίνεται, ότι οι ανατολικά του Κουρσκ τηρούμενες γενικές εφεδρείες της Στάβκα, καθώς και οι βόρεια του Ορέλ δυνάμεις των Μετώπων Νοτιοδυτικού και Μπριάνσκ θα ήταν πολύ σημαντικές, διότι κατά τη Ρωσική αντεπίθεση (12 Ιουλίου) βόρεια του Ορέλ, οι Ρώσοι ενέπλεξαν ακόμη μεγαλύτερο αριθμό μεραρχιών και τεθωρακισμένων ταξιαρχιών.

Οι Ρώσοι διέθεταν κατά τη μάχη στο Κουρσκ καταπληκτική υπεροχή σε πυροβολικό. Όπως αναφέρεται από διάφορες πηγές, υπήρχαν περισσότερα συντάγματα πυροβολικού από συντάγματα πεζικού (σε ορισμένους τομείς η αναλογία ήταν 5 προς 1). Αναφέρεται, ότι οι Ρώσοι διέθεταν 20.000 πυροβόλα, από τα οποία τα 6.000 αντιαρματικά, καθώς και μεγάλο αριθμό εκτοξευτών πυραύλων Κατιούσα.

B. Διάταξη

Μέτωπο Βορονέζ (έναντι Ομάδας Στρατιών του Νότου). Διοικητής: Στρατηγός Βατούτιν. Δυνάμεις: Τέσσερις στρατιές πεζικού (6η, 7η επίλεκτες, 4η και 38η) και μια τεθωρακισμένη (η 1η Αρμάτων). Αεροπορική Υποστήριξη: 2η Αεροπορική Στρατιά.

Κεντρικό Μέτωπο (Έναντι της 9ης Στρατιάς). Διοικητής: Στρατηγός Ροκοσόφσκυ. Δυνάμεις: Πέντε στρατιές πεζικού (13η, 48η, 60ή, 69η και 70ή) και μία τεθωρακισμένη (η 2η Αρμάτων). Αεροπορική Υποστήριξη: Η 16η Αεροπορική Στρατιά.

Μέτωπο Στέππας (Εφεδρεία). Διοικητής: Στρατηγός Κόνιεφ. Δυνάμεις: Τέσσερις στρατιές πεζικού (5η Επίλεκτη, 27η, 53η και 47η) και μία τεθωρακισμένη (η 5η Στρατιά Αρμάτων). Επίσης, δύο ανεξάρτητα σώματα αρμάτων και τρία ιππικού.

ΔΙΑΤΑΓΗ ΕΠΙΘΕΣΗΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΧΙΤΛΕΡ

Στις 12 Απριλίου, ο Χίτλερ ενέκρινε το σχέδιο της Επιχείρησης «Ακρόπολη», το οποίο έλεγε το εξής: "Η Ομάδα Στρατιών «Κέντρο» και η Ομάδα Στρατιών «Νότος» θα επιχειρούσαν (ταυτόχρονα) επιθέσεις στην προεξοχή του Κουρσκ από την πλευρά του Ορουλ και από την πλευρά του Μπέλγκοροντ αντίστοιχα με σκοπό να περικυκλώσουν τις δυνάμεις του Κεντρικού Μετώπου και του Μετώπου του Βορόνεζ του Κόκκινου Στρατού". Από την άλλη πλευρά, ο Κόκκινος Στρατός αρχικά σκόπευε να περάσει σε επίθεση στην προεξοχή του Κουρσκ, ωστόσο, στις 12 Απριλίου, το Γενικό Επιτελείο του Κόκκινου Στρατού άλλαξε τα σχέδια του.

Όπως αναφέρει ο Βασιλέφσκι -στο λήμμα της Μεγάλης Σοβιετικής Εγκυκλοπαίδειας για τη μάχη του Κουρσκ, στις 12 Απριλίου-, η Σοβιετική κατασκοπεία έστειλε το σχέδιο της Επιχείρησης «Ακρόπολη» στο Κρεμλίνο. Κατά τη διάρκεια της σύσκεψης, ο Ζούκοφ και ο Βασιλέφσκι πρότειναν στον Στάλιν να οικοδομήσουν μια ισχυρή και βαθιά άμυνα σε όλες τις κατευθύνσεις του Γερμανο-Σοβιετικού μετώπου, δίδοντας περισσότερη έμφαση στην προεξοχή του Κουρσκ. Ο Στάλιν αποδέχθηκε την πρόταση, ωστόσο, το τελικό σχέδιο εγκρίθηκε στις αρχές Ιουνίου.

Σε περίπτωση αποτυχίας της Γερμανικής επίθεσης, το Γενικό Επιτελείο του Κόκκινου Στρατού αποφάσισε να περάσει στην αντεπίθεση στον κεντρικό τομέα του Γερμανο-Σοβιετικού μετώπου με σκοπό τη διάλυση των Γερμανικών δυνάμεων στο Κουρσκ και στο Ντονμπάς. Παράλληλα, οι Σοβιετικοί συγκέντρωσαν μεγάλο αριθμό εφεδρειών στη γραμμή Λίβνι - Στάρι Οσκόλ - Κορότσα, οι οποίες είχαν λάβει διαταγή να ετοιμάσουν ισχυρή γραμμή άμυνας σε περίπτωση επέκτασης των Γερμανών στην προεξοχή του Κουρσκ. Επίσης, στο δεξιό άκρο του Μετώπου του Μπριάνσκ, οι Σοβιετικές εφεδρείες παρατάχθηκαν στη γραμμή Καλούγκα - Τούλα - Εφρέμοφ.

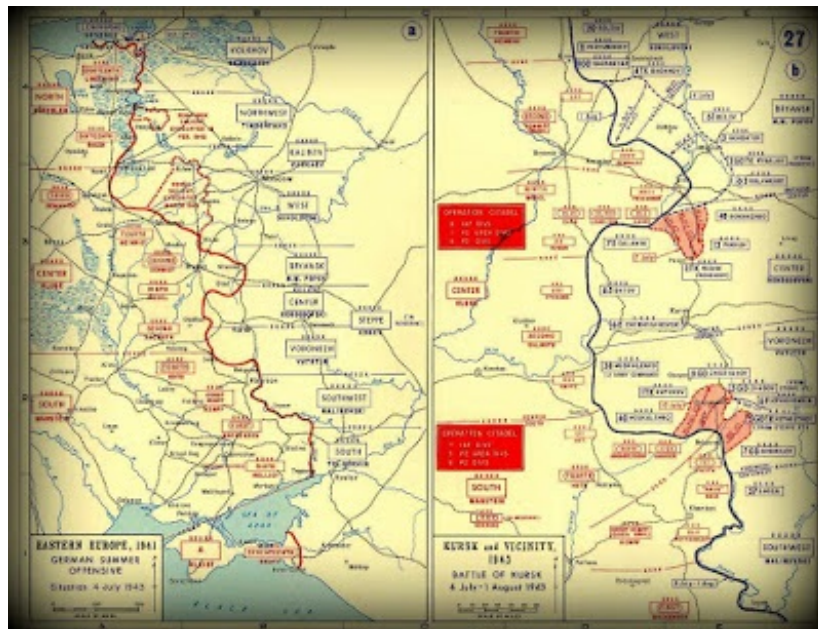
Ενώ μεταξύ του Μετώπου του Βορόνεζ (το οποίο παρατάχθηκε στα νότια της προεξοχής του Κουρσκ) και του Νοτιοδυτικού Μετώπου παρατάχθηκε η 5η Μεραρχία Τεθωρακισμένων - Φρουράς και άλλες εφεδρείες των Σοβιετικών. Η Γερμανική κατασκοπεία (επίγεια και αεροπορική) κατάφερε να φωτογραφίσει τις θέσεις των Σοβιετικών - αυτές οι φωτογραφίες στάλθηκαν στο επιτελείο της Βέρμαχτ και προκάλεσαν σοβαρές διαφωνίες μεταξύ των Γερμανών στρατηγών. Στις 3 - 4 Μαΐου, στο Μόναχο, διεξήχθη σύσκεψη με την παρουσία του Χίτλερ και μεγάλου αριθμού Γερμανών στρατηγών.

Το Σχέδιο Επίθεσης των Γερμανών

Θέμα της σύσκεψης ήταν οι μελλοντικές ενέργειες της Βέρμαχτ στο Γερμανο-Σοβιετικό μέτωπο. Κατά τη διάρκεια της σύσκεψης, ο διοικητής της 9ης Στρατιάς (της Ομάδας Στρατιών «Κέντρο»), Βάλτερ Μόντελ, παρουσίασε στους παρευρισκόμενους τις αεροφωτογραφίες της Γερμανικής κατασκοπείας, οι οποίες έδειχναν τη βαθιά και καλά οργανωμένη Σοβιετική άμυνα - σύμφωνα με τον Μάνσταϊν, ο Μόντελ προσπαθούσε να πείσει τους υπόλοιπους ότι η επίθεση δεν θα έληγε γρήγορα (όπως είχε σχεδιαστεί αρχικά) και ζητούσε παράταση στη διεξαγωγή της επιχείρησης με παράλληλη αποστολή περισσότερων αρμάτων μάχης στην περιοχή. Πριν λάβει την τελική απόφαση, ο Χίτλερ αποφάσισε να ζητήσει τη γνώμη των υπόλοιπων στρατηγών.

Ο Μάνσταϊν, ο φον Κλούγκε, ο Τσάιτσερ (διοικητής του Γενικού Επιτελείου) και ο διοικητής του Γενικού Επιτελείου της Πολεμικής Αεροπορίας (Λουφτβάφε) τάχθηκαν κατά της παράτασης, λέγοντας πως η παράταση θα επέτρεπε στους Σοβιετικούς να συγκεντρώσουν ακόμα μεγαλύτερο αριθμό αρμάτων μάχης και μαχητικών αεροσκαφών. Από την άλλη, ο Χάιντς Γκουντέριαν τάχθηκε κατά της διεξαγωγής της Επιχείρησης «Ακρόπολη», καθώς θεωρούσε ότι το Τρίτο Ράιχ δεν ήταν ακόμα έτοιμο για μια τέτοια επιχείρηση. Ο Χίτλερ αποφάσισε την παράταση της επιχείρησης μέχρι τις 10 Ιουνίου, δηλώνοντας πως η υπεροχή των Σοβιετικών σε άρματα μάχης θα αντιμετωπιζόταν από την αύξηση παροχής νέων αρμάτων μάχης τύπου Panther, Tiger και Ferdinand στις Γερμανικές μεραρχίες.

Ωστόσο, ο Χίτλερ αρνήθηκε να αυξήσει τον αριθμό των Γερμανικών μεραρχιών στην προεξοχή του Κουρσκ. Ωστόσο, μετά τη διάλυση των Γερμανικών δυνάμεων στην Τυνησία και στη Βόρεια Αφρική, η Γερμανική διοίκηση άρχισε να αμφιβάλλει αν η Επιχείρηση «Ακρόπολη» θα έληγε με επιτυχία. Παρ' ολ' αυτά, ο Χίτλερ αποφάσισε να δώσει ακόμα μια παράταση στην διεξαγωγή της επιχείρησης, ορίζοντας τελική ημερομηνία την 5η Ιουλίου. Οι δύο κατά τεκμήριο ικανότεροι Γερμανοί διοικητές, Γκουντέριαν και Μάνσταϊν, γνώριζαν ότι δεν διέθεταν δυνάμεις για μια μεγάλη επίθεση και είχαν προτείνει εναλλακτικά σχέδια: "Στάση αναμονής και αναδημιουργία των τεθωρακισμένων δυνάμεων" πρότεινε ο Γκουντέριαν, "Στρατηγική αναδίπλωση με την εκτόξευση στοχευμένων αντεπιθέσεων", ο Μάνσταϊν.

Όμως λογάριζαν χωρίς τον Αδόλφο Χίτλερ. Αποφασισμένος να μην παραχωρήσει ούτε μια σπιθαμή κατακτημένου εδάφους, εντυπωσιάστηκε από το σχέδιο του νέου αρχηγού του επιτελείου, στρατηγού Τσάιτζλερ το οποίο, με την ονομασία επιχείρηση Zitadelle (Ακρόπολη), προϋπέθετε τη συγκέντρωση Γερμανικών δυνάμεων για μια επίθεση εστιασμένη στην εξέχουσα του Κουρσκ. Ο Χίτλερ ενέκρινε την επιχείρηση στις 15 Απριλίου 1943. Η έναρξή της ορίστηκε αρχικά για τις αρχές Μαΐου, αλλά αναβλήθηκε αρκετές φορές, κυρίως λόγω της επιθυμίας του Χίτλερ να ενισχυθούν οι δυνάμεις του με περισσότερα καινούργια τεχνολογίας τεθωρακισμένα, Tiger και Panther.

Στον βόρειο τομέα της προεξοχής, ο διοικητής της 9ης Στρατιάς, στρατηγός Μόντελ, αποφάσισε να επιτεθεί κατά μέτωπο με τέσσερα σώματα στρατού. Το 47ο και 41ο Σώμα Τεθωρακισμένων στο κέντρο ήταν επιφορτισμένα με την κύρια επίθεση. Αυτές οι δυνάμεις θα εισχωρούσαν στις Ρωσικές θέσεις και θα προωθούνταν αστραπιαία μεταξύ του οδικού και σιδηροδρομικού δικτύου προς το ύψωμα στα βόρεια της πόλης του Κουρσκ, όπου θα συναντούσαν τις δυνάμεις της ομάδας στρατιών του Νότου. Η δεξιά πλευρά τους θα προστατευόταν από το 46ο και η αριστερή από το 23ο Σώμα Στρατού, το οποίο συγχρόνως θα διατηρούσε επαφή με τη 2η Στρατιά Τεθωρακισμένων στο Βορρά.

Ο 6ος Αεροπορικός Στόλος της Luftwaffe θα παρείχε αεροπορική υποστήριξη. Για την επίθεση στο Νότο συγκροτήθηκε μία ακόμα μεγαλύτερη δύναμη. Ο στρατάρχης Μάνσταϊν σχεδίαζε διπλή επίθεση και από τις δύο πλευρές του Μπέλγκοροντ. Προερχόμενη από τα βόρεια, η 4η Στρατιά θα έκανε την κύρια προσπάθεια προς το Κουρσκ, για να συναντηθεί εκεί με την 9η. Το 48ο και 2ο SS Σώμα Τεθωρακισμένων θα επιτίθεντο σε έναν τομέα πλάτους 25 χιλιομέτρων, ενώ το 52ο Σώμα Στρατού θα προστάτευε την αριστερή (δυτική) πλευρά της δύναμης. Ταυτόχρονα, η στρατιά Kempf θα επιτίθεντο στα ανατολικά του Μπέλγκοροντ.

Το 3ο Σώμα Τεθωρακισμένων θα απλωνόταν σε ένα μέτωπο 15 χιλιομέτρων και τα άκρα αυτής της δύναμης θα προστάτευαν το 11ο και 42ο Σώμα Στρατού. Η αποστολή της στρατιάς Kempf ήταν η επίθεση προς την κατεύθυνση της Κόροτσα με στόχο να

καλυφθεί η δεξιά πλευρά της 4ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων και η αποσόβηση τυχόν επιθέσεων από Ρωσικές εφεδρείες στα ανατολικά. Εάν όλα πήγαιναν κατ' ευχήν, θα συνέχιζαν την επίθεση στα βόρεια, παράλληλα με την 4η Στρατιά, και θα συναντούσαν τη δύναμη της 9ης στρατιάς στα ανατολικά του Κουρσκ.

Την αεροπορική υποστήριξη της ομάδας στρατιών Νότου είχε αναλάβει ο 4ος Αεροπορικός Στόλος της Luftwaffe. Στα δυτικά της προεξοχής βρισκόταν η 2η Γερμανική Στρατιά, η αποστολή της οποίας ήταν απλώς να συγκρατήσει τις ρωσικές δυνάμεις στον τομέα ώστε να αποκοπούν και να περικυκλωθούν. Έχοντας μόνο επτά αδύναμες μεραρχίες, δεν μπορούσε να κάνει τίποτε περισσότερο.

Το Σχέδιο των Σοβιετικών

Οι Σοβιετικοί ήταν πεπεισμένοι ότι οι Γερμανοί στόχευαν στο Κουρσκ με μια διπλή περικύκλωση από Βορρά και Νότο. Αυτές τις εκτιμήσεις ισχυροποίησαν κάποιες Βρετανικές πληροφορίες και αποκωδικοποιημένα σήματα μέσω ULTRA. Στις 8 Απριλίου 1943, ο στρατάρχης Ζούκωφ, μετά από επιθεώρηση στον τομέα του Κουρσκ, ανέφερε στον Στάλιν ότι οι Γερμανοί επρόκειτο να επιτεθούν από το Ορέλ στα βόρεια και από το Μπέλγκοροντ - Χαρκόφ στα νότια, με στόχο την πόλη του Κουρσκ. Μόνο η ημερομηνία της επίθεσης παρέμενε άγνωστη. Αρχικά ο Στάλιν ήθελε να επιτεθεί πρώτος, παίρνοντας την πρωτοβουλία και εμποδίζοντας τη Γερμανική επίθεση. Ο Ζούκωφ όμως τον έπεισε με μια διαφορετική προσέγγιση:

"Θα ήταν προτιμότερο να προσελκύσουμε τον εχθρό τηρώντας αμυντική στάση, να καταστρέψουμε τα τεθωρακισμένα του και στη συνέχεια, φέρνοντας ξεκούραστες εφεδρείες, να εξαπολύσουμε μία ευρείας κλίμακας αντεπίθεση, αποδεκατίζοντας ολόκληρο το κύριο σώμα του εχθρού."

Οι διοικητές στο μέτωπο ανέπτυξαν τα σχέδια σύμφωνα με το γενικό πρόσταγμα. Το Ρωσικό Γενικό Επιτελείο δημιούργησε έναν μεγάλο αριθμό από στρατηγικές εφεδρείες λίγο ανατολικότερα της βάσης της προεξοχής. Αυτή η δύναμη μετασχηματίστηκε τελικά στο Μέτωπο Στέπας υπό τις διαταγές του στρατηγού Κόνιεφ. Συνολικά οι δύο αντίπαλοι ξεκίνησαν εμπλέκοντας 2,2 εκατομμύρια άνδρες. Οι Γερμανοί δέσμευσαν περίπου 50 μεραρχίες (16 από αυτές θωρακισμένες ή γρεναδιέρων), αποτελούμενες από 900.000 άνδρες, με 10.000 πυροβόλα και 2.700 τεθωρακισμένα. Στη Σοβιετική πλευρά παρατάχθηκαν περίπου 100 μεραρχίες, με 1.300.000 άνδρες, 20.000 πυροβόλα και 3.500 τεθωρακισμένα και αυτοκινούμενα πυροβόλα.

Αργότερα προστέθηκαν στη μάχη οι δυνάμεις του Μετώπου της Στέπας, δηλαδή ακόμη 573.000 άνδρες και 1.551 τεθωρακισμένα. Το κυρίως θέατρο της μάχης, η προεξοχή του Κουρσκ, είχε μέγεθος 240 χιλιόμετρα από Βορρά προς Νότο και 120 χιλιόμετρα από δυτικά προς ανατολικά. Ήταν μια πραγματική τιτανομαχία που θα καθόριζε το μέλλον του Β' Π.Π. Το μόνο που έμενε ήταν να καθοριστεί η ημερομηνία έναρξης της Γερμανικής επίθεσης. Ο Χίτλερ την 1η Ιουλίου ανακοίνωσε ότι η επιχείρηση "Ακρόπολη" θα ξεκινούσε τέσσερις μέρες αργότερα, την 5η Ιουλίου 1943. Το σχέδιο ήταν παρακινδυνευμένο, κυρίως επειδή οι Γερμανοί σε περίπτωση αποτυχίας, δεν είχαν εναλλακτικές λύσεις.

Για την επιτυχία του ήταν απαραίτητο να διατηρηθεί το στοιχείο του αιφνιδιασμού, έστω και ως προς την ακριβή ημέρα και ώρα επίθεσης. Όμως οι Σοβιετικοί πληροφορήθηκαν την ακριβή ώρα έναρξης της επίθεσης από έναν Γερμανό αιχμάλωτο. Το πρελούδιο της μάχης του Κουρσκ ήταν η προσπάθεια των δυνάμεων του 48ου Σώματος των Γερμανών, υπό τον στρατηγό φον Νόμπελστορφ, για κατάληψη των προκεχωρημένων Σοβιετικών θέσεων τη νύχτα της 3ης προς 4η Ιουλίου. Οι Σοβιετικοί ήταν πλέον πεπεισμένοι για την επικείμενη Γερμανική επίθεση στην προεξοχή του Κουρσκ. Το βράδυ της 4ης Ιουλίου ο στρατηγός Βατούτιν διέταξε την εφαρμογή της "Εναλλακτικής Λύσης 1" στο σχέδιο άμυνας του μετώπου.

Στο βόρειο μέτωπο, ο στρατάρχης Ροκοσόφσκι αποφάσισε να επιτεθεί πρώτος. Δεκαπέντε λεπτά προτού ξεκινήσει η προγραμματισμένη Γερμανική επίθεση, περισσότερα από 1.200 πυροβόλα, όλμοι και εκτοξευτές ρουκετών των μονάδων του πυροβολικού του Κεντρικού Μετώπου άνοιξαν πυρ ενάντια στις θέσεις του Γερμανικού πυροβολικού. Μάλιστα, είχαν ιδιαίτερη επιτυχία, αφού από τις 100 μονάδες πυροβολικού που χτυπήθηκαν, περισσότερες από 50 καταστράφηκαν ολοσχερώς. Η προληπτική επίθεση προκάλεσε σύγχυση και κακό συντονισμό μεταξύ των Γερμανικών όπλων, αφού οι εναέριες επιδρομές της Luftwaffe εκτελέστηκαν σύμφωνα με το πρόγραμμα.

Όμως η προπαρασκευή πυροβολικού ξεκίνησε με δύο ώρες καθυστέρηση. Το 41ο Σώμα Τεθωρακισμένων και το 23ο Σώμα Στρατού ξεκίνησαν τις επιθέσεις τους στις 05:30, αλλά το 47ο Σώμα Τεθωρακισμένων ξεκίνησε με μία ώρα καθυστέρηση. Στο νότο ο στρατηγός Βατούτιν αποφάσισε και αυτός να επιτεθεί πρώτος, στοχεύοντας όμως κυρίως σε μονάδες πεζικού και τεθωρακισμένων.

Η Κρίσιμη Διαταγή

Το σούρουπο της 6ης Ιουλίου, ο στρατηγός Βατούτιν, διοικητής στο Μέτωπο Βορωνέζ, σαφώς προβληματισμένος από τις Γερμανικές προωθήσεις, ζήτησε από το Γενικό Επιτελείο τέσσερα επιπλέον Σώματα Τεθωρακισμένων και δύο Αεροπορικά Σώματα. Το Γενικό Επιτελείο συμφώνησε για τα τέσσερα Σώματα Τεθωρακισμένων, τα οποία αφίχθησαν στις 7 Ιουλίου. Επιπρόσθετα, η 7η Στρατιά Φρουράς ενισχύθηκε

στο ανατολικό πλευρό της Γερμανικής διείσδυσης με μονάδες του 35ου Σώματος Τυφεκιοφόρων Φρουράς, της 92ης Μεραρχίας Τυφεκιοφόρων Φρουράς και της 31ης Ταξιαρχίας Τεθωρακισμένων.

Συνειδητοποιώντας τη σημασία της αεροπορικής υποστήριξης, ο στρατάρχης Βασιλέφσκι εξέδωσε διαταγή λίγο μετά τα μεσάνυχτα βάσει της οποίας ολόκληρη η 17η Αεροπορική Στρατιά του νοτιοδυτικού Μετώπου θα υποστήριζε το Μέτωπο Βορωνέζ, αντί να διαμοιράσει την υποστήριξή της μεταξύ των δύο μετώπων, όπως έπραττε κατά τη διάρκεια των προηγούμενων δύο ημερών. Πέρα από το αίτημα του στρατηγού Βατούτιν, το Γενικό Επιτελείο διέταξε τον στρατηγό Ροτμιστρώφ να μετακινήσει την 5η Στρατιά Τεθωρακισμένων Φρουράς, ενισχυμένη με το 18ο Σώμα Τεθωρακισμένων, στο Στάρυ Οσκόλ το συντομότερο δυνατό και να προετοιμαστεί για αντεπίθεση ενάντια στο ανατολικό πλευρό των προελαυνουσών γερμανικών δυνάμεων.

Με τρία Σώματα Τεθωρακισμένων και ένα Μηχανοκίνητο Σώμα επρόκειτο για μια αξιοθαύμαστη δύναμη -σχεδόν αντάξια ενός Γερμανικού Σώματος Τεθωρακισμένων- που δεν είχε ακόμη λάβει το βάπτισμα του πυρός κατά τη διάρκεια της μάχης. Ο Στάλιν τηλεφώνησε προσωπικά στο στρατηγό Ροτμιστρώφ για να επιβεβαιώσει τη διαταγή. Για να μπορέσει η 5η Στρατιά Φρουράς να κινηθεί υπό το φως της ημέρας, ο Στάλιν υποσχέθηκε αεροπορική κάλυψη. Η 5η Στρατιά ξεκίνησε στις 01:30 της 7ης Ιουλίου. Αυτή η διαταγή διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο και επηρέασε την πορεία της μάχης.

ΣΧΕΔΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ

Σχέδιο Επιθέσεως "Citadelle"

Ο Στρατάρχης Μάνσταϊν, μετά την κατάληψη του Χάρκοβ (14 / 3 / 1943), είχε την πρόθεση να συνεχίσει την αντεπίθεση προς τα βορειοανατολικά, για να απαλείψει την εξέχουσα του Κουρσκ προ της ενάρξεως της περιόδου τήξεως των πάγων. Η αδυναμία όμως συμμετοχής στην ενέργεια από Βορρά της Ομάδας Στρατιών του Κέντρου τον ανάγκασε να παραιτηθεί από την πρόθεσή του αυτή. Κατά την περίοδο της αναγκαστικής απραξίας, ο Μάνσταϊν υπέβαλε στον Χίτλερ άλλο σχέδιο «ευρείας επιθετικής επιστροφής», το οποίο εκμεταλλευόταν κατάλληλα τις επίμονες προσπάθειες των Ρώσων να προωθηθούν προς τις διαβάσεις του ποταμού Δνείπερου.

Το σχέδιο αυτό προέβλεπε την παραχώρηση της λεκάνης του Ντόνετς και την εφέλκυση των Ρώσων προς τον κάτω ρου του Δνείπερου. Το βάρος των Γερμανικών τεθωρακισμένων από την περιοχή του Χάρκοβ, όπου θα συγκεντρώνονταν, θα ριχνόταν προς τα νοτιοανατολικά και θα απωθούσε τους Ρώσους προς τις ακτές της Αζοφικής Θάλασσας. Το σχέδιο αυτό εκμεταλλευόταν πλήρως τα πλεονεκτήματα που διατηρούσαν ακόμη οι Γερμανοί έναντι του αντιπάλου τους, δηλαδή, κατά τον Μανστάιν: «Διοίκηση καλύτερη και μάλλον εύκαμπτη, στρατιωτικές δυνάμεις από απόψεως ποιότητας ανώτερες και μεγαλύτερη, κατά το θέρος τουλάχιστον, ευκαμψία».

Ο Χίτλερ απέρριψε το σχέδιο του Μάνσταϊν, προφασιζόμενος ότι τούτο αντετίθετο

σε σοβαρούς πολιτικοοικονομικούς παράγοντες. Στην πραγματικότητα όμως η απόρριψη οφειλόταν στο ότι ο Χίτλερ είχε απέχθεια στο να παραχωρεί εκούσια έδαφος στον εχθρό, πράγμα που προβλεπόταν στο σχέδιο αυτό. Ο πραγματικός κίνδυνος από τυχόν εφαρμογή του ανωτέρω σχεδίου προερχόταν από την πιθανότητα να μη παρασυρθούν οι Ρώσοι σε επίθεση πριν από τη δημιουργία δεύτερου μετώπου από τους δυτικούς Συμμάχους ή να επιτεθούν (οι Ρώσοι) στον τομέα του Μπέλγκοροντ και βορειότερα, στον θύλακα του Ορέλ, προς ανάκτηση του Χάρκοβ.

Παρόμοιες σκέψεις και φόβοι οδήγησαν το Στρατηγό Ζάιτσελ, αρχηγό του Επιτελείου της ΟΚΗ, στη σύλληψη ενός περισσότερο σαφούς και ρεαλιστικού σχεδίου άμεσης επιθέσεως, επί συγκλινουσών κατευθύνσεων, για την απαλοιφή του θυλάκου του Κουρσκ. Επρόκειτο περί του αρχικού σχεδίου του Μάνσταϊν, που βασιζόταν στην ιδέα της άμεσης εκμεταλλεύσεως της πρόσκαιρης αδυναμίας του αντιπάλου, λόγω των ηττών του κατά την αντεπίθεση της Ομάδας Στρατιών Νότου (Φεβρουάριος - Μάρτιος). Κατόπιν εκθέσεως που υπέβαλε ο Στρατηγός Μόντελ, Διοικητής της 9ης Στρατιάς, ο οποίος διηύθυνε την επίθεση στο βόρειο τομέα του θυλάκου, πραγματοποιήθηκε σύσκεψη στο Μόναχο στις 4 Μαΐου.

Σ' αυτήν παρέστησαν, εκτός από τους αρχηγούς των Επιτελείων, οι διοικητές Ομάδων Στρατιών Κέντρου και Νότου και ο Στρατηγός Γκουντέριαν. Στην έκθεση του ο Στρατηγός Μόντελ ανέφερε, ότι οι Ρώσοι είχαν προβεί στην οχύρωση του θυλάκου και σε συγκέντρωση μεγάλων δυνάμεων. Για το λόγο αυτό διατύπωνε σοβαρές επιφυλάξεις ως προς την επιτυχία του σχεδίου. Κατά τη συζήτηση που επακολούθησε, έγινε φανερή η διάσταση των απόψεων. Ο Στρατηγός Γκουντέριαν εκφράσθηκε έντονα κατά του σχεδίου, καθώς και κατά οποιασδήποτε επιθετικής ενέργειας προς τα ανατολικά, πριν από την πλήρη «ανάρρωση» του όπλου των τεθωρακισμένων.

Ανέφερε, ότι δεν είχαν ακόμη διατεθεί άρματα τύπου «Πάνθηρ» και «Τίγρις» σε επαρκή αριθμό, ενώ όσα είχαν διατεθεί παρουσίαζαν, όπως ήταν φυσικό, «τις παιδικές» αδυναμίες τους και είχαν ανάγκη περαιτέρω βελτιώσεων. Αντίθετα, ο Στρατάρχης Κλούγκε υποστήριξε ενθουσιωδώς το σχέδιο επιθέσεως του Στρατηγού Ζάιτσελ, ενώ ο Στρατάρχης Μάνσταϊν αρκέσθηκε να επισημάνει, ότι πιθανόν η ευκαιρία για μια επιτυχία από την επίθεση είχε παρέλθει. Ο Χίτλερ κατέληξε στο συμπέρασμα, ότι η επιχείρηση έπρεπε να αναβληθεί για να μελετηθεί κατά τρόπο πληρέστερο.

Στις 10 Μαΐου, σε άλλη σύσκεψη για το θέμα της παραγωγής αρμάτων, ο Στρατηγός Γκουντέριαν προσπάθησε και πάλι να πείσει τον Χίτλερ να ματαιώσει το σχέδιο της επιχειρήσεως, χωρίς όμως επιτυχία. Έτσι, παρά τις αντίθετες επί του θέματος απόψεις, που ήδη είχαν διατυπωθεί, ο Χίτλερ ενέκρινε το σχέδιο, επειδή οι λόγοι που επέβαλαν την εκτόξευση της επιθέσεως ήταν σοβαροί. Μεταξύ των κυριότερων ήταν και οι εξής:

1. Η προσδοκία μιας μεγάλης μάχης συγκλόνιζε και μαγνήτιζε όλους τους επιτελείς που συνδέονταν με την επίθεση, και οι στρατηγοί (εκτός από μερικές εξαιρέσεις) ισχυρίζονταν, ότι πάντοτε είχαν κατορθώσει να διασπάσουν τις ρωσικές αμυντικές τοποθεσίες με το πρώτο πλήγμα. Οι δυσχέρειες -έλεγαν- άρχιζαν κατόπιν, όταν η ορμή των τεθωρακισμένων είχε απορροφηθεί από τον απέραντο χώρο της στέππας. Ήδη, όμως, οι αντικειμενικοί σκοποί θα ήταν περιορισμένοι, ενώ η ισχύς των τεθωρακισμένων υπέρτερη.

2. Θα έπρεπε ο εχθρός, τον οποίο θεωρούσαν λίγο ή περισσότερο θανάσιμα τραυματισμένο, να εξουδετερωθεί το ταχύτερο και τουλάχιστον πριν πραγματοποιηθεί απόβαση των Δυτικών Συμμάχων στην Ευρώπη, οπότε οι συνθήκες θα ήταν δυσμενέστερες.

3. Θα καταβαλλόταν προσπάθεια καταστροφής μέρους των εφεδρειών της Στάβκα μαζί με τις δυνάμεις που ήταν στον θύλακα. Το κτύπημα θα επαναλαμβανόταν στη συνέχεια σε άλλο τομέα, με αποτέλεσμα τη ματαίωση της αναμενόμενης Ρωσικής επιθέσεως.

Κατά την άποψη των Γερμανών, οριστική απώλεια της πρωτοβουλίας προς τα ανατολικά συνεπαγόταν μοιραία την απώλεια του πολέμου. Κατόπιν επανειλημμένων συσκέψεων, καθορίσθηκε ως ημέρα ενάρξεως της επιθέσεως αρχικά

η 10η Ιουνίου, στη συνέχεια η 15η Ιουνίου και τέλος, οριστικά πια, η 5η Ιουλίου 1943.

Ιδέα Ελιγμού

Στο Γερμανικό σχέδιο ενεργείας η περιεχόμενη ιδέα ελιγμού ήταν απλή. Προβλεπόταν συγκλίνουσα επίθεση από Βορρά (εξέχουσα Ορέλ) και Νότο (περιοχή Χάρκοβ) που είχε τη μορφή ηλάγρας, της οποίας οι βραχίονες (σιαγόνες) θα έκλειναν σε απόσταση 16 χιλιομέτρων ανατολικά του Κουρσκ (στην περιοχή της πόλεως Τιμ). Οι Ρωσικές δυνάμεις των Μετώπων Βορονέζ και Κέντρου, καθώς και οι εφεδρείες τους, που ήταν μέσα στις σιαγόνες, θα συντρίβονταν υπό το βάρος των τρομερών χαλύβδινων αρμάτων των μεγάλων, νέου τύπου, τεθωρακισμένων Γερμανικών μεραρχιών. Στη συνέχεια, θα επιδιωκόταν η καταστροφή των Ρωσικών τεθωρακισμένων εφεδρειών, τις οποίες θα ωθούσε προς το πεδίο της μάχης η Ανωτάτη Σοβιετική Διοίκηση.

Βόρειος Τομέας (περιοχή Ορέλ): Ομάδα Στρατιών Κέντρου

Την επίθεση θα ενεργούσε η 9η Στρατιά, που θα διέθετε προς διάσπαση τρία σώματα τεθωρακισμένα σε μέτωπο 50 χιλιομέτρων. Την ενέργεια θα κάλυπταν εκατέρωθεν δύο σώματα πεζικού, τα οποία θα επιτίθεντο προς διεύρυνση του ρήγματος. Στη 2η Στρατιά, αναπτυγμένη περιμετρικά του θυλάκου σε μέτωπο 200 χιλιομέτρων, ανατέθηκε η καθήλωση των προ αυτής ρωσικών δυνάμεων, για να εξασφαλισθούν έτσι οι κυκλώσεις τους.

Νότιος Τομέας (περιοχή Χάρκοβ): Ομάδα Στρατιών Νότου

Την κύρια διάσπαση θα επιχειρούσε η 4η Τεθωρακισμένη Στρατιά (Στρατηγός Χοθ), που θα διέθετε γι' αυτό δύο σώματα τεθωρακισμένων (48ο Τεθ. Σώμα και 1ο Τεθ. Σώμα των S.S.). Για τη διεύρυνση του ρήγματος στο αριστερό θα επιτίθετο ένα σώμα πεζικού (το 52ο Σώμα, που διέθετε 3 μεραρχίες πεζικού), το οποίο θα υποβοηθούσε στην καταστροφή των Ρωσικών δυνάμεων, που είχαν κυκλωθεί δυτικά του Κουρσκ. Η κάλυψη από ανατολικά της ενέργειας της 4ης Τεθωρακισμένης Στρατιάς ανετίθετο στο Απόσπασμα Στρατιάς Κεμπφ (3ο Σώμα Τεθ. και 11ο Σώμα Πεζικού).

Το Απόσπασμα έπρεπε αρχικά να εξασφαλίσει την άμυνα του μετώπου ανατολικά του Χάρκοβ (στον ποταμό Ντόνετς) και ακολούθως, προωθούμενο βόρεια του Βολτσάνσκ, να καλύψει την επίθεση της 4ης Τεθωρακισμένης Στρατιάς προς το Κουρσκ. Το Απόσπασμα αυτό, ενισχυμένο εν καιρώ από την Ομάδα Στρατιών του Νότου με το 24ο Σώμα Τεθωρακισμένων (δύο τεθωρακισμένες μεραρχίες), θα συμμετείχε στην προσβολή και καταστροφή των τεθωρακισμένων εφεδρειών, τις οποίες, όπως αναμενόταν, θα ενέπλεκε ο εχθρός στην περιοχή του Κουρσκ.

ΣΧΕΔΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ ΤΩΝ ΣΟΒΙΕΤΙΚΩΝ

Σχέδιο Αμύνης

Οι Ρώσοι, χάρη στη δραστηριότητα του δικτύου κατασκοπείας «Lucy», είχαν συλλέξει από καιρό σημαντικές πληροφορίες για την επικείμενη Γερμανική επίθεση κατά του Κουρσκ. Η πρώτη εκτίμηση για το πιθανό Γερμανικό σχέδιο, από τις αρχές Απριλίου, είχε συνταχθεί από τον Στρατηγό Βατούτιν, Διοικητή του Μετώπου του Βορονέζ, που προέβλεπε με αξιόλογη ακρίβεια την τελική μορφή της γερμανικής ενεργείας.

Ιδέα Ελιγμού

Στο αμυντικό σχέδιο των Ρώσων περιλαμβανόταν η ιδέα ελιγμού τους, στην οποία κυριαρχούσε η σκέψη περί του τρόπου της αποτελεσματικότερης αντιμετώπισης των Γερμανικών αρμάτων, δηλαδή του πιο επικίνδυνου για την άμυνα αντιπάλου. Γενικά προβλεπόταν σταθερή άμυνα στα χείλη του θυλάκου για τον περιορισμό του μετώπου του ρήγματος, καθώς και άμυνα σε βάθος επί διαδοχικών τοποθεσιών, που είχαν οργανωθεί ισχυρώς και υποστηρίζονταν από μάζα πυροβολικού.

Οι βαριές Γερμανικές φάλαγγες θα διοχετεύονταν με αλληπάλληλες σειρές τακτικών ναρκοπεδίων σε κατάλληλους χώρους, όπου θα ήταν δυνατή η αποκόλληση του πεζικού, που ακολουθούσε τα άρματα, και, αμέσως μετά, η εξουδετέρωση των δύο συνεργαζόμενων στοιχείων (πεζικού - αρμάτων) χωριστά. Μετά την εμπλοκή των Γερμανικών τεθωρακισμένων σε βάθος και την απορρόφηση της ορμής τους, θα επακολουθούσε αντεπίθεση του όγκου των Ρωσικών τεθωρακισμένων εφεδρειών, ενώ συγχρόνως με πλευρικές επιθέσεις θα προσβάλλονταν οι βάσεις της Γερμανικής εισχωρήσεως στις περιοχές Ορέλ και Μπέλγκοροντ.

Προπαρασκευές

Εκτός από αυτό το τέλειο αμυντικό σχέδιο, οι Ρώσοι είχαν προβεί σε συστηματικές προπαρασκευές, αν δε οι Γερμανοί Στρατηγοί, που υποστήριζαν το σχέδιο «Citadelle», γνώριζαν το μέγεθος αυτών των προπαρασκευών, ασφαλώς δεν θα ήταν τόσο ενθουσιώδεις στις συσκέψεις του Χίτλερ. Μεταξύ Μαΐου και Ιουνίου 1943 οι Ρώσοι οργάνωσαν με πυρετώδη ρυθμό την άμυνα στο θύλακο. Για την επεξεργασία των σχεδίων και το συντονισμό του αγώνα στα τρία μέτωπα η Στάβκα απέστειλε

στην περιοχή του Κουρσκ κατά τα τέλη Απριλίου τη γνωστή από την μάχη της Μόσχας και του Στάλινγκραντ «δυάδα Ζούκωφ - Βασιλέφσκυ» με την ομάδα των συνεργατών τους.

Τα δύο εμπρός εγκατεστημένα αμυντικώς Μέτωπα -Κεντρικό και Βορονέζ- διέθεταν αρκετές δυνάμεις για την απόκρουση της Γερμανικής επιθέσεως (9 στρατιές πεζικού - 2 στρατιές αρμάτων). Παρ' όλα αυτά, ο Στρατάρχης Ζούκωφ, με τη γνωστή εμπρίθεια, η οποία τον διέκρινε, εμμένοντας με σχολαστικότητα στην ιδέα της διατάξεως σε βάθος, μερίμνησε για την περαιτέρω ισχυροποίηση των σχετικών με την άμυνα μέτρων με την επαύξηση του βάθους του αμυντικού χώρου.

Δημιούργησε πίσω από την αμυντική ζώνη των δύο εμπρός μετώπων ένα πλήρες νέο αμυντικό μέτωπο, μέσα στο οποίο, σε περίπτωση δυσμενών συνθηκών, θα τασσόταν ολόκληρη η εφεδρεία της Στάβκα (οι υπό τον Στρατάρχη Κόνιεφ στρατιές του Μετώπου της Στέππας, δηλαδή 4 στρατιές πεζικού, 1 στρατιά αρμάτων, 2 ανεξάρτητα σώματα αρμάτων και 3 σώματα ιππικού). Τα χρησιμοποιηθέντα άφθονα μέσα δίνουν το μέτρο της ισχύος αλλά και του μεγέθους της αμυντικής προσπάθειας των Ρώσων:

1. Πυροβολικό: 20.000 πυροβόλα, από τα οποία 6.000 αντιαρματικά των 76 και 92 χιλιοστών, καθώς και πολυάριθμοι εκτοξευτές πυραύλων Κατιούσα.
2. Νάρκες: Πυκνότητα ναρκοπεδίων 2.200 Α/Τ και 2.500 Κ/Π ανά μίλι (δηλαδή εξαπλάσια εκείνης που υπήρχε κατά την άμυνα προ της Μόσχας και τετραπλάσια εκείνης στο Στάλινγκραντ).

Παραδόξως, ενώ οι Ρωσικές προπαρασκευές προχωρούσαν με τέτοια ενεργητικότητα και αφθονία μέσων, στο αντίπαλο στρατόπεδο οι Γερμανοί υπέφεραν ακόμη από συνεχείς αναβολές και ψιθύρους περί ματαιώσεως της επιχειρήσεως και αλλαγών. Κατά τον Ιούνιο οι Γερμανοί, αφού διαπίστωσαν από αεροφωτογραφίες και διάφορες άλλες πληροφορίες το μέγεθος των Ρωσικών προπαρασκευών, αποφάσισαν την αναβολή της επιχειρήσεως επί τρεις εβδομάδες για την ενίσχυση των τεθωρακισμένων μεραρχιών του Μόντελ με δύο ακόμη τάγματα αρμάτων «Πάνθηρ».

Επίσης αποφάσισαν, επειδή οι Ρώσοι είχαν μεταβάλει τον θύλακο του Κουρσκ σε οχυρό, να χρησιμοποιήσουν προς διάσπαση των διαδοχικών σε βάθος ισχυρώς οργανωμένων τοποθεσιών τα τελευταία επιτεύγματα της πολεμικής τους βιομηχανίας σε άρματα (τύπου «Τίγρις - Χένσελ» ή «Μάρκ VI» των 55 τόνων, τύπου «Πόρσε - Φερντινάντ» των 68 τόνων κτλ.) σε κατάλληλο σχηματισμό επιθέσεως που είχε επινοηθεί προς τούτο. Ουδέποτε κατά το παρελθόν παρουσιάσθηκε τόσο ισχυρή διάταξη τεθωρακισμένων δυνάμεων. Ιδιαίτερα στο νότιο τομέα ο όγκος των συγκεντρωμένων αρμάτων υπήρξε επιβλητικός.

ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ

Έναρξη της Επιθέσεως

Στις 2 Ιουλίου οι διοικητές των μετώπων πληροφορήθηκαν από τη Στάβκα, ότι η Γερμανική επίθεση θα έπρεπε να αναμένεται σε οποιοδήποτε χρόνο μεταξύ 3ης και 6ης Ιουλίου. Περίπου τα μεσάνυχτα προς την 5η Ιουλίου, ο Στρατάρχης Ζούκωφ διέταξε την εφαρμογή του σχεδίου αντιπροπαρασκευής. Ο βομβαρδισμός, που ήταν όχι μόνο απροσδόκητος (λίγες ώρες προ της ενάρξεως της επιθέσεως), αλλά και έντονος, διήρκεσε τέσσερις ώρες και επέφερε αναστάτωση στις Γερμανικές δυνάμεις, που ήδη βρίσκονταν στους χώρους εξορμήσεως. Οι Γερμανοί στρατιώτες, ενώ αντιμετώπιζαν το δυσοίωνο καταιγισμό του ρωσικού πυροβολικού και της αεροπορίας λάμβαναν το εξής προσωπικό μήνυμα του Αδόλφου Χίτλερ για την επίθεση:

«Στρατιώτες του Ράιχ. Σήμερα θα λάβετε μέρος σε επίθεση, από την επιτυχία της οποίας εξαρτάται η έκβαση του πολέμου. Περισσότερο από κάθε άλλο η νίκη σας θ' αποδείξει, ότι η αντίσταση στην ισχύ της Wehrmacht είναι ουτοπία».

Η Γερμανική επίθεση άρχισε συγχρόνως περίπου στον τομέα του Ορέλ και του Χάρκοβ. Παρουσίαζε πλέον τα χαρακτηριστικά του Blitzkrieg (Αστραπιαίου Πολέμου), χωρίς κάποια αλλαγή ή πρωτοτυπία, εκτός από την αυξημένη ισχύ των τεθωρακισμένων δυνάμεων, που λάμβαναν μέρος: κάθετες εφορμήσεις των Στούκας, βραχείς (30 δευτερολέπτων) και έντονοι βομβαρδισμοί πυροβολικού, μάζες αρμάτων συνοδευόμενες από πεζικό. Ενώ το υπέρτερο Ρωσικό πυροβολικό επαναλαμβάνοντας τη δράση του ανέσκαπτε το έδαφος, κατά τις μεσημβρινές περίπου ώρες εμφανίσθηκε το πρώτο κύμα Γερμανικών αρμάτων διά μέσου των σιταγρών, κατευθυνόμενο προς τις εκδηλωθείσες προωθημένες Ρωσικές αντιστάσεις.

Τα κινούμενα εμπρός βαρέα άρματα των Γερμανικών τεθωρακισμένων σφηνών (Panzerkeil) αντιμετώπισαν επιτυχώς το φραγμό του Ρωσικού πυροβολικού, τα ναρκοπέδια, καθώς και το πυρ των αντιαρματικών, και διείσδυσαν σε μεγάλο βάθος στις αμυντικές τοποθεσίες με επουσιώδεις ζημιές. Αντίθετα, η κατάσταση πίσω απ' αυτά τα άρματα, στη βάση των τεθωρακισμένων σφηνών, δεν ήταν εξίσου ικανοποιητική. Τα άρματα «Mark III» και «IV» και μάλιστα τα τύπου «Πάνθηρ» αποδείχθηκαν λιγότερο απρόσβλητα. Πολλά απ' αυτά ενέπεσαν στα πυκνά ναρκοπέδια και ακινητοποιήθηκαν, ενώ άλλα, προσβαλλόμενα από τα πλευρά ή από τα νώτα (κυρίως τα «Πάνθηρ»), αναφλέγονταν.

Κατ' αυτόν τον τρόπο οι σφήνες αποδιοργανώθηκαν και το πεζικό που ακολουθούσε καθηλωνόταν, επειδή δεν υποστηριζόταν επαρκώς. Επίσης, υπερβαίνοντας τα τεθωρακισμένα, θεριζόταν από τα πυρά των πολυβόλων. Τα τεράστια «Πόρσε - Φέρντιναντς» και τα «Τίγρις - Χένσελ», θανάσιμα αποτελεσματικά στον αγώνα τους κατά των περίφημων Ρωσικών αρμάτων «T34», καθώς και των οργανωμένων θέσεων των Ρωσικών πυροβόλων, μόλις απέμεναν μόνο τους, καταστρέφονταν ευχερώς από τις ομάδες «καταστροφών αρμάτων» του Ρωσικού πεζικού, επειδή δεν διέθεταν δευτερεύοντα οπλισμό για την αυτοπροστασία τους.

Πριν σκοτεινιάσει, η ορατότητα ήταν μηδαμινή λόγω της σκόνης, του καπνού των εκρήξεων και του πετρελαίου των καιόμενων αρμάτων. Οι «γρεναδιέροι» (δηλαδή οι πεζοί) των τεθωρακισμένων μεραρχιών και οι σκαπανείς με τόλμη και αποφασιστικότητα κινήθηκαν προς τα εμπρός για την εκκαθάριση των φωλεών αντιστάσεως και τη διάνοιξη διαδρόμων στα ναρκοπέδια, για τη συνένωση του όγκου των μεραρχιών με τα εμπρός βαρέα άρματα, που με τους ασυρμάτους καλούσαν συνεχώς προς βοήθεια.

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ

Βόρεια Κατεύθυνση (Ορυόλ - Κουρσκ)

Παρά τις πέντε Γερμανικές επιθέσεις, δεν επιτεύχθηκε την πρώτη ημέρα διάρρηξη σε βάθος. Οι επιθέσεις επαναλήφθηκαν και την επομένη με πείσμα και οι Ρώσοι, για να αποφύγουν τη διάσπαση της αμυντικής ζώνης των εμπρός στρατιών (13ης και 70ής), αναγκάστηκαν να εμπλέξουν αμέσως στον αγώνα τη 2η Τεθωρακισμένη Στρατιά, εφεδρεία του Κεντρικού Μετώπου ενισχυμένη με ένα ανεξάρτητο σώμα τεθωρακισμένων (1ο Σώμα Αρμάτων). Οι Γερμανοί, μετά από σκληρό αγώνα εναντίον υπέρτερων δυνάμεων, κατόρθωσαν μέχρι τις 9 Ιουλίου, υποστηριζόμενοι από την αεροπορία τους, να διεισδύσουν προς Πονιρύ, σε απόσταση 18 χιλιομέτρων από την γραμμή εξορμήσεως.

Οι Ρώσοι εξαπέλυαν συνεχείς αντεπιθέσεις και η περαιτέρω προώθηση των Γερμανών αναχαιτίσθηκε. Επίμονη προσπάθεια που καταβλήθηκε για να διευρυνθεί το ρήγμα, το οποίο είχε επιτευχθεί μέχρι τότε, πλάτους 10 χλμ., απέτυχε προ των οχυρωμένων θέσεων, σε απόσταση 10 χλμ. νοτιοδυτικά του Πονιρύ. Οι προσπάθειες των Γερμανών στο Αριστερό σημείωσαν ακόμη μεγαλύτερη αποτυχία προ του Μάλο Αρχαγκέλσκ. Ο Στρατάρχης Μόντελ αντιμετώπιζε την επανάληψη της επιθέσεως από τις 12 Ιουλίου, χρησιμοποιώντας τις ακόμη διαθέσιμες εφεδρείες του. Δεν πρόλαβε όμως να πραγματοποιήσει τις προθέσεις του.

Στις 11 Ιουλίου, στον τομέα της γειτονικής 2ης Τεθωρακισμένης Στρατιάς, εξαπολύθηκε από τους Ρώσους ευρεία επίθεση προς την κατεύθυνση του Ορέλ, χωρίς τη συνήθη μακρά προπαρασκευή πυροβολικού, η οποία, αφού αιφνιδίασε την Ομάδα Στρατιών του Κέντρου, σημείωσε ταχέως σημαντική πρόοδο. Στη Ρωσική

επίθεση (επιχείρηση «Κουτούζωφ») συμμετείχαν οι δυνάμεις του Μετώπου του Μπριάνσκ (του Στρατηγού Ποπόφ) 3η, 61η και 63η Στρατιές, καθώς και η 11η Στρατιά της Φρουράς (του Στρατηγού Μπαγκραμιάν) του Δυτικού Μετώπου.

Αυτή η επικίνδυνη κατάσταση στο Ορέλ ανάγκασε την Ομάδα Στρατιών Κέντρου (Στρατάρχης Κλούγκε) στις 12 Ιουλίου να διακόψει την περαιτέρω επίθεση της 9ης Στρατιάς προς το Κουρσκ και να αποσύρει ταχυσήκινητες δυνάμεις απ' αυτή για τη συγκράτηση της Ρωσικής επιθέσεως. Στις 4 Ιουλίου, οι Γερμανικές δυνάμεις μεταφέρθηκαν στη γραμμή του μετώπου και ετοιμάζονταν να περάσουν στην επίθεση το πρωί της 5ης Ιουλίου. Όπως αναφέρει ο Ζούκοφ (βρισκόταν στο επιτελείο του Ροκοσόφσκι ως εκπρόσωπος του Γενικού Επιτελείου), οι Σοβιετικοί αιχμαλώτισαν στην περιοχή του Μπέλγκοροντ ένα στρατιώτη της 168ης μεραρχίας πεζικού, ο οποίος ανέφερε ότι οι Γερμανικές δυνάμεις σκόπευαν να επιτεθούν τα ξημερώματα της 5ης Ιουλίου.

Παράλληλα, στο πεδίο 13ης Στρατιάς του Πούχοφ (Κεντρικό Μέτωπο), οι Σοβιετικοί αιχμαλώτισαν ένα σκαπανέα της 6ης μεραρχίας πεζικού - κατά τη διάρκεια της ανάκρισης, ο σκαπανέας δήλωσε ότι οι Γερμανικές δυνάμεις σκόπευαν να περάσουν στην επίθεση στις 3 τα ξημερώματα. Τότε, οι Σοβιετικοί αποφάσισαν να χρησιμοποιήσουν τις δυνάμεις του πυροβολικού για να βομβαρδίσουν τα πιθανά σημεία συγκέντρωσης των γερμανικών δυνάμεων. Ο βομβαρδισμός ξεκίνησε στις 02:20 (ώρα Μόσχας). Όπως αναφέρει ο Ζούκοφ, μ' αυτό τον βομβαρδισμό ξεκίνησε η μεγάλη μάχη του Κουρσκ. Ωστόσο, ο βομβαρδισμός των πιθανών σημείων συγκέντρωσης των Γερμανικών δυνάμεων από τις δυνάμεις του πυροβολικού και της αεροπορίας δεν έφερε το επιθυμητό αποτέλεσμα.

Ο Ζούκοφ αναφέρει ότι το Σοβιετικό πυροβολικό, εκτός από τις πραγματικές θέσεις των Γερμανικών δυνάμεων, βομβάρδισε και τυχαίες περιοχές, δίνοντας στους Γερμανούς την ευκαιρία να αποφύγουν μεγάλες απώλειες. Σύμφωνα με τον Ζούκοφ, αυτό οφείλονταν κυρίως στο γεγονός ότι ο βομβαρδισμός διεξάγονταν τη νύχτα με μικρή και αναποτελεσματική χρήση αεροσκαφών. Δύο ώρες μετά τον βομβαρδισμό (κατά τις 04:30), το Γερμανικό πυροβολικό και η Γερμανική αεροπορία βομβάρδισαν τις θέσεις του Κεντρικού Μετώπου, δίνοντας περισσότερη έμφαση στο πεδίο της 13ης Στρατιάς.

Σύμφωνα με τον Ζούκοφ, κατά τις 5:00, οι Γερμανικές δυνάμεις (3 μεραρχίες τεθωρακισμένων και 5 μεραρχίες πεζικού) επιτέθηκαν στις θέσεις της 13ης Στρατιάς (στην Ολχοβάτκα), όπου βρίσκονταν και δυνάμεις της 48ης και της 70ης Στρατιάς - οι Γερμανικές δυνάμεις επιχείρησαν 5 επιθέσεις και κατάφεραν να προωθηθούν κατά 3 - 6 χιλιόμετρα. Το βράδυ, οι Σοβιετικοί αποφάσισαν να μεταφέρουν στο πεδίο της 13ης Στρατιάς την 2η Στρατιά Τεθωρακισμένων και 19ο Σώμα Τεθωρακισμένων και να περάσουν στην αντεπίθεση, ώστε να αναγκάσουν τις Γερμανικές δυνάμεις (που πολεμούσαν στο πεδίο της 13ης Στρατιάς) να υποχωρήσουν στις αρχικές θέσεις τους.

Ο Ροκοσόφσκι αναφέρει ότι το ίδιο βράδυ, κατά τη διάρκεια τηλεφωνικής συζήτησης με τον Στάλιν, ο τελευταίος δήλωσε πως το Κεντρικό Μέτωπο θα αναλάμβανε την άμυνα του Κουρσκ σε περίπτωση προώθησης των Γερμανών στην πόλη από την

πλευρά του Μετώπου του Βορόνεζ. Στην Σοβιετική αντεπίθεση συμμετείχαν, σύμφωνα με τον Τιμοχόβιτς, ένα σώμα πεζικού, δύο σώματα τεθωρακισμένων και δυνάμεις της 16ης Αεροπορικής Στρατιάς. Η Σοβιετική αντεπίθεση ξεκίνησε με βομβαρδισμό των Γερμανικών θέσεων από τις δυνάμεις του Σοβιετικού πυροβολικού και της Σοβιετικής αεροπορίας.

Σύμφωνα με τον Τιμοχόβιτς, η Σοβιετική αεροπορία έδωσε περισσότερη έμφαση στις περιοχές, όπου προωθήθηκαν οι γερμανικές δυνάμεις (Ποντόλιαν, Στεπ, Μπόμπρικ, Μπουτίρκι, Σιρόκογιε Μπολότο). Παρά τις προσπάθειες της 17ης Μεραρχίας Φρουράς και των υπόλοιπων Σοβιετικών δυνάμεων που συμμετείχαν στην αντεπίθεση, οι Γερμανοί κατάφεραν να αποκρούσουν την επίθεση - ο Ροκοσόφσκι αναφέρει πως η Γερμανική διοίκηση έριξε στη μάχη 250 άρματα μάχης και μεγάλο αριθμό δυνάμεων πεζικού και ανάγκασε τους Σοβιετικούς να υποχωρήσουν στις αρχικές τους θέσεις. Μετέπειτα, οι Γερμανοί προσπάθησαν να προωθηθούν στη δεύτερη γραμμή της Σοβιετικής άμυνας, ωστόσο, απέτυχαν.

Παρά το γεγονός ότι η Σοβιετική αντεπίθεση της 6ης Ιουλίου έληξε με αποτυχία, οι Γερμανοί υπέστησαν αρκετές απώλειες και αναγκάστηκαν να μεταφέρουν το κύριο χτύπημα από την Ολχοβάτκα στο χωριό Πανιρί - κατά τον Τιμοχόβιτς, η Γερμανική αεροπορία έχασε αυτή τη μέρα 113 αεροσκάφη και αναγκάστηκε να μειώσει αισθητά τη συμμετοχή της στη μάχη. Στις 7 Ιουλίου, τα ξημερώματα, οι Γερμανοί μετέφεραν το κύριο χτύπημα στο χωριό Πανιρί, όπου παρατάχθηκε η 307η μεραρχία πεζικού μαζί με 5η μεραρχία πυροβολικού, καθώς επίσης και μεγάλος αριθμός σκαπανένων. Στο πρώτο μισό της ημέρας, οι Γερμανοί προσπάθησαν να προωθηθούν δύο φορές στη Σοβιετική άμυνα, ωστόσο, απέτυχαν.

Παράλληλα, οι Γερμανοί μετέφεραν 150 άρματα μάχης και μεγάλο αριθμό στρατιωτών και ετοιμάζονταν να επιχειρήσουν νέα επίθεση στο χωριό Πανιρί, ωστόσο, η Σοβιετική αεροπορία βομβάρδισε την περιοχή συγκέντρωσης αυτών των δυνάμεων και απέτρεψε τη Γερμανική επίθεση. Μετά το μεσημέρι, η Γερμανική αεροπορία βομβάρδισε τις θέσεις των Σοβιετικών δυνάμεων και οι επίγειες δυνάμεις πέρασαν στην επίθεση. Σύμφωνα με τον Ροκοσόφσκι, οι Γερμανικές δυνάμεις κατάφεραν -με μεγάλες απώλειες- να προωθηθούν σε μερικά σημεία, ενώ δύο

τάγματα κατάφεραν να καταλάβουν το βόρειο μέρος του χωριού Πανιρί - παρ' ολ' αυτά, μετά από λίγη ώρα, οι Σοβιετικοί ανακατέλαβαν την περιοχή και διέλυσαν τα δύο τάγματα.

Το βράδυ, οι Γερμανοί έριξαν στη μάχη δύο συντάγματα πεζικού και 60 άρματα μάχης Tiger και ανάγκασαν την 307η μεραρχία να υποχωρήσει. Ωστόσο, τα ξημερώματα της επόμενης μέρας, η 307η μεραρχία πέρασε στην αντεπίθεση και κατάφερε να ανατακαλάβει τις προηγούμενες θέσεις της. Κατά τον Ροκοσόφσκι, στη διάρκεια της επίθεσης στο χωριό Πανιρί, οι Γερμανικές δυνάμεις υπέστησαν μεγάλες απώλειες και αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν, με αποτέλεσμα το χωριό να μείνει στα χέρια των Σοβιετικών. Παράλληλα, οι Γερμανικές δυνάμεις συνέχισαν τις επιθέσεις τους στην Ολχοβάτκα.

Ο Ροκοσόφσκι αποφάσισε να ρίξει στη μάχη το 2ο Σώμα Τεθωρακισμένων του Μπογκντάνοφ, ενώ την ίδια ώρα παραχώρησε την 27η Στρατιά στο Μέτωπο του Βορόνεζ, το οποίο αντιμετώπιζε σοβαρά προβλήματα. Το πρωί της 8ης Ιουλίου (08:20), οι Γερμανοί (με 300 άρματα μάχης και μεγάλο αριθμό πυροβόλων) επιχείρησαν επίθεση στα βορειοδυτικά της Ολχοβάτκα, όπου παρατάχθηκαν δυνάμεις της 13ης και της 70ης Στρατιάς. Οι Γερμανικές δυνάμεις κατάφεραν να προωθηθούν στις θέσεις του Σοβιετικού πεζικού, ωστόσο, το σοβιετικό πυροβολικό (με τεράστιες απώλειες) και το 9ο Σώμα Τεθωρακισμένων απέκρουσαν αυτή την επίθεση.

Παράλληλα, οι Γερμανικές δυνάμεις προσπάθησαν να προωθηθούν στις θέσεις της 13ης και της 48ης Στρατιάς, αλλά απέτυχαν. Μετά τις αποτυχίες αυτές, οι Γερμανοί αποφάσισαν να περάσουν στην άμυνα. Κατά τη διάρκεια της επίθεσης στη βόρεια κατεύθυνση της προεξοχής του Κουρσκ, οι Γερμανοί (κατά τον Βασιλέφσκι) κατάφεραν να προωθηθούν μονάχα 10-12 χιλιόμετρα και έχασαν περίπου τα 2/3 άρματα μάχης που διέθεταν. Ο Τιμοχόβιτς αναφέρει πως οι Γερμανοί έχασαν αυτή την περίοδο 42.000 στρατιώτες, 800 άρματα μάχης και μεγάλο αριθμό πυροβόλων όπλων, ενώ κατάφεραν να προωθηθούν κατά 8-12 χιλιόμετρα.

Παράλληλα, οι Σοβιετικοί σχεδίαζαν τη μελλοντική τους αντεπίθεση. Κατά τον Ζούκοφ, κατά τη διάρκεια τηλεφωνικής συζήτησης με τον Στάλιν, ο τελευταίος διέταξε τη διεξαγωγή της Σοβιετικής αντεπίθεσης στη βόρεια κατεύθυνση της προεξοχής του Κουρσκ (Επιχείρηση «Κουτούζοφ») με τη συμμετοχή του Κεντρικού Μετώπου, του Μετώπου του Μπριάνσκ και του αριστερού πλευρού του Δυτικού Μετώπου - ημερομηνία διεξαγωγής ορίστηκε η 12η Ιουλίου.

Τομέας Χάρκοβ - Μπέλγκοροντ

Η διείσδυση, μέσω του ισχυρού συστήματος οχυρώσεως των Ρώσων, αποδείχθηκε δυσχερής ενέργεια και για το Απόσπασμα Στρατιάς Κέμπφ. Το 11ο Σώμα Στρατού δεν κατόρθωσε να φθάσει στο ρεύμα του ποταμού Κορόντσα, ενώ το 3ο Τεθωρακισμένο Σώμα καθηλώθηκε σε απόσταση 18 χλμ. από τον ποταμό Ντόνετς. Κατόπιν επεμβάσεως του Στρατάρχη Μανστάιν, τα δύο σώματα του Αποσπάσματος επανέλαβαν την επίθεση τους και μέχρι τις 11 Ιουλίου βρίσκονταν στους αντικειμενικούς σκοπούς.

Στον άξονα επιθέσεως της 4ης Τεθωρακισμένης Στρατιάς οι γρεναδιέροι τη νύκτα 3 / 4 Ιουλίου κατόρθωσαν, μετά από ηρωικές προσπάθειες να εκκαθαρίσουν τις απομένουσες -μετά την επίθεση των τεθωρακισμένων- Ρωσικές αντιστάσεις και οι τεθωρακισμένες μεραρχίες του 48ου Σώματος (3η, «Μεγάλη Γερμανία» και 11η) κινήθηκαν σε βάθος 15 χλμ. από τη γραμμή εξορμήσεως. Περαιτέρω προώθησή τους μέχρι τις 8 Ιουλίου κατέστη αδύνατη, λόγω κυρίως της εκχειλίσεως του προ αυτών χειμάρρου κατόπιν νεροποντής. Στο δεξιό του 48ου Τεθωρακισμένου Σώματος οι τεθωρακισμένες μεραρχίες του 1ου Σώματος των S.S. είχαν εισχωρήσει σε μεγαλύτερο βάθος, χωρίς όμως να πετύχουν τη συνένωση των ρηγμάτων, τα οποία δημιουργήθηκαν επιμέρους.

Οι Ρώσοι προέβησαν από τις 6 Ιουλίου στην ενίσχυση των εμπρός στρατιών (6ης και 7ης Στρατιών της Φρουράς) με την εφεδρεία του Μετώπου του Βορονέζ (1η Τεθωρακισμένη Στρατιά, 2ο και 5ο Τεθωρακισμένα Σώματα) και εξαπέλυσαν συνεχείς αντεπιθέσεις. Παρόλα αυτά η 4η Τεθωρακισμένη Στρατιά (Στρατηγός Χοθ) συνέχισε την περαιτέρω προώθηση των δυνάμεών της προς την κατεύθυνση της πόλεως Ομπόγιαν και στις 10 Ιουλίου, κατόπιν σκληρών αγώνων, έφθασε σε βάθος 35 χλμ. από τη γραμμή εξορμήσεως.

Το πρωί της 10ης Ιουλίου ο Στρατηγός Χοθ, αφού συνεννοήθηκε με το Στρατάρχη Μανστάιν, πληροφόρησε τους διοικητές των δύο σωμάτων τεθωρακισμένων, Στρατηγό Κνόμπελστορφ (48ου Τεθ. Σώματος Στρατού) και Χάουζερ (1ου Τεθ. Σώματος των S.S.), ότι έπρεπε να εκκαθαρίσουν το ρήγμα που είχε δημιουργηθεί (με πυροβόλα εφόδων και γρεναδιέρους) και να συγκεντρώσουν όλα τα χρησιμοποιήσιμα άρματα. Από τις 12 Ιουλίου θα γινόταν μια τελευταία αποφασιστική προσπάθεια η οποία, όπως ήλπιζε, θα κατέληγε στο να διασπασθεί η άμυνα των Ρώσων. Στην επίθεση αυτή θα μετείχαν υπό τις διαταγές του και τα άρματα του Αποσπάσματος Κεμπφ, που μπορούσαν να κινηθούν.

Νότια Κατεύθυνση (Μπέλγκοροντ - Κουρσκ)

Στη νότια κατεύθυνση, οι Γερμανοί επιχείρησαν ταυτόχρονα δύο χτυπήματα: οι κύριες δυνάμεις των Γερμανών (4η Στρατιά Τεθωρακισμένων) έλαβαν διαταγή να προωθηθούν μέχρι το Ομπογιάν, ενώ άλλες Γερμανικές δυνάμεις έλαβαν διαταγή να επιχειρήσουν βοηθητικό χτύπημα στο Κοροτσά (ομάδα του Κεμπφ). Κατά τον Τιμοχόβιτς, την πρώτη μέρα της επίθεσης (5η Ιουλίου), οι Γερμανικές δυνάμεις συγκέντρωσαν στην κύρια κατεύθυνση (Ομπογιάν) 700 άρματα μάχης, μεγάλο αριθμό πυροβόλων και μηχανοκίνητο πεζικό με σκοπό την προώθηση στο Κουρσκ μέσα σε 2-3 μέρες.

Οι δυνάμεις της 4ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων (συγκεκριμένα το 48ο Σώμα Τεθωρακισμένων του στρατηγού Κνόμελσοντορφ) αντιμετώπισαν αρκετές δυσκολίες στις πρώτες ώρες της επίθεσης. Σύμφωνα με τον Ζαμούλιν, μονάχα η μεραρχία SS «Μεγάλη Γερμανία» και η 167η μεραρχία πεζικού κατάφεραν να φθάσουν στις καθορισμένες (από το σχέδιο της Επιχείρησης «Ακρόπολη») θέσεις τους την καθορισμένη ώρα, ενώ άλλες μεραρχίες αντιμετώπιζαν τη σθεναρή αντίσταση των σοβιετικών δυνάμεων. Η 11η μεραρχία τεθωρακισμένων προσπάθησε να απομακρύνει τις Σοβιετικές νάρκες νοτίως του χωριού Μπούτοβο, ωστόσο, αντιμετώπισε την αντίσταση της 3/199ης Μεραρχίας Πεζικού και τις επιθέσεις της Σοβιετικής αεροπορίας.

Η κατάσταση ήταν πιο δύσκολη στο αριστερό πλευρό του 48ου Σώματος Τεθωρακισμένων: η 332η μεραρχία πεζικού αντιμετώπιζε σοβαρά προβλήματα βορείως του δάσους Κορολέφσκι, ενώ η 3η μεραρχία τεθωρακισμένων κατάφερε να καταλάβει το χωριό Γκερτσόφκα με μια ώρα καθυστέρηση (04:20) και με μεγάλες απώλειες. Αυτές οι καθυστερήσεις προκάλεσαν προβλήματα και στην προετοιμασία του βομβαρδισμού του Τσερκάσκογιε. Όπως αναφέρει ο Ζαμούλιν, ο βομβαρδισμός των μετωπικών θέσεων των Σοβιετικών προγραμματίστηκε στις 04:00, ωστόσο, η μεραρχία SS «Μεγάλη Γερμανία» και η 11η μεραρχία τεθωρακισμένων δεν είχαν αρκετό χρόνο και αρκετές προμήθειες για να εκτελέσουν αυτή τη διαταγή.

Επίσης, οι Σοβιετικοί (6η Στρατιά Φρουράς) είχαν καλύψει τις θέσεις του με διάφορα μέσα παραλλαγής, με αποτέλεσμα να μην είναι φανερές από τα Γερμανικά αεροσκάφη και το Γερμανικό πυροβολικό. Παράλληλα, ο στρατηγός φον Μέλλεντιν έλαβε αναφορές από τις μεραρχίες του 48ου Σώματος Τεθωρακισμένων, οι οποίες ανέφεραν ότι οι Σοβιετικοί βρίσκονταν σε ακινησία. Βάσει αυτών των πληροφοριών, ο διοικητής του επιτελείου του 48ου Σώματος Τεθωρακισμένων διέταξε τη διεξαγωγή επίθεσης (στις 06:00) από τις δυνάμεις της μεραρχίας SS «Μεγάλη Γερμανία» και της 3ης μεραρχίας τεθωρακισμένων.

Ενώ η επίθεση της 11ης μεραρχίας τεθωρακισμένων και της 167ης μεραρχίας πεζικού αναβάλλονταν για μια (από την καθορισμένη από το σχέδιο της Επιχείρησης «Ακρόπολη») ώρα - αρχικά, το σχέδιο της Επιχείρησης «Ακρόπολη» προέβλεπε τη διεξαγωγή ταυτόχρονης επίθεσης από τις δυνάμεις του 48ου Σώματος Τεθωρακισμένων και του 2ου Σώματος Τεθωρακισμένων των SS, ωστόσο, αυτή η απόφαση του φον Μέλλεντιν σήμαινε την αποτυχία της διεξαγωγής της γερμανικής επίθεσης στη νότια κατεύθυνση της προεξοχής του Κουρσκ, όπως αυτή προβλεπόταν από το αρχικό σχέδιο.

Οι δυνάμεις του 48ου Σώματος Τεθωρακισμένων είχαν δύσκολη αποστολή: να καταλάβουν τα χωριά Τσερκάσκογιε και Κορόβινο, τα οποία οι δυνάμεις των Σοβιετικών (67η και 71η Μεραρχία Πεζικού - Φρουράς) μέτρεψαν σε ισχυρά αμυντικά προπύργια. Συγκεκριμένα, ο Κνόμπελστορφ συγκέντρωσε τις δυνάμεις του 48ου Σώματος Τεθωρακισμένων, της 3ης και της 11ης μεραρχίας Τεθωρακισμένων και διέταξε την κατάληψη του χωριού Τσερκάσκογιε μέχρι τις 10:00 - παράλληλα, ο Κνόμπελστορφ αύξησε τον αριθμό στρατιωτών και αρμάτων μάχης (συμπεριλαμβανομένου της 10ης ταξιαρχίας τεθωρακισμένων), με αποτέλεσμα να έχει σχεδόν τον ίδιο αριθμό αρμάτων μάχης με το 2ο Σώμα Τεθωρακισμένων SS.

Η διοίκηση του 48ου Σώματος παρέταξε περίπου 300 άρματα μάχης (129 άρματα μάχης από την μεραρχία SS «Μεγάλη Γερμανία» και 200 άρματα Panther από την 10η ταξιαρχία τεθωρακισμένων) απέναντι στο δεξιό πλευρό της 67ης Μεραρχίας Πεζικού - Φρουράς και στο αριστερό πλευρό της 71ης Μεραρχίας Πεζικού - Φρουράς (μεταξύ του Κορόβινο και του Τσερκάσκογιε) με σκοπό να καταλάβει την περιοχή και να αναγκάσει τους Σοβιετικούς να μεταφέρουν περισσότερες δυνάμεις στην περιοχή - αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα την αποδυνάμωση των Σοβιετικών δυνάμεων στο μέτωπο της 332ης μεραρχίας πεζικού και της 11ης μεραρχίας τεθωρακισμένων.

Παράλληλα, η 3η Μεραρχία Τεθωρακισμένων έλαβε διαταγή να απομακρύνει την 71η Μεραρχία Πεζικού - Φρουράς από το Κορόβινο, ενώ αργότερα, η μεραρχία SS «Μεγάλη Γερμανία» και η 11η μεραρχία τεθωρακισμένων έπρεπε να περικυκλώσουν το Τσερκάσκογιε. Το πρωί της 5ης Ιουλίου (06:00), μετά από δίωρο βομβαρδισμό του 196ου Συντάγματος Πεζικού - Φρουράς, οι τυφεκιοφόροι και οι γρεναδιέροι της μεραρχίας SS «Μεγάλη Γερμανία» πέρασαν στην επίθεση στα δυτικά του Τσερκάσκογιε - μετά από περίπου μια ώρα, το επιτελείο του 48ου Σώματος ανέφερε ότι η επίθεση είχε λήξει με επιτυχία.

Ωστόσο, αυτή η αναφορά δεν ήταν ολοκληρωμένη, καθώς δεν περιέγραφε τις συγκρούσεις στα νότια του Τσερκάσκογιε, όπου οι Σοβιετικοί είχαν ετοιμάσει μια ισχυρή αντιαρματική άμυνα - γι' αυτό και οι Γερμανοί χρησιμοποίησαν ένα μεγάλο αριθμό σκαπανένων για να απομακρύνουν τον μεγάλο αριθμό αντιαρματικών ναρκών νοτίως του Τσερκάσκογιε. Στις 07:40, όπως αναφέρεται στις αναφορές του 48ου Σώματος, οι γρεναδιέροι της μεραρχίας SS «Μεγάλη Γερμανία» προωθήθηκαν στα νοτιοδυτικά του χωριού Τσερκάσκογιε, ενώ οι τυφεκιοφόροι προωθήθηκαν στα αριστερά του χωριού - σύμφωνα με την αναφορά, το 48ο Σώμα Τεθωρακισμένων θεωρούσε ότι έφθασε η κατάλληλη ώρα για ταυτόχρονη επίθεση της μεραρχίας SS «Μεγάλη Γερμανία» και της 11ης μεραρχίας τεθωρακισμένων.

Ωστόσο, αυτή η αναφορά δεν ήταν ακριβής: στις 07:40, το σύνταγμα των γρεναδιέρων (με τη βοήθεια του πυροβολικού) προωθήθηκε στην πρώτη γραμμή της Σοβιετικής άμυνας, όπου βρίσκονταν δύο συντάγματα (196ο και 210ο Συντάγματα Πεζικού - Φρουράς) των Σοβιετικών, με αποτέλεσμα να σημειωθούν συγκρούσεις στα χαρακώματα. Όσον αφορά τους τυφεκιοφόρους, οι δυνάμεις τους είχαν μείνει χωρίς τη βοήθεια των αρμάτων μάχης και αναγκάστηκαν (μετά το τέλος του

βομβαρδισμού) να περάσουν σε μετωπική επίθεση, η οποία έληξε με αποτυχία - κατά τον Ζαμούλιν, οι Σοβιετικοί απώθησαν 150 τυφεκιοφόρους και οι τελευταίοι παρέμειναν στην αρχική τους θέση.

Οι Σοβιετικές και Γερμανικές αναφορές για τα γεγονότα που σημειώθηκαν στο πεδίο της μάχης κατά τις 06:00 - 09:00 έχουν πολλές διαφορές, με αποτέλεσμα να είναι άγνωστες οι πραγματικές συγκρούσεις. Ο διοικητής του 196ου Συντάγματος Πεζικού - Φρουράς, Β. Μπαζάνοφ, ενίσχυσε τις θέσεις του συντάγματος και απέκρουσε τις Γερμανικές επιθέσεις στο μέτωπο και στο άκρο της παράταξης - παράλληλα, στα βόρεια, οι Σοβιετικοί επιχείρησαν αντεπίθεση εναντίον των γρεναδιέρων, ωστόσο, οι τελευταίοι κατάφεραν να απωθήσουν τους Σοβιετικούς.

Οι Γερμανοί συγκέντρωσαν μεγάλο αριθμό αρμάτων μάχης και πυροβολικού μεταξύ του Κορόβινο και του Τσερκάσκογιε, ωστόσο, οι επιθέσεις των Σοβιετικών αεροσκαφών, η αντίσταση του σοβιετικού πυροβολικού και ο μεγάλος αριθμός αντιαρματικών τάφρων προκάλεσαν αρκετά προβλήματα στην προώθηση των Γερμανικών δυνάμεων. Στις 08:30, οι Γερμανοί έριξαν στη μάχη (στο δεξιό άκρο) την 11η μεραρχία τεθωρακισμένων και την 167η μεραρχία πεζικού: η 11η μεραρχία τεθωρακισμένων επιτέθηκε στο αριστερό άκρο του 167ου Συντάγματος Πεζικού-Φρουράς και στο πεδίο μεταξύ του 167ου και του 199ου Συντάγματος Πεζικού - Φρουράς.

Ενώ η 167η μεραρχία πεζικού επιτέθηκε (από το χωριό Ντραγκούνσκογιε) στις θέσεις του 201ου Συντάγματος Πεζικού - Φρουράς της 67ης Μεραρχίας Πεζικού - Φρουράς. Παρά τις δυσκολίες που αντιμετώπισε, η 11η μεραρχία τεθωρακισμένων (μέσα σε δύο ώρες) κατάφερε να προωθηθεί κατά δύο χιλιόμετρα. Αργότερα, οι δυνάμεις της

11ης μεραρχίας τεθωρακισμένων και της μεραρχίας SS «Μεγάλη Γερμανία» προωθήθηκαν στο πεδίο μεταξύ του 196ου και του 199ου Συντάγματος Πεζικού - Φρουράς.

Η προώθηση της 11ης μεραρχίας τεθωρακισμένων και της 167ης μεραρχίας πεζικού είχε ως αποτέλεσμα οι Σοβιετικοί να ρίξουν στο πεδίο τους μεγάλο αριθμό εφεδρειών, δίνοντας την ευκαιρία στους γρεναδιέρους και στους τυφεκιοφόρους της μεραρχίας SS «Μεγάλη Γερμανία» να αποκρούσουν τις σοβιετικές αντεπιθέσεις. Μετέπειτα, μονάδες της 11ης μεραρχίας τεθωρακισμένων περικύκλωσαν τις θέσεις του Σοβιετικού πυροβολικού στα νοτιοανατολικά του Τσερκάσκογιε - αρχικά, το Σοβιετικό πυροβολικό απέκρουσε τις επιθέσεις των Γερμανικών αρμάτων μάχης, ωστόσο, η επόμενη επίθεση των Γερμανών είχε λήξει με επιτυχία. Παράλληλα, στις 10:00, η 332η μεραρχία πεζικού πέρασε στην επίθεση στο πεδίο της 71ης Μεραρχίας Πεζικού - Φρουράς.

Η 332η μεραρχία πεζικού ήταν τελευταία μεραρχία του 48ου Σώματος Τεθωρακισμένων που πέρασε στην επίθεση. Στις 10:30, οι γρεναδιέροι και οι τυφεκιοφόροι της μεραρχίας SS «Μεγάλη Γερμανία» εισέβαλαν στα δυτικά προάστια του χωριού Τσερκάσκογιε, ωστόσο, οι Σοβιετικοί απέκρουσαν τη Γερμανική επίθεση - παρ' αυτά, μετά από λίγη ώρα, οι γρεναδιέροι και οι τυφεκιοφόροι κατάφεραν να καταλάβουν τα δυτικά προάστια χάρη στην υποστήριξη από ένα μικρό αριθμό αρμάτων μάχης. Παράλληλα, η 11η μεραρχία τεθωρακισμένων και η 167η μεραρχία πεζικού προωθήθηκαν στο πεδίο μεταξύ του 196ου και του 199ου Συντάγματος Πεζικού - Φρουράς, με αποτέλεσμα να ξεκινήσουν οι συγκρούσεις στα προάστια και στους δρόμους του Τσερκάσκογιε.

Ο συνταγματάρχης Αλεξέι Μπάκσοφ βρισκόταν αυτή τη στιγμή στο επιτελείο της 67ης Μεραρχίας Πεζικού - Φρουράς, ένα χιλιόμετρο βορειοανατολικά του Τσερκάσκογιε. Μόλις έμαθε για την προώθηση των Γερμανών στο δεξιό και στο αριστερό άκρο του 167ου Συντάγματος Πεζικού - Φρουράς, ο διοικητής της μεραρχίας αποφάσισε να ρίξει στη μάχη τις κινητές αντιαρματικές εφεδρείες που διέθεται. Στις 12:00, το 1ο και το 2ο Τάγμα Τεθωρακισμένων έφθασαν στο πεδίο της μάχης και οι διοικητές τους ξεκίνησαν τον σχεδιασμό αντεπίθεσης με τις δυνάμεις του 196ου Συντάγματος Πεζικού - Φρουράς και του πυροβολικού.

Ωστόσο, η κατάσταση της σοβιετικής άμυνας έγινε χειρότερη κατά τις 13:00 - 14:00, καθώς οι Γερμανοί έριξαν περισσότερα άρματα μάχης στο πεδίο της μάχης. Παρ' αυτά, οι Γερμανικές δυνάμεις δεν κατάφεραν να διαλύσουν τη Σοβιετική άμυνα, χάρη στην αντεπίθεση της 67ης Μεραρχίας Πεζικού - Φρουράς κατά των μετωπικών δυνάμεων του 48ου Σώματος Τεθωρακισμένων. Κατά τον Ζαμούλιν, οι σοβιετικές δυνάμεις αντεπιτέθηκαν από τα βορειοδυτικά και τα βορειοανατολικά προάστια του Τσερκάσκογιε στα νότια του χωριού.

Παράλληλα, η 3η μεραρχία τεθωρακισμένων παρέκαμψε το χωριό Κορόβινο από τα ανατολικά, προωθήθηκε στο πεδίο μεταξύ της 67ης και της 71ης Μεραρχίας Πεζικού - Φρουράς και προσπάθησε να προωθηθεί στα βόρεια. Αργότερα, η 3η μεραρχία τεθωρακισμένων εκμεταλλεύτηκε την υποχώρηση του δεξιού άκρου του 196ου Συντάγματος Πεζικού - Φρουράς στα προάστια του Τσερκάσκογιε και βρέθηκε μόλις

ένα χιλιόμετρο δυτικά του χωριού. Γι' αυτό τον λόγο, οι Σοβιετικοί αποφάσισαν να επιχειρήσουν αντεπίθεση κατά των γρεναδιέρων της μεραρχίας SS «Μεγάλη Γερμανία» και της 3ης μεραρχίας τεθωρακισμένων.

Η Σοβιετική αντεπίθεση κατά των γρεναδιέρων της μεραρχίας SS «Μεγάλη Γερμανία» ξεκίνησε στις 14:00 και έληξε στις 15:00 με τη διάλυση των Γερμανικών αρμάτων μάχης, την απώθηση των γρεναδιέρων της μεραρχίας SS «Μεγάλη Γερμανία» και την ανάκτηση των προηγούμενων θέσεων του συντάγματος. Την ίδια ώρα, οι Σοβιετικοί περικύκλωσαν αρκετά Γερμανικά άρματα μάχης της 3ης μεραρχίας τεθωρακισμένων, ωστόσο, δυνάμεις της 3ης μεραρχίας τεθωρακισμένων που απέφυγαν την περικύκλωση ενώθηκαν με τις δυνάμεις της μεραρχίας SS «Μεγάλη Γερμανία» και περικύκλωσαν τις εφεδρείες της 67ης Μεραρχίας Πεζικού - Φρουράς.

Κατά τις 16:00 - 17:00, οι Γερμανοί επιχείρησαν νέα επίθεση κατά των Σοβιετικών δυνάμεων στα νοτιοδυτικά προάστια του Τσερκάσκογιε. Στην επίθεση συμμετείχαν δυνάμεις της μεραρχίας SS «Μεγάλη Γερμανία», της 3ης και της 11ης μεραρχίας τεθωρακισμένων, με αποτέλεσμα να αποκτήσουν αριθμητικό πλεονέκτημα έναντι των Σοβιετικών. Η επίθεση είχε ως αποτέλεσμα τη διάλυση αρκετών Σοβιετικών αρμάτων μάχης, την υποχώρηση των Σοβιετικών δυνάμεων στο Τσερκάσκογιε και τη διεξαγωγή συγκρούσεων στους δρόμους του χωριού. Στις 17:00, η 10η ταξιαρχία τεθωρακισμένων μετέφερε στα δυτικά και στα νοτιοδυτικά προάστια του Τσερκάσκογιε 30 άρματα μάχης Panther, 15 άρματα μάχης Panzer IV, 4 τάγματα πεζικού και μια αντιαρματική μονάδα.

Αυτή ήταν η πρώτη εμφάνιση των Γερμανικών αρμάτων μάχης Panther στο Γερμανο-Σοβιετικό μέτωπο - οι Σοβιετικές δυνάμεις δεν ήταν ενήμερες για την εμφάνιση των νέων Γερμανικών αρμάτων μάχης, με αποτέλεσμα να χάσουν ένα μεγάλο αριθμό αρμάτων μάχης κατά τη διάρκεια της επίθεσης. Παράλληλα, το επιτελείο του 48ου Σώματος Τεθωρακισμένων έλαβε αναφορές από την μεραρχία SS «Μεγάλη Γερμανία» και από την 11η μεραρχία τεθωρακισμένων για τις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν στο μέτωπο: οι γρεναδιέροι και οι τυφεκιοφόροι της μεραρχίας SS «Μεγάλη Γερμανία» δέχονταν επιθέσεις από το Σοβιετικό πεζικό και το Σοβιετικό πυροβολικό.

Ενώ τα Σοβιετικά άρματα μάχης επιτέθηκαν στο αριστερό άκρο της 11ης μεραρχίας τεθωρακισμένων - ωστόσο, η αριθμητική υπεροχή των Γερμανών είχε ως αποτέλεσμα τη λήξη της Σοβιετικής αντεπίθεσης. Στις 18:30, τα άρματα μάχης της μεραρχίας SS «Μεγάλη Γερμανία» εισήλθαν στο βορειοδυτικό μέρος του Τσερκάσκογιε και βρέθηκαν 500 μέτρα από τα βορειοανατολικά προάστια του χωριού, ενώ η 11η μεραρχία τεθωρακισμένων επιτέθηκε στο υψόμετρο 246.0 - αυτή η επίθεση είχε ως αποτέλεσμα να βρεθεί το χωριό σε ημικόκλιο. Μετά, οι Γερμανικές δυνάμεις είχαν σκοπό να προωθηθούν στα βόρεια για να περικυκλώσουν τις σοβιετικές δυνάμεις στο Τσερκάσκογιε.

Ωστόσο, το Σοβιετικό πυροβολικό διέλυσε 13 άρματα μάχης των Γερμανών, οι Γερμανικές δυνάμεις αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν στις προηγούμενες θέσεις τους. Στο τέλος της ημέρας, οι δυνάμεις των Σοβιετικών στο Τσερκάσκογιε και στο Κορόβινο είχαν εξαντληθεί. Στις 21:00, ο Μπάκσοφ διέταξε υποχώρηση του 196ου Συντάγματος Πεζικού - Φρουράς και τη μεταφορά του σε νέες θέσεις. Κατά τον Ζαμούλιν, μερικές δυνάμεις υποχώρησαν από τα δυτικά προάστια προς τη βορειοανατολική και βορειοδυτική κατεύθυνση, ενώ οι δυνάμεις που βρίσκονταν στα νότια προάστια υποχώρησαν στο κέντρο του χωριού Τσερκάσκογιε.

Για να αποτρέψει την προώθηση των Γερμανών κατά τη διάρκεια της υποχώρησης, ο Μπάκσοφ παρέταξε ένα μικρό αριθμό αρμάτων μάχης - παρά το αριθμητικό μειονέκτημα, τα Σοβιετικά άρματα μάχης απέτρεψαν τη γρήγορη προώθηση των Γερμανών και έδωσαν χρόνο στις δυνάμεις του Μπάκσοφ για να υποχωρήσουν από το Τσερκάσκογιε. Σύμφωνα με τις Γερμανικές αναφορές, στις 21:20, οι γρεναδιέροι και μερικά άρματα μάχης Panther της 10ης ταξιαρχίας τεθωρακισμένων κατάφεραν να προωθηθούν στα βόρεια προάστια του χωριού, ενώ στις 22:00, οι δυνάμεις της 3ης μεραρχίας τεθωρακισμένων κατέλαβαν τα νοτιοανατολικά προάστια του χωριού.

Παρολ' αυτά, οι Γερμανικές δυνάμεις απέκτησαν τον πλήρη έλεγχο στο χωριό κατά τα ξημερώματα της 6ης Ιουλίου, λόγω συγκρούσεων στους δρόμους του χωριού. Οι συγκρούσεις στο Τσερκάσκογιε, αν και δεν έτυχαν σοβαρής κάλυψης από τα περισσότερα ιστορικά βιβλία, είχαν σοβαρές επιπτώσεις για τη Γερμανική επίθεση. Όπως αναφέρει ο Ζαμούλιν, οι Γερμανικές δυνάμεις είχαν λάβει διαταγή να φθάσουν στο Ομπογιάν μέσα σε μια μέρα, ωστόσο, οι Σοβιετικοί καθυστέρησαν τους Γερμανούς στο Τσερκάσκογιε, με αποτέλεσμα να προκαλέσουν μεγάλα προβλήματα σε μετέπειτα γερμανική προώθηση.

Την ίδια μέρα (5η Ιουλίου), το 2ο Σώμα Τεθωρακισμένων SS αντιμετώπισε σθεναρή αντίσταση από τις Σοβιετικές δυνάμεις, με αποτέλεσμα να καταλάβει μονάχα την πρώτη γραμμή άμυνας των Σοβιετικών - αρχικός σκοπός του 2ου Σώματος Τεθωρακισμένων SS ήταν η διάλυση της Σοβιετικής άμυνας και η προώθηση στην ανατολική ακτή του ποταμού Ντονέτς. Τη νύχτα μεταξύ 5ης και 6ης Ιουλίου, οι Γερμανοί συγκέντρωσαν τους γρεναδιέρους των μεραρχιών SS «Leibstandarte» και «Ντας Ράιχ» και μεγάλο αριθμό σκαπανέων στη γραμμή του μετώπου της 51ης Μεραρχίας Πεζικού - Φρουράς.

Από την άλλη, οι Σοβιετικοί μετέφεραν τρία σώματα στον δρόμο Μπέλγκοροντ - Κουρσκ, καθώς επίσης και το 5ο Σώμα Τεθωρακισμένων - Φρουράς του Στάλινγκραντ στην κατεύθυνση της Πρόχοροφκα, η οποία βρισκόταν στην οπισθοφυλακή της 51ης Μεραρχίας Πεζικού - Φρουράς. Ο Βατούτιν (διοικητής του Μετώπου του Βορόνεζ) συγκέντρωσε στη γραμμή του μετώπου τρία σώματα τεθωρακισμένων και ένα μηχανοκίνητο σώμα, τα οποία είχαν στη διάθεση τους 854 άρματα μάχης. Στις 16:00 της 5ης Ιουλίου, ο Βατούτιν διέταξε τη διεξαγωγή αντεπίθεσης (στις 6 Ιουλίου) κατά των γερμανικών δυνάμεων που είχαν προωθηθεί στη Σοβιετική άμυνα από τις δυνάμεις της 1ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων (Κατουκόφ) και της 6ης Στρατιάς Φρουράς (Τσιστιακόφ).

Παρολ' αυτά, ο Κατουκόφ διαφωνούσε με τη διεξαγωγή της αντεπίθεσης, καθώς θεωρούσε ότι τα Γερμανικά άρματα μάχης υπερείχαν των Σοβιετικών, ενώ η Γερμανική αεροπορία βρισκόταν σε καλύτερη θέση απ' ότι η Σοβιετική και πως μια μετωπική σύγκρουση μεταξύ των Γερμανικών και των Σοβιετικών αρμάτων μάχης υπ' αυτές τις συνθήκες θα είχε ως αποτέλεσμα μεγάλες απώλειες στις τεθωρακισμένες δυνάμεις των Σοβιετικών, ωστόσο, ο Βατούτιν δεν συμφώνησε με τον Κατουκόφ και επέμενε στη διεξαγωγή της αντεπίθεσης. Την καθορισμένη ώρα, οι δυνάμεις της 1ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων επιτέθηκαν στην κατεύθυνση της Τομάροφκα.

Ωστόσο, στο Γιάκοβλεβο, οι Σοβιετικοί υπέστησαν μεγάλες απώλειες, λόγω της υπεροχής των Γερμανικών αρμάτων μάχης. Ο Κατουκόφ, παρακολουθώντας αυτή την κατάσταση από το επιτελείο της 1ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων, προσπάθησε να συνδεθεί με τον Βατούτιν και να του επαναλάβει τις ανησυχίες του για τη διεξαγωγή της αντεπίθεσης. Στο επιτελείο της 1ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων τηλεφώνησε ο Στάλιν και ζήτησε από τον Κατουκόφ να δώσει αναφορά για την κατάσταση στο μέτωπο - ο Κατουκόφ ανέφερε ότι η αντεπίθεση έπρεπε να είχε γίνει αργότερα και πρότεινε την οργάνωση άμυνας, η οποία θα επέτρεπε τη διάλυση των Γερμανικών αρμάτων μάχης.

Μετά από λίγη ώρα σκέψης, ο Στάλιν συμφώνησε με τα συμπεράσματα του Κατουκόφ και διέταξε τη λήξη της αντεπίθεσης. Παράλληλα, το 2ο Σώμα Τεθωρακισμένων SS έλαβε διαταγή να διαλύσει τις δυνάμεις της 375ης μεραρχίας πεζικού στη γραμμή Βίσιλογιε - Σαπινό - Έρικ και να προωθηθεί μέχρι τον ποταμό Λίποβι Ντονέτς. Στις 14:30, το 2ο Σώμα Τεθωρακισμένων SS κατάφερε να διαλύσει την άμυνα της 375ης μεραρχίας πεζικού των Σοβιετικών και προετοίμασε το έδαφος για τη μετέπειτα προώθηση του 48ου Σώματος Τεθωρακισμένων και άλλων σωμάτων της 4ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων.

Παράλληλα, το 2ο Σώμα Τεθωρακισμένων SS συνέχισε την επίθεση στην τρίτη (και τελευταία) γραμμή της Σοβιετικής άμυνας - ωστόσο, η αργή προώθηση του 48ου Σώματος Τεθωρακισμένων και η σθεναρή άμυνα των Σοβιετικών (1η Στρατιά Τεθωρακισμένων) είχαν ως αποτέλεσμα να μην πραγματοποιηθεί (κατά 100%) το σχέδιο του επιτελείου της 4ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων. Την ίδια ώρα, η μεραρχία SS «Ντας Ράιχ» επιτέθηκε στις θέσεις του 5ου Σώματος Τεθωρακισμένων - Φρουράς του Στάλινγκραντ στη γραμμή Καλίνιν - Σομπατσιέφσκι - Λούτσκι - Τεπερέβινο, το οποίο παρέταξε σ' αυτή τη γραμμή 213 άρματα μάχης.

Κατά το μεσημέρι, όταν οι Γερμανικές δυνάμεις είχαν διαλύσει την άμυνα της 51ης Μεραρχίας Πεζικού - Φρουράς, η μεραρχία SS «Ντας Ράιχ» προωθήθηκε στον δρόμο Λούτσκι-Καλίνιν και στον δρόμο μεταξύ των νότιων και των βόρειων προάστων του Λούτσκι. Στις 15:10, οι Σοβιετικές δυνάμεις πέρασαν στην αντεπίθεση κατά των μετωπικών δυνάμεων της μεραρχίας SS «Ντας Ράιχ» νοτίως του Λούτσκι. Αρχικά, οι δυνάμεις των SS είχαν μείνει έκπληκτοι, ωστόσο, με τη χρήση αρμάτων μάχης και μαχητικών αεροσκαφών, απέκρουσαν τη Σοβιετική αντεπίθεση, ενώ μερικές μονάδες προσπάθησαν να συνεχίσουν την προώθηση στα βόρεια. Οι Σοβιετικοί έριξαν στη μάχη δύο ταξιαρχίες, ωστόσο, δεν κατάφεραν να σταματήσουν τη Γερμανική προώθηση.

Μετά την αποτυχημένη αντεπίθεση, οι Σοβιετικές δυνάμεις προσπάθησαν να οργανώσουν την άμυνα τους, ωστόσο, οι Γερμανοί (κατά τις 19:00) κατάφεραν να προωθηθούν στα βορειοανατολικά προάστια του Καλίνιν. Αυτό σήμαινε ότι οι Γερμανοί κατέλαβαν τις γραμμές επικοινωνίας των αμυνόμενων Σοβιετικών και ότι το 5ο Σώμα Τεθωρακισμένων-Φρουράς του Στάλινγκραντ βρέθηκε περικυκλωμένο. Η 7η Ιουλίου ξεκίνησε για τους Σοβιετικούς με μεγάλα προβλήματα: η διοίκηση της 6ης Στρατιάς Φρουράς είχε αναλάβει τη δημιουργία μιας νέας γραμμής άμυνας και τη διεξαγωγή αντεπίθεσης.

Ωστόσο, η διοίκηση της 6ης Στρατιάς Φρουράς δεν κατείχε στοιχεία για την κατάσταση των μεραρχιών της στρατιάς - επίσης, η διοίκηση της 6ης Στρατιάς Φρουράς δεν ήξερε που βρίσκονταν οι περισσότερες μεραρχίες της. Κατά τον Ζαμούλιν, το 23ο Σώμα Πεζικού-Φρουράς και το 5ο Σώμα Τεθωρακισμένων-Φρουράς

του Στάλινγκραντ βρίσκονταν σε πολύ δύσκολη κατάσταση. Ο Πάβελ Βαχραμέφ, διοικητής του 23ου Σώματος Πεζικού - Φρουράς, στις 17:00 της 6ης Ιουλίου, μετέφερε το επιτελείο του βορειοδυτικά του Βασίλιεφ, με αποτέλεσμα να μην κατέχει στοιχεία για την κατάσταση δύο (εκ των τριών) μεραρχιών του σώματος μέχρι το απόγευμα της 7ης Ιουλίου.

Ο Τσιστιακόφ ήταν άκρως δυσαρεστημένος με την παθητικότητα του Βαχραμέφ - ο Ζαμούλιν αναφέρει πως όταν ο Βαχραμέφ ανέφερε ότι δεν είχε στοιχεία για την κατάσταση των μεραρχιών του, το επιτελείο της 6ης Στρατιάς κατάφερε να επικοινωνήσει με το επιτελείο της 52ης Μεραρχίας Πεζικού - Φρουράς και έμαθε ότι οι κύριες δυνάμεις της μεραρχίας παρατάχθηκαν στη γραμμή Ζούραφκα - Σβίνο Πογκορέλσκαγια - Ντούμνογιε - Σκορόφκα, ενώ παράλληλα παρέμεινε άγνωστη η κατάσταση του 1/3 των δυνάμεων της μεραρχίας. Όσον αφορά το 5ο Σώμα Τεθωρακισμένων - Φρουράς του Στάλινγκραντ, στις 18:00 της 6ης Ιουλίου, το επιτελείο της 6ης Στρατιάς Φρουράς έχασε κάθε επαφή με το επιτελείο του 5ου Σώματος Τεθωρακισμένων-Φρουράς του Στάλινγκραντ.

Το επιτελείο της 6ης Στρατιάς Φρουράς έμαθε για την περικύκλωση του 5ου Σώματος Τεθωρακισμένων - Φρουράς του Στάλινγκραντ λίγο πριν το μεσημέρι. Οι δυνάμεις του 5ου Σώματος Τεθωρακισμένων - Φρουράς του Στάλινγκραντ κατάφεραν (με μεγάλες απώλειες) να σπάσουν την περικύκλωση και να συγκεντρωθούν στη γραμμή Μπελενίχινο - Ιβάνοφσκι Βίσελοκ - Λέσκι. Σύμφωνα με τον Ζαμούλιν, η 6η Στρατιά Φρουράς, τα ξημερώματα της 7ης Ιουλίου, είχε στη διάθεση της δύο συντάγματα τεθωρακισμένων (σε κακή κατάσταση), ένα σύνταγμα σκαπανέων, δύο σώματα τεθωρακισμένων (μονάχα το ένα εκ των δύο ήταν αξιόμαχο), επτά μεραρχίες πεζικού (οι τρεις εκ των οποίων ήταν αξιόμαχες και παρατάχθηκαν στο σημείο επίθεσης της 4ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων).

Παράλληλα, η 7η Στρατιά Φρουράς αντιμετώπιζε επίσης σοβαρά προβλήματα και αναγκάστηκε να υποχωρήσει στη γραμμή Κριφτσόβο - Μελέχοβο - Σεϊνό, καθιστώντας δύσκολη την απόκρουση των Γερμανικών επιθέσεων και τη διεξαγωγή αντεπίθεσης από τις δυνάμεις της 6ης Στρατιάς Φρουράς. Πυρήνας της σοβιετικής άμυνας στις κατευθύνσεις του Ομπογιάν και της Πρόχοροφκα ήταν η 1η Στρατιά Τεθωρακισμένων (Κατουκόφ), το 2ο Σώμα Τεθωρακισμένων - Φρουράς του Τατσίνσκι (Μπουρντένι) και τρεις αντιαρματικές ταξιαρχίες της Πολεμικής Αεροπορίας. Στις 01:25 της 7ης Ιουλίου, ο Βατούτιν αποφάσισε να ακυρώσει την διεξαγωγή της αντεπίθεσης. Στο κείμενο της διαταγής αναφέρεται:

«Η προγραμματισμένη αντεπίθεση της αριστερής πτέρυγας της (6ης) στρατιάς ακυρώνεται, λόγω της σημερινής κατάστασης, της έλλειψης εφεδρειών και της αδυναμίας συγκέντρωσης δυνάμεων, σε σύντομο χρονικό διάστημα, στις αρχικές θέσεις».

Ο Τσιστιακόφ έλαβε διαταγή να συνεχίσει την άμυνα των θέσεων της 6ης Στρατιάς, ενώ η 89η Μεραρχία Πεζικού - Φρουράς έλαβε διαταγή να παραταχθεί στο δάσος ανατολικά της Τερνόφκα. Η άμυνα της προηγούμενης θέσης της 89ης Μεραρχίας Πεζικού - Φρουράς ανατέθηκε στην 93η Μεραρχία Πεζικού - Φρουράς. Παράλληλα, ο Βατούτιν μετέφερε στο πεδίο μεταξύ της 6ης και της 7ης Στρατιάς Φρουράς το 35ο

Σώμα Πεζικού - Φρουράς του Γκοριατσιόφ, ενώ η μεραρχία του Σεριούγκιν (η οποία είχε παραταχθεί στο πεδίο μεταξύ των δύο στρατιών στην αρχή της μάχης) μεταφέρθηκε στην οπισθοφυλακή.

Αφού παρέταξε τις δυνάμεις του, ο Βατούτιν διέταξε τον Κατουκόφ, τον Κράφτσενκο (διοικητής του 5ου Σώματος Τεθωρακισμένων - Φρουράς του Στάλινγκραντ) και τον Τσιστιακόφ να σταματήσουν την προώθηση μερικών Γερμανικών αρμάτων μάχης στη γραμμή Γιάκοβλεβο - Λούτσκι και να μην επιτρέψουν μελλοντική προώθηση του αντιπάλου. Ωστόσο, όπως αναφέρει ο Ζαμούλιν, στο πεδίο από τα βόρεια προάστια του Τετερέβινο μέχρι τα βόρεια προάστια του Γιάκοβλεβο δεν είχαν προωθηθεί μονάχα μερικά άρματα μάχης των Γερμανών, αλλά δύο μηχανοκίνητες μεραρχίες SS. Αυτό σήμαινε πως οι σοβιετικές δυνάμεις δεν είχαν πλέον στερεές αμυντικές γραμμές στο μέτωπο των δύο μηχανοκίνητων μεραρχιών SS.

Όσον αφορά την κατεύθυνση της Πρόχοροφκα, η 1η Στρατιά Τεθωρακισμένων του Κατουκόφ είχε να αντιμετωπίσει τεράστια προβλήματα. Οι Γερμανικές δυνάμεις είχαν σπάσει τη δεύτερη γραμμή της Σοβιετικής άμυνας και μπορούσαν να προωθηθούν ανενόχλητα, μιας και οι Σοβιετικοί δεν είχαν οργανώσει στερεά άμυνα μέχρι την τρίτη αμυντική γραμμή και είχαν δεν είχαν πεζικό (πλην της 51ης Μεραρχίας Πεζικού - Φρουράς, η οποία παρατάχθηκε στο Ρίλσκογιε). Καθώς είχε λάβει διαταγή να σταματήσει την προώθηση των Γερμανών στη δεύτερη γραμμή άμυνας και να αποδυναμώσει τις Γερμανικές μεραρχίες, ο Κατουκόφ προσπάθησε να συγκεντρώσει εφεδρείες.

Μέχρι τότε, όμως, η λήξη της Γερμανικής προώθησης ανατέθηκε στις μεραρχίες τεθωρακισμένων, οι οποίες είχαν λάβει διαταγή να προχωρήσουν σε κινητή άμυνα και να οργανώσουν ένα ημικύκλιο περικύκλωσης. Η προώθηση δύο μηχανοκίνητων μεραρχιών SS ήταν σημαντική επιτυχία, ωστόσο, οι μεραρχίες SS «Ντας Ράιχ» και «Leibstandarte» είχαν προωθηθεί σε ένα στενό μέτωπο. Η μεραρχία SS «Ντας Ράιχ» είχε προωθηθεί στο Λίποβι Ντονέτς, ενώ η μεραρχία SS «Leibstandarte» είχε προωθηθεί στη γραμμή Γιάκοβλεβο - Μάλι Μαγιάτσκι - Μπολσίγιε Μαγιάτσκι - Γκρέζνογιε. Η αριστερή πτέρυγα της μεραρχίας SS «Ντας Ράιχ» και η δεξιά πτέρυγα της μεραρχίας SS «Leibstandarte» βρίσκονταν μπροστά από τις υπόλοιπες δυνάμεις και ο Κατουκόφ σχεδίαζε να τις περικυκλώσει.

Ο Κατουκόφ σκόπευε να σταματήσει την προώθηση των Γερμανικών δυνάμεων χάρη στην στερεά άμυνα στο Λίποβι Ντονέτς και να χρησιμοποιήσει το 3ο Σώμα Μηχανοκίνητων και το 31ο Σώμα Τεθωρακισμένων για να επιτεθεί από τα βόρεια και βορειοανατολικά στο 2ο Σώμα Τεθωρακισμένων SS. Το 31ο Σώμα Τεθωρακισμένων, το οποίο βρισκόταν υπό τη διοίκηση του Ντμίτρι Τσερνιγιένκο, είχε στη διάθεση του (4η Ιουλίου) του 208 άρματα μάχης, τύπου T-34 και T-70. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια της πορείας του στην κατεύθυνση της Πρόχοροφκα, το 31ο Σώμα Τεθωρακισμένων είχε χάσει αρκετά άρματα μάχης για τεχνικούς λόγους και το πρωί της 7ης Ιουλίου δεν βρισκόταν στις αρχικές (σύμφωνα με το σχέδιο του Κατουκόφ) θέσεις.

Το 3ο Σώμα Μηχανοκίνητων είχε στη διάθεση του λιγότερα άρματα μάχης απ' ό,τι το 31ο Σώμα Τεθωρακισμένων, ενώ μερικά τάγματα του σώματος είχαν υποστεί απώλειες κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων της 6ης Ιουλίου με τα άρματα μάχης της μεραρχίας SS «Leibstandarte». Ως αποτέλεσμα, οι πέντε ταξιαρχίες που βρίσκονταν στην πρώτη γραμμή της 1ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων είχαν στη διάθεση τους 256 άρματα μάχης, ενώ οι δύο ταξιαρχίες που βρίσκονταν στη δεύτερη γραμμή είχαν στη διάθεση τους 127 οχήματα μάχης. Για τους Γερμανούς, η προώθηση της 6ης Ιουλίου ήταν σημαντική επιτυχία, ωστόσο, είχαν να αντιμετωπίσουν αρκετά προβλήματα.

Το κύριο πρόβλημα ήταν ότι το μέτωπο του 2ου Σώματος Τεθωρακισμένων SS είχε μήκος 40 χιλιομέτρων. Το 48ο Σώμα Τεθωρακισμένων δεν κατάφερε να διαλύσει τις σοβιετικές δυνάμεις στο πεδίο μεταξύ του 48ου Σώματος Τεθωρακισμένων και του 2ου Σώματος Τεθωρακισμένων SS, με αποτέλεσμα το 2ο Σώμα Τεθωρακισμένων SS να έχει ανοιχτές πτέρυγες.

PANZER vs PANTHER

Μετά την εμφάνιση του Σοβιετικού τεθωρακισμένου T-34 στα τέλη του 1941, ο Γερμανικός στρατός ήταν αναγκασμένος να κατασκευάσει ένα άρμα μάχης ανώτερο του Panzer IV. Έπειτα από προσεκτική εξέταση ενός αιχμαλωτισμένου T-34, σημειώθηκαν τα κύρια χαρακτηριστικά του:

Η κεκλιμένη επιφάνειά του που εξοστράκιζε τις εχθρικές βολές.

Οι μεγάλοι τροχοί που του προσέδιδαν σταθερότητα στο δρόμο.

Το προεξέχον κανόνι του, κάτι το οποίο οι Γερμανοί απέφευγαν ως τότε επειδή δεν το έβρισκαν πρακτικό.

Ο Γερμανικός στρατός επικοινωνήσε με δύο βιομηχανίες, την Daimler-Benz και τη MAN, αναθέτοντας σε καθεμία από αυτές την παραγωγή ενός τεθωρακισμένου της τάξης των 30 - 35 τόνων με τα χαρακτηριστικά του Ρωσικού T-34. Η έκδοση της MAN υπερίσχυσε του διαγωνισμού και ο Χίτλερ ενέκρινε την κατασκευή του μοντέλου στις 13 Μαΐου 1942. Το πρώτο Panther που εξήχθη από τη γραμμή παραγωγής, τον Νοέμβριο του 1942, έφερε το διακριτικό PzKpfw V Panther Ausf A.

Ωστόσο, ο πρώτος τύπος που μπήκε σε κανονική γραμμή παραγωγής ήταν ο Ausf D, ο οποίος έφερε ένα κανόνι KwK 42 L/70 των 75 χιλιοστών που μπορούσε να διατρήσει θωράκιση 140 χιλιοστών σε απόσταση 1.000 μέτρων. Αυτό το κανόνι μπορούσε να αντιμετωπίσει ένα τεθωρακισμένο T-34 ή ένα KV στα όρια οποιουδήποτε φυσιολογικού βεληνεκού. Υπήρχαν επίσης δύο πολυβόλα MG34 των 7,92 χιλιοστών, ένα μπροστά για προστασία από μονάδες πεζικού και αντιαρματικά πληρώματα και ένα πάνω στον περιστρεφόμενο πυργίσκο για αντιαεροπορική προστασία. Μειονεκτήματα του Panther ήταν η δύσκολη αντικατάσταση των τροχών μετά από βλάβη (π.χ. πρόσκρουση σε νάρκη) και η συσσώρευση σε αυτούς λάσπης και πάγου.

Επιπρόσθετα, για την αντικατάσταση ενός φθαρμένου τροχού απαιτούνταν η αφαίρεση και αρκετών άλλων τροχών. Τα Panther δραστηριοποιήθηκαν για πρώτη φορά στη διάρκεια της επιχείρησης "Zitadelle" στην περιοχή του Κουρσκ στις 5 Ιουλίου, 1943. Το 51ο και 52ο Τάγμα (διαθέτοντας συνολικά 192 ολοκαίνουργια και αδοκίμαστα Panther Ausf D) εντάχθηκαν στην Ομάδα Στρατιών Νότου, αλλά το απόγευμα της πρώτης ημέρας των επιχειρήσεων μόνο 40 από αυτά ήταν ακόμα ετοιμοπόλεμα. Ο διοικητής του Σώματος στο οποίο ανήκαν ανέμενε ο μαζικός αριθμός των τεθωρακισμένων να διασπάσει γοργά τις σοβιετικές άμυνες και να καταλάβει τα εδάφη στο Βορρά.

Αντ' αυτού, τα Panther συνάντησαν ένα ναρκοπέδιο λίγο μετά την εκκίνησή τους και χρειάστηκε να καλέσουν μηχανικούς για να ανοίξουν διαδρόμους. Τα Σοβιετικά πυρά από πυροβολικό και αντιαρματικά πυροβόλα στράφηκαν προς τα ακινητοποιημένα Panther και τους μηχανικούς που προσπαθούσαν να τα απεγκλωβίσουν. Αρκετά Panther τέθηκαν εκτός μάχης από νάρκες ή εχθρικά πυρά. Εν τω μεταξύ το πεζικό, που ανέμενε την υποστήριξη των Panther, επιτέθηκε σε Σοβιετικές θέσεις και απωθήθηκε με αρκετές απώλειες. Η προσπάθεια επίθεσης εγκαταλείφθηκε και όσα Panther παρέμεναν αξιόμαχα, μεταφέρθηκαν για να υποστηρίξουν τον κύριο κορμό της μεραρχίας στα ανατολικά.

Η βιασύνη με την οποία το πρωτοεμφανιζόμενο τεθωρακισμένο έλαβε το βάπτισμα του πυρός, καθώς και η ταχύτητα με την οποία εισήλθε στη γραμμή παραγωγής οδήγησαν σε σωρεία προβλημάτων. Συγκεκριμένα, το πολύπλοκο σύστημα των τροχών και η ανάρτηση εμφάνιζαν προβλήματα παρουσιάζοντας πολλές βλάβες, με τη μηχανή να εμφανίζει προβλήματα στην ψύξη. Τους πρώτους μήνες υπηρεσίας, περισσότερα Panther τέθηκαν εκτός μάχης από μηχανικές δυσλειτουργίες παρά από σοβιετικά αντιαρματικά όπλα.

Οι στρατιώτες, ωστόσο, ήταν κατενθουσιασμένοι με το νέο όπλο, με την πλειονότητα των εχθρικών τεθωρακισμένων να τίθενται εκτός μάχης από απόσταση 1.500 - 2.000 μέτρων.

Το Panther έγινε ένα από τα καλύτερα μεσαία τεθωρακισμένα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου όταν σε μικρό χρονικό διάστημα αυξήθηκε ο αριθμός των παραγόμενων τεθωρακισμένων με ταυτόχρονη μείωση των απωλειών. Η υπερθέρμανση ξεπεράστηκε με την προσθήκη μιας δεύτερης αντλίας ψύξης και μια αλλαγή στον κατανομέα ψύξης. Τα Panthers που κατασκευάστηκαν αργότερα αποδείχθηκαν πιο αξιόπιστα από αυτά που μετείχαν στη μάχη του Κουρσκ. Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία του Αμερικανικού στρατού, η καταστροφή ενός Panther είχε κόστος την καταστροφή πέντε Sherman ή περίπου εννέα T-34.

Αποτέλεσε αδιαμφισβήτητα το καλύτερο σχέδιο τεθωρακισμένου για τη Γερμανία, προσφέροντας ιδανική ισορροπία ανάμεσα στη θωράκιση, την ταχύτητα, στο βάρος και στη δύναμη πυρός. Ένα σημαντικό παράγωγο του Panther ήταν το Jagdpanther, ένα αυτοκινούμενο αντιαρματικό πυροβόλο (καταστροφέας αρμάτων).

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΜΙΑΣ ΤΙΤΑΝΟΜΑΧΙΑΣ

5 ΙΟΥΛΙΟΥ 1943: Η Διάσπαση της 1ης Ζώνης Άμυνας

Στο δυτικό πλευρό της Γερμανικής επίθεσης, μεραρχίες πεζικού του 46ου Σώματος Στρατού επιτέθηκαν στη Σοβιετική 280η Μεραρχία Τυφεκιοφόρων της 70ης Στρατιάς. Αν και η επίθεση ξεκίνησε στις 06:30, οι καθυστερήσεις στα ναρκοπέδια είχαν ως αποτέλεσμα οι επιτιθέμενες μεραρχίες να προσεγγίσουν την κύρια γραμμή άμυνας στις 09:30. Η 258η Μεραρχία στα δυτικά κατέλαβε το Ομπυντένκι Ισμαΐλοβο, που βρισκόταν σε απόσταση μικρότερη των 2 χιλιομέτρων από τη γραμμή

εκκίνησης, αλλά στη συνέχεια σταμάτησε λόγω της ισχυρής Σοβιετικής αντίστασης. Το 47ο Σώμα Τεθωρακισμένων είχε μεγαλύτερη επιτυχία απέναντι στη σοβιετική 15η Μεραρχία Τυφεκιοφόρων.

Οι Γερμανοί επιτέθηκαν συγκροτώντας ισχυρές ομάδες πεζικού και τεθωρακισμένων, μεταξύ αυτών τεθωρακισμένα Tiger και αυτοκινούμενα πυροβόλα, ενώ υπήρχε και υποστήριξη από πυροβολικό και αεροπορία. Η 6η Μεραρχία Μηχανικού επιχείρησε διάνοιξη διαδρόμων στα ναρκοπέδια, υπό καταιγιστικά εχθρικά πυρά, εξέλιξη που καθυστέρησε την προέλαση. Αμέσως μόλις ανοίχτηκαν οι διάδρομοι, τα Tiger δημιούργησαν ρήγματα στη Σοβιετική 1η γραμμή, μέσα από τα οποία προήλασαν τα υπόλοιπα τεθωρακισμένα, καθώς και το πεζικό.

Το απόγευμα, η 6η Μεραρχία Πεζικού πέτυχε να διασπάσει την 1η Σοβιετική γραμμή άμυνας και να φτάσει στο χωριό Μπουτύρκι, αντιμετωπίζοντας όμως ισχυρή αντίσταση από δύο μεραρχίες τυφεκιοφόρων, τη 15η και την 6η Φρουράς. Τότε, ο στρατηγός Μόντελ χρησιμοποίησε την 2η και την 9η Μεραρχία Τεθωρακισμένων. Με την πρόσθετη μάχιμη δύναμη, οι Γερμανοί κατάφεραν να απωθήσουν τη 15η Μεραρχία Τυφεκιοφόρων, να προχωρήσουν περίπου 5 χιλιόμετρα και να πλησιάσουν τη Σοβιετική 2η ζώνη άμυνας. Στον τομέα του 41ου Σώματος, τα ραδιοελεγχόμενα B-4 χρησιμοποιήθηκαν για τη διάνοιξη των Σοβιετικών ναρκοπεδίων. Στη συνέχεια, τα Ferdinand χρησιμοποιήθηκαν για τη διάσπαση της Σοβιετικής γραμμής άμυνας.

Ανατολικότερα, η Γερμανική 86η Μεραρχία Πεζικού προωθούνταν με μεγάλη δυσκολία. Παρά τη συνεπικουρία αυτοκινούμενων πυροβόλων, υπέστη βαριές απώλειες από ναρκοπέδια και από τα πυρά της σοβιετικής 5ης Μεραρχίας Πυροβολικού, καθ' οδόν προς το Οτσκι. Εντούτοις, βρισκόταν ακόμη στα μισά της απόστασης από τη 2η ζώνη άμυνας στο σταθμό του Πονύρι. Στο ανατολικό πλευρό της 9ης Στρατιάς, το 23ο Σώμα Στρατού επιτέθηκε κατά μέτωπο με τρεις μεραρχίες. Με τη βοήθεια εγγύς αεροπορικής υποστήριξης, η 78η Μεραρχία Sturm (εφόδου) διείσδυσε στην 1η γραμμή της σοβιετικής 148ης Μεραρχίας Τυφεκιοφόρων και προωθήθηκε 10 χιλιόμετρα στο δρόμο από το Προτάσοβο προς το Μαλοαρκανγκέλσκ.

Ωστόσο, η περιοχή μεταξύ της Τρόσνα και του Προτάσοβο βρισκόταν ακόμα υπό Σοβιετική κατοχή και οι Ρώσοι συνέχισαν να εξαπολύουν τοπικές αντεπιθέσεις υποστηριζόμενες από τεθωρακισμένα κατά μήκος του άξονα της Γερμανικής προέλασης. Μετά από 6 ώρες σφοδρών μαχών, οι Γερμανοί σταμάτησαν την επίθεση. Τότε η 16η Μεραρχία Τυφεκιοφόρων αντεπιτέθηκε με την υποστήριξη πυροβολικού. Το απόγευμα της 5ης Ιουλίου, οι Σοβιετικοί συνειδητοποίησαν ότι η κύρια Γερμανική προσπάθεια θα γινόταν στα δυτικά του σιδηροδρομικού δικτύου, στον τομέα που υπερασπιζόταν η 13η Στρατιά.

Για το λόγο αυτό, ο στρατάρχης Ροκοσόφσκι διέταξε την εφαρμογή της "Σναλλακτικής Λύσης 2" του Σχεδίου Άμυνας του Μετώπου, έτσι ώστε να αντιμετωπίσει την κύρια γερμανική προσπάθεια προς την Ολκοβάτκα και οι ενισχύσεις άρχισαν να κινούνται προς τους απειλούμενους τομείς. Η επίθεση στο νότιο μέτωπο της προεξοχής του Κουρσκ ξεκίνησε στις 04:00 με βαρύ αεροπορικό

βομβαρδισμό και προπαρασκευή πυροβολικού. Παρά τη σφοδρότητα των βομβαρδισμών, οι Σοβιετικές απώλειες ήταν σχετικά ελαφρές, μια και οι περισσότεροι από τους στρατιώτες βρίσκονταν σε καλά οχυρωμένες θέσεις. Οι Γερμανοί εκτός από τους Ρώσους, είχαν να αντιμετωπίσουν και τα άσχημα καιρικά φαινόμενα.

Στο δυτικό πλευρό της επίθεσης, το 52ο Σώμα Στρατού επιτέθηκε στα ανατολικά και βόρεια του Μπούμπνυ, υποστηριζόμενο από βαρύ πυροβολικό. Το 48ο Σώμα Τεθωρακισμένων επιτέθηκε στις 05:00. Λόγω της άσχημης κατάστασης των δρόμων, η επίθεση δεν ήταν τόσο καλά οργανωμένη όσο αναμενόταν. Επιπρόσθετα, ο δρόμος μεταξύ Φαστόφ και Γκερτσόβκα είχε ναρκοθετηθεί, προκαλώντας προβλήματα στην κίνηση των Γερμανών, ενώ και στο Μπούτοβο χρειάστηκε η βοήθεια του Μηχανικού. Το πεζικό και οι μονάδες τεθωρακισμένων της Μεραρχίας Grossdeutschland έφτασαν στα ανατολικά του Μπερεζόβνυ, όπου συνάντησαν αντιαρματικές τάφρους, ρεματιές γεμάτες νερό και ναρκοπέδια.

Τα πρώτα τεθωρακισμένα καθυστέρησαν εκεί για τέσσερις ώρες. Ήταν εμφανές ότι οι Σοβιετικοί είχαν ισχυροποιήσει σημαντικά την άμυνά τους. Παρά τις δυσκολίες, το 48ο Σώμα Τεθωρακισμένων επιτέθηκε στο Μπούτοβο και κατάφερε να διασπάσει την 1η γραμμή άμυνας απωθώντας τους Σοβιετικούς περί τα 5 χιλιόμετρα. Η επίθεση που εξαπέλυσε η Grossdeutschland ανατολικότερα, με το Λόχο των Tiger ως εμπροσθοφυλακή, ήταν πιο επιτυχής και απώθησε τις Ρωσικές δυνάμεις, φθάνοντας το σούρουπο στο Τσέρκασκοε. Στο ανατολικό πλευρό του Σώματος, η 11η Μεραρχία Τεθωρακισμένων και η 167η Μεραρχία Πεζικού επιτέθηκαν στις 11:00 κοντά στο Μπερεζόφ.

Η Ρωσική 52η Μεραρχία Τυφεκιοφόρων Φρουράς που υπερασπιζόταν την περιοχή,

κατέστρεψε 18 Γερμανικά τεθωρακισμένα, μεταξύ αυτών 10 Tiger και 4 αυτοκινούμενα πυροβόλα. Στις 16:00 η Ρωσική μεραρχία εκδιώχθηκε από τις αρχικές θέσεις της και υποχώρησε περίπου 6 χιλιόμετρα στη Μπουκόφκα κοντά στον ποταμό Βόρσκλα. Η 375η Μεραρχία Τυφεκιοφόρων αποσύρθηκε στα βορειοανατολικά, κοντά στην ανατολική όχθη του ποταμού Νόβι Ντόνετς, καταδιωκόμενη από την SS Μεραρχία Totenkopf. Περίπου στις 14:30 η SS Leibstandarte Adolf Hitler (LSAH) και η SS Das Reich Μεραρχίες προχώρησαν μέσα από τα ρήγματα της 1ης ζώνης άμυνας.

Κατευθύνθηκαν βόρεια μέσω του χώρου μεταξύ των δύο αμυντικών ζωνών, αντιμετωπίζοντας ελαφριά αντίσταση. Στις 16:30 η LSAH επιτέθηκε στην Μπουτόβκα στον ποταμό Βόρσκλα συνεπικουρούμενη από μονάδες του 48ου Σώματος Τεθωρακισμένων. Στις 18:40 η μεραρχία προωθήθηκε ακόμα 5 χιλιόμετρα βόρεια και βρισκόταν μόλις 500 μέτρα νότια της 2ης ζώνης άμυνας σε έναν τομέα από το Γιακόβλεβο μέχρι το Ντόνετς. Η προέλαση των ταγμάτων τεθωρακισμένων της Das Reich διακόπηκε νοτιότερα. Η μεραρχία δεν πλησίασε στη 2η ζώνη άμυνας παρά μόνο στις 03:00 της 6ης Ιουλίου, με τη βοήθεια του πεζικού που έφτασε στη διάρκεια της νύχτας.

Η Totenkopf βρισκόταν ακόμα στο δρόμο Μπέλγκοροντ - Ομπογιάν πίσω από τις άλλες δύο μεραρχίες, απωθώντας με αργό ρυθμό την 375η Μεραρχία Τυφεκιοφόρων ανατολικά προς το βόρειο Ντόνετς. Η Στρατιά Kempf ξεκίνησε την επίθεση στις 02:25, μετά από σύντομη προπαρασκευή πυροβολικού. Το 3ο Σώμα Τεθωρακισμένων επιφορτίστηκε με την κύρια επίθεση στα βόρεια. Πριν από το προγεφύρωμα του Μπέλγκοροντ, πεζικό και τεθωρακισμένα επιτέθηκαν και απώθησαν τις Ρωσικές δυνάμεις περίπου 3 χιλιόμετρα στα ανατολικά. Μία άλλη ομάδα μάχης κατέλαβε την Τσερνάγια Πολιάνα, 5 χιλιόμετρα βορειοανατολικά.

Ναρκοπέδια και σφοδρά πυρά πυροβολικού των Σοβιετικών επιβράδυναν τη Γερμανική προέλαση και έδωσαν στους Σοβιετικούς χρόνο να ενισχύσουν την άμυνα στο Στάργυ Γκόροντ. Η 19η Μεραρχία Τεθωρακισμένων επιτέθηκε με τριάντα τεθωρακισμένα, μεταξύ αυτών και μερικά Tiger, στη Μιχαηλόβκα και συνάντησε σθεναρή Σοβιετική αντίσταση. Στις 11:00 η μεραρχία ανέφερε ότι, παρά τις βαριές απώλειες που υπέστη, κατάφερε να εγκατασταθεί στην ανατολική όχθη του ποταμού. Κατά τη διάρκεια της νύχτας, Γερμανοί μηχανικοί ολοκλήρωσαν μια γέφυρα στο Πουσκάρνογιε, η οποία βοήθησε την 19η Μεραρχία Τεθωρακισμένων να συνεχίσει την προέλαση των τεθωρακισμένων της και των υπόλοιπων οχημάτων πάνω από τον ποταμό.

Νωρίς στις 5 Ιουλίου, η 7η Μεραρχία Τεθωρακισμένων πέρασε με επιτυχία τον ποταμό και οι μηχανικοί έστησαν μια γέφυρα των 50 τόνων στο Ντορομπούσκινο, 7 χιλιόμετρα νότια του Μπέλγκοροντ. Και εδώ η προέλαση συνάντησε ισχυρή αντίσταση και σταμάτησε προσωρινά. Εντούτοις, με τη συνεπικουρία επιπλέον δυνάμεων, η 7η Μεραρχία Τεθωρακισμένων συνέχισε να προελαύνει. Το σούρουπο απώθησε την 78η Μεραρχία Τυφεκιοφόρων Φρουράς στο Ραζουμένόε. Οι Γερμανοί κατέλαβαν την πόλη μετά από σφοδρές οδομαχίες και αναχαίτισαν μια Σοβιετική αντεπίθεση υποστηριζόμενη από τεθωρακισμένα.

Η 320η Μεραρχία Πεζικού διέσχισε τον Ντόνετς μετά από σφοδρές μάχες και έφτασε στο σιδηροδρομικό δίκτυο στη Μασλόβα Πριστάνι. Το 42ο Σώμα Στρατού διέσχισε επίσης τον ποταμό, αλλά σταμάτησε αμέσως σε ένα ναρκοπέδιο.

6 ΙΟΥΛΙΟΥ 1943: Η Μάχη Ανάμεσα στις Ζώνες Άμυνας

Στον τομέα του Γερμανικού 46ου Σώματος Στρατού, το Σοβιετικό 19ο Σώμα Τεθωρακισμένων διατάχθηκε να επιτεθεί στη Γερμανική 31η Μεραρχία Πεζικού. Ωστόσο, το σώμα τεθωρακισμένων καθυστέρησε και ήταν έτοιμο μόλις το σούρουπο. Όταν τελικά ξεκίνησε, οι Γερμανοί δεν αντιμετώπισαν ιδιαίτερη δυσκολία να αναχαιτίσουν την επίθεση. Στη συνέχεια, οι ίδιοι αντεπιτέθηκαν και παρά τα βαριά πυρά του ρωσικού πυροβολικού και την αεροπορική υποστήριξη, προωθήθηκαν σε μια θέση περίπου 1 χιλιόμετρο νότια του Νιύλετς. Στις 19:00 η Γερμανική 31η Μεραρχία επιτέθηκε ξανά και δημιούργησε ένα προγεφύρωμα πέρα από τον ποταμό Σβάπα.

Οι Ρώσοι εξαπέλυσαν μια αντεπίθεση υποστηριζόμενη από τεθωρακισμένα T-34, αλλά οι Γερμανοί κράτησαν το προγεφύρωμα. Η Γερμανική 2η Μεραρχία Τεθωρακισμένων του 47ου Σώματος Στρατού δέχθηκε επίθεση από δύο Σοβιετικές μεραρχίες τυφεκιοφόρων φρουράς, συνεπικουρούμενες από τα τεθωρακισμένα, μεταξύ Μπομπρίκ και Σαμπορόβκα. Αρχικά το 16ο Σώμα Τεθωρακισμένων κατάφερε να προωθηθεί ενάμισι με δύο χιλιόμετρα κοντά στο Μπουτρύνκι. Ωστόσο, οι Γερμανοί, χρησιμοποιώντας ξεκούραστες μονάδες τεθωρακισμένων, μετά από σφοδρές μάχες όχι μόνο ανακατέλαβαν τις παλιές τους θέσεις, αλλά πέτυχαν να προεκτείνουν ελαφρά το προγεφύρωμά τους πάνω από τον ποταμό Σκάπα στη Σαμπορόβκα.

Το Σοβιετικό 18ο Σώμα Τυφεκιοφόρων Φρουράς υποστηριζόμενο από το 3ο Σώμα Τεθωρακισμένων, επιτέθηκε στην 9η Μεραρχία Τεθωρακισμένων και σε μονάδες της 6ης Μεραρχίας Πεζικού. Η 9η αντιμετώπισε ισχυρή πίεση, αλλά κατάφερε να αναχαιτίσει την επίθεση και επιτιθέμενη με συνοδεία πεζικού και υποστηριζόμενη από ισχυρά πυρά πυροβολικού, προωθήθηκε και κατέλαβε τα υψώματα στις δύο πλευρές της Ολκοβάτκα. Στα ανατολικά της τρεις μεραρχίες τυφεκιοφόρων επιτέθηκαν σε δύο γερμανικές μεραρχίες του 41ου Σώματος Τεθωρακισμένων. Η επίθεση ξεκίνησε στις 03:50 και υποστηρίχθηκε από πυροβολικό καθώς και από ισχυρές αεροπορικές επιδρομές.

Η 12η Μεραρχία Τεθωρακισμένων και η 10η Μεραρχία Γρεναδιέρων Τεθωρακισμένων, που ήταν οι Γερμανικές εφεδρείες της 9ης Στρατιάς, εισήλθαν στη μάχη για να βοηθήσουν στην αναχαίτιση της Ρωσικής επίθεσης. Το απόγευμα της 6ης Ιουλίου, οι Γερμανοί είχαν κάνει κάποιες προωθήσεις και μάχονταν στα περίχωρα του Πονούρι, αλλά δεν είχαν καταφέρει να διασπάσουν τη 2η ζώνη άμυνας. Ανατολικότερα, στον τομέα του Γερμανικού 23ου Σώματος Στρατού, η 78η Sturm κατέλαβε το Προτάσοβο μετά από σφοδρές μάχες. Μια Σοβιετική αντεπίθεση ανακατέλαβε μέρος του χωριού και η μάχη από σπίτι σε σπίτι μαινόταν για αρκετές ώρες.

Το σούρουπο της 6ης Ιουλίου, η Sturm κατάφερε να καταλάβει το χωριό και προχώρησε προς τη 2η ζώνη άμυνας κοντά στη Σαλάβκα. Καθώς οι Γερμανικές δυνάμεις πλησίαζαν στη Σοβιετική 2η ζώνη άμυνας, συνάντησαν ξανά ναρκοπέδια. Οι Σοβιετικές αντεπιθέσεις της 6ης Ιουλίου, κατά μήκος ολόκληρου του μετώπου, δεν κατάφεραν να αναγκάσουν τους Γερμανούς να υποχωρήσουν, προκάλεσαν όμως βαριές απώλειες και τους ανάγκασαν να χρησιμοποιήσουν τις εφεδρείες που προόριζαν για τη διασφάλιση των κεκτημένων εδαφών. Στο νότιο μέτωπο της προεξοχής, ο στρατάρχης φον Μάνσταϊν διέταξε την 4η Στρατιά Τεθωρακισμένων να διασπάσει 2η ζώνη άμυνας το πρωινό της 6ης Ιουλίου.

Το αρχικό πρόβλημα ήταν η προσπέλαση των ναρκοπεδίων, τα οποία είχαν δημιουργήσει οι Σοβιετικοί μηχανικοί το προηγούμενο βράδυ, μπροστά από τις οδούς προέλασης των Γερμανών, με αποτέλεσμα να καθυστερήσει η επίθεση μέχρι τις 08:30, όμως όταν ξεκίνησε ήταν επιτυχής. Οι Σοβιετικοί κινήθηκαν γρήγορα για να κλείσουν το ρήγμα στην άμυνά τους: το 31ο Σώμα Τεθωρακισμένων και η 1η Ταξιαρχία Τεθωρακισμένων Φρουράς του 3ου Μηχανοκίνητου Σώματος έλαβαν θέσεις στα βόρεια του Γιακόβλεβο. Στη 13:00 περίπου 38 τεθωρακισμένα του Σοβιετικού 230ου Συντάγματος Τεθωρακισμένων αντεπιτέθηκαν στο Γιακόβλεβο και στις 17:00 μία ακόμα επίθεση με 30 τεθωρακισμένα και αεροπορική υποστήριξη χτύπησε τη Μεραρχία LSAH.

Λίγο πιο ανατολικά η Das Reich εξακολουθούσε να μάχεται στο Λούτσκι στις 14:00. Στη διάρκεια της ημέρας, η μεραρχία συνέχισε την προώθησή της και συνάντησε μονάδες του 5ου Σώματος Τεθωρακισμένων Φρουράς. Το απόγευμα το 2ο Σώμα Τεθωρακισμένων Φρουράς αντεπιτέθηκε ανατολικά του Λούτσκι με τη βοήθεια δύο μεραρχιών από την 69η Στρατιά. Αυτή η αντεπίθεση σταμάτησε τη Γερμανική προέλαση στη δυτική όχθη του ποταμού Νόβι Ντόνετς. Τα μεσάνυχτα η Das Reich βρισκόταν σε θέση άμυνας στα βορειοδυτικά του Γιακόβλεβο, έχοντας εισχωρήσει αρκετά στη Σοβιετική 2η ζώνη άμυνας.

Στα νότια του Μπέλγκοροντ, η Στρατιά Kempf έλαβε διαταγές το βράδυ της 5ης Ιουλίου να κατευθυνθεί την επόμενη μέρα προς την 1η ζώνη άμυνας της 7ης Στρατιάς Φρουράς, μεταξύ του ποταμού Ντόνετς και του σιδηροδρόμου. Για να προετοιμαστούν για την επικείμενη επίθεση, οι Σοβιετικοί μετακίνησαν εφεδρείες

στην περιοχή κατά τη διάρκεια της νύχτας, σχηματίζοντας ομάδες κρούσης στην Μπατράσκια Ντάσσα, 15 χιλιόμετρα ανατολικά του Ντόνετς, στο Γκρεμιασί, μεταξύ της 1ης και 2ης ζώνης άμυνας, στο Πριστάνι και στο Νουκλούντοβο.

Οι Σοβιετικοί εξαπέλυσαν αντεπιθέσεις σε όλο το μέτωπο ξεκινώντας στις 03:30 της 6ης Ιουλίου, αλλά αυτές προσέκρουσαν στις προελαύνουσες μεραρχίες του 3ου Σώματος Τεθωρακισμένων, το οποίο κέρδισε το πλεονέκτημα σε αυτή τη σύγκρουση και προχώρησε περίπου 5 χιλιόμετρα προς το λόφο του Κρουτόι και στην Μπλυσνάγια Ηγκουμένκα, 10 χιλιόμετρα βορειοανατολικά του Μπέλγκοροντ, προσεγγίζοντας την αμυνόμενη γερμανική 168η Μεραρχία Πεζικού. Με αυτή τη βοήθεια, η 168η διέσπασε τελικά την 1η γραμμή άμυνας νοτιοανατολικά της Μιχαηλόβκα.

Το 11ο Σώμα Στρατού σημείωσε μικρή πρόοδο, με σκοπό να αποφύγει επιθέσεις από τα πλάγια, μέχρις ότου οι Ρώσοι να αποσυρθούν πίσω από τη 2η ζώνη άμυνας, ενώ το 42ο Σώμα Στρατού στα νότια του Βόλκοβο παρέμεινε στα δυτικά του Ντόνετς. Εντούτοις, παρά τις επιτυχίες της, η Στρατιά Kempf δεν βρισκόταν ακόμα σε θέση να εκπληρώσει τους αρχικούς της στόχους που ήταν να προστατεύσει τα πλευρά της 4ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων από μια επίθεση προερχόμενη από τα ανατολικά. Κατά τη διάρκεια της 6ης Ιουλίου οι Γερμανοί προωθούνταν. Το 2ο SS Σώμα Τεθωρακισμένων αντεπεξήλθε στο έργο της διάσπασης της 2ης ζώνης άμυνας και είχε μπροστά του ανοικτό πεδίο.

Εντούτοις, παρά τις προωθήσεις και τις επιτυχίες, οι Γερμανοί είχαν προχωρήσει μόνο 10 με 15 χιλιόμετρα σε διάστημα δύο ημερών από τις αρχικές τους θέσεις στις 4 Ιουλίου. Το Κουρσκ βρισκόταν ακόμη 110 χιλιόμετρα μακριά. Η Γερμανική επιτυχία προϋπέθετε το κλείσιμο του κενού μεταξύ της 9ης Στρατιάς και της 4ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων προτού καταφθάσουν οι Σοβιετικές εφεδρείες. Η σθεναρή Σοβιετική αντίσταση στις καλά προετοιμασμένες θέσεις και στα ναρκοπέδια στις 5 Ιουλίου είχαν ήδη υπονομεύσει τις Γερμανικές πιθανότητες επιτυχίας. Εάν η μάχη δεν έπαιρνε άμεσα μια διαφορετική τροπή υπέρ των Γερμανών, δεν υπήρχε ελπίδα περικύκλωσης και καταστροφής σημαντικών Σοβιετικών Δυνάμεων.

7 ΙΟΥΛΙΟΥ 1943: Η Επίθεση στη 2η Ζώνη Άμυνας

Καθώς ξημέρωνε η 7η Ιουλίου, το Γερμανικό Επιτελείο φαίνεται ότι είχε εγκαταλείψει κάθε ελπίδα αποκοπής και περικύκλωσης μεγάλου αριθμού Ρωσικών στρατευμάτων προτού φτάσουν εχθρικές ενισχύσεις. Αυτό φαίνεται και από τις διαταγές της επιχείρησης για την ημέρα αυτή, που αντίθετα με τις προηγούμενες ημέρες, "απαιτούσαν" προώθηση μόνο 5 χιλιομέτρων. Ακόμα και με αυτούς τους περιορισμένους στόχους, τα πράγματα δεν ήταν ευνοϊκά για την 9η Στρατιά. Στο δυτικό πλευρό, οι μεραρχίες πεζικού του 46ου Σώματος μάχονταν για το ύψωμα στα δυτικά του Νιύλετς σε μια προσπάθεια να διευρύνουν τη βάση της προέλασης. Κατέλαβαν το λόφο το πρωί μετά από σφοδρές μάχες, αλλά απωθήθηκαν ξανά το ίδιο απόγευμα από μια Σοβιετική αντεπίθεση.

Τα πράγματα ήταν κάπως καλύτερα για το 47ο Σώμα Τεθωρακισμένων, το οποίο επιτέθηκε προς τις Κασάρα και Ολκοβάτκα. Η επίθεση ξεκίνησε στις 08:30, όταν μία ομάδα μάχης από Γερμανικά τεθωρακισμένα μαζί με πεζικό επιχείρησαν να διασπάσουν τη 2η ζώνη άμυνας στον τομέα του 17ου Σώματος Τυφεκιοφόρων Φρουράς, ενώ το ίδιο απόγευμα, δύο Γερμανικά συντάγματα πεζικού χτύπησαν τη Σοβιετική 6η Μεραρχία Τυφεκιοφόρων Φρουράς στο Μπύτιουγκ. Στο πέρας της ημέρας οι Γερμανοί έφτασαν στον αρχικό στόχο τους στην Κασάρα, μέσα στη 2η ζώνη άμυνας, αν και ο έλεγχος του χωριού βρισκόταν ακόμη υπό αμφισβήτηση.

Στον τομέα του 41ου Σώματος Τεθωρακισμένων, οι μάχες μαίνονταν ολόκληρη την ημέρα γύρω από το Πονύρι και το σταθμό του Πονύρι. Στις 10:00 η 18η Μεραρχία Τεθωρακισμένων, που αποτελούσε την εφεδρεία του Σώματος, επιτέθηκε στο Πονύρι, ενώ ταυτόχρονα, δύο τάγματα της 10ης Μεραρχίας Γρεναδιέρων Τεθωρακισμένων από τις εφεδρείες της Στρατιάς ανάγκασαν την 4η Αερομεταφερόμενη Μεραρχία Φρουράς να υποχωρήσει ελάχιστα. Στο μεταξύ, η Γερμανική 86η Μεραρχία Πεζικού ανάγκασε τη Σοβιετική 307η Μεραρχία Τυφεκιοφόρων σε οπισθοχώρηση. Ωστόσο, οι Σοβιετικοί αντεπιτέθηκαν με υποστήριξη από τη 13η Ταξιαρχία Καταστροφών Αρμάτων, την 11η Ταξιαρχία Όλμων και την 2η Ταξιαρχία Όλμων Φρουράς (εκτοξευτήρες ρουκετών Katyusha).

Η αντεπίθεση κατέστρεψε 10 Tiger και 12 Panzer IV, αλλά ο λόφος 253.3, τον οποίο οι Σοβιετικοί κατέλαβαν το πρωί, ανακατελήφθη από τους Γερμανούς το απόγευμα. Στις 15:30 τρεις Γερμανικές μεραρχίες εξαπέλυσαν μια συντονισμένη επίθεση και στις δύο πλευρές του σταθμού του Πονύρι, αλλά η Σοβιετική 307η Μεραρχία Τυφεκιοφόρων την αναχαίτισε. Στις 19:00 οι Γερμανοί επιχείρησαν ξανά με ένα σύνταγμα πεζικού υποστηριζόμενο από 60 τεθωρακισμένα. Κατά τη διάρκεια της ημέρας, οι Σοβιετικοί εξαπέλυσαν και αυτοί ισχυρές αντεπιθέσεις. Η μάχη μαινόταν με απόλυτη ισορροπία κατά τη διάρκεια της ημέρας στο σταθμό του Πονύρι, στο οποίο η ένταση των μαχών απέδωσε το προσωνύμιο "Μικρό Στάλινγκραντ".

Ωστόσο, οι Γερμανοί δεν κατάφεραν να διασπάσουν τη 2η ζώνη άμυνας. Στο

ανατολικό πλευρό της 9ης Στρατιάς η Σοβιετική 74η Μεραρχία Τυφεκιοφόρων εξαπέλυσε περίπου 11 επιθέσεις, με 2 τάγματα υποστηριζόμενα από πυροβολικό, ενάντια στη γερμανική 78η Sturm Μεραρχία στο Προτάσοβο. Το χωριό άλλαξε κατοχή αρκετές φορές κατά τη διάρκεια της ημέρας, αλλά βρισκόταν υπό Σοβιετικό έλεγχο το βράδυ. Η Grossdeutschland επιτέθηκε από το προγεφύρωμά της στα βορειοανατολικά της Ντομπρόβα. Η Ταξιαρχία των Panther της συνάντησε ισχυρή αντίσταση και υπέστη εξαιρετικά βαριές απώλειες, όταν προχώρησε μέσα σε ναρκοπέδιο που δεν είχε εντοπιστεί. Κατά τις 17:00 μόνο 40 Panther ήταν ακόμα λειτουργικά.

Η 11η Μεραρχία Τεθωρακισμένων επιτέθηκε στα ανατολικά της Ντομπρόβα και συνάντησε τα ναρκοπέδια και τις εδαφικές οχυρώσεις της 2ης ζώνης άμυνας. Οι Γερμανικές μεραρχίες σημείωσαν αργή πρόοδο προς το Βορρά μέχρι τις 15:00, οπότε και συνεπλάκησαν με το 31ο Σώμα Τεθωρακισμένων και το 3ο Μηχανοκίνητο Σώμα της Σοβιετικής 1ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων. Στο πέρας της 7ης Ιουλίου, το 48ο Σώμα Τεθωρακισμένων βρισκόταν ακόμα εγκλωβισμένο στη 2η ζώνη άμυνας. Το Πολεμικό Ημερολόγιο του Σώματος ανέφερε συνοπτικά: "μία ημέρα σφοδρών μαχών έφτασε στο τέλος της. Οι Σοβιετικές απώλειες ήταν αρκετά υψηλές, αλλά και οι δικές μας δεν ήταν αμελητέες.

Στα ανατολικά του Λουσάνινο, Γερμανοί στρατιώτες διέσπασαν τη 2η ζώνη άμυνας. Είναι πλέον προφανές ότι οι Σοβιετικοί είχαν προετοιμάσει ένα πολυεπίπεδο αμυντικό σύστημα, αποτελούμενο από μια σειρά ζωνών, τις οποίες υπερασπίζονται με πείσμα". Ήταν σαφές ότι οι Σοβιετικοί θεωρούσαν την επίθεση του 48ου Σώματος Τεθωρακισμένων κατά μήκος του δρόμου προς το Ομπογιάν ως την πιο σοβαρή απειλή και συγκέντρωναν τις περισσότερες ενισχύσεις τους εκεί. Αυτή η κίνηση άφηνε ένα αδύνατο σημείο πιο ανατολικά, στο δρόμο προς την Προκορόβκα. Η επίθεση του 2ου SS Σώματος Τεθωρακισμένων στις 7 Ιουλίου εκμεταλλεύτηκε αυτήν την αδυναμία στη Σοβιετική άμυνα.

Το σώμα επιτέθηκε στα βορειοανατολικά με την LSAH στα αριστερά και την Das Reich στα δεξιά. Οι δύο μεραρχίες ξεκίνησαν στις 06:00 από τη 2η ζώνη άμυνας στο Γιακόβλεβο και στα νότια της Προκόβκα με ισχυρή υποστήριξη από αεροπορία και πυροβολικό. Προωθήθηκαν κατά μήκος του δρόμου προς την Προκορόβκα, απωθώντας τις βομβαρδισμένες 51η και 52η Τυφεκιοφόρων Φρουράς Μεραρχίες. Το Στοτόι δεχόταν πλέον επιθέσεις τεθωρακισμένων. Αργά το πρωί, μονάδες του 5ου Σώματος Τεθωρακισμένων Φρουράς επιτέθηκαν στο αριστερό πλευρό της LSAH, βόρεια του Γιακόβλεβο. Η 1η Ταξιαρχία Τεθωρακισμένων Φρουράς επιτέθηκε στη Μιχαηλόβκα και η 49η Ταξιαρχία Τεθωρακισμένων στην Προκόβκα.

Μετά από μια ανεπιτυχή προσπάθεια να σταματήσει τη LSAH στην Ουλιάνοβκα, το 31ο Σώμα Τεθωρακισμένων υποχώρησε βόρεια στο δρόμο του Ομπογιάν. Αργά το απόγευμα, η μεραρχία έφτασε στο Βόρειο Λούτσκι, περίπου 5 χιλιόμετρα βορειοανατολικά της Ουλιάνοβκα. Στα δεξιά η Das Reich έφτασε στο Καλίνιν, περίπου 8 χιλιόμετρα από το σημείο εκκίνησης. Εντούτοις, στις 09:20 εξαπολύθηκε από τα βορειοδυτικά μια ισχυρή Σοβιετική επίθεση, υποστηριζόμενη από 35 άρματα T-34. Επιπλέον, σφοδρές συγκρούσεις τεθωρακισμένων έλαβαν χώρα μεταξύ Καλίνιν και Τετερέβινο. Η Das Reich αναχαίτισε με επιτυχία αυτές τις επιθέσεις και στο πέρας

της ημέρας είχε προωθηθεί πάνω από 10 χιλιόμετρα και έφτασε το Τετερέβινο στο δρόμο για την Προκορόβκα.

Το 11ο Σώμα Στρατού παρέμεινε σε θέσεις άμυνας και οι Σοβιετικοί εξαπέλυσαν επανειλημμένα επιθέσεις, υποστηριζόμενες από τεθωρακισμένα. Στα νότια, το 42ο Σώμα Στρατού παρέμεινε στη δυτική όχθη του Ντόνετς και περιόρισε τη δραστηριότητά του σε ρόλο υποστήριξης. Το 3ο Σώμα Τεθωρακισμένων, από την άλλη, στράφηκε για να χτυπήσει στα βόρεια. Για να ενισχύσει την κορυφή της επίθεσης του Σώματος, η 168η Μεραρχία Πεζικού αντικατέστησε την 19η Μεραρχία Τεθωρακισμένων στη Μιχαηλόβκα ενάντια στην 81η Μεραρχία Τυφεκιοφόρων Φρουράς.

Η κίνηση αυτή έδωσε τη δυνατότητα στην 19η Μεραρχία Τεθωρακισμένων να επικεντρώσει τις προσπάθειές της ενάντια στις εχθρικές δυνάμεις του 35ου Σώματος Τυφεκιοφόρων Φρουράς κοντά στη Μπλίσοναγια Ηγκουμένκα. Η Γερμανική 6η Μεραρχία Τεθωρακισμένων προωθήθηκε αργά, φτάνοντας σε μια τοποθεσία 2 χιλιόμετρα βόρεια του Σεβρούκοβο. Η 7η Μεραρχία Τεθωρακισμένων κατέλαβε το Μιασογιέντοβο, παρά τη σφοδρή αντίσταση και τη χρήση από τους Σοβιετικούς μεγάλου αριθμού τεθωρακισμένων. Η Ρωσική πίεση στο ανατολικό πλευρό του Σώματος αυξήθηκε σημαντικά.

Στον αέρα, οι επιθέσεις της Luftwaffe ενάντια στα Σοβιετικά τεθωρακισμένα, με τα Henschel Hs-129 της 4ης Αντιαρματικής Μοίρας και τα Stuka του σμηναγού Ρούντελ, οπλισμένα με αντιαρματικά πυροβόλα των 37 χιλιοστών, ήταν ιδιαίτερα αποτελεσματικές. Ωστόσο, η κατάσταση στον αέρα άλλαζε. Η Γερμανική ανώτατη διοίκηση, προβληματισμένη από την αποτυχία στο βόρειο μέτωπο της προεξοχής, μετέθεσε τρεις αεροπορικές μοίρες -σχεδόν το 40% των αεροσκαφών του 8ου Αεροπορικού Σώματος- που υποστήριζαν την 4η Στρατιά Τεθωρακισμένων, για να υποστηρίξει την 9η Στρατιά. Αυτή η μετάθεση των αεροσκαφών απλοποίησε το έργο της μετακίνησης των Σοβιετικών ενισχύσεων από τα ανατολικά κατά τη διάρκεια των επόμενων ημερών.

8 ΙΟΥΛΙΟΥ 1943: Αδιέξοδο στο Βορρά - Μάχες στο Νότο

Στις 8 Ιουλίου, ο στρατηγός Μόντελ συγκάλεσε συνεδρίαση με τους διοικητές των Σωμάτων Στρατού για μια ανασκόπηση της κατάστασης. Με την εξαίρεση της 9ης Στρατιάς, η κύρια προσπάθεια εμφάνιζε πρόοδο μόλις 12 - 15 χιλιόμετρα. Το Κουρσκ βρισκόταν ακόμη 60 χιλιόμετρα μακριά και υπήρχαν επιπλέον τέσσερις προετοιμασμένες αμυντικές ζώνες και πολυάριθμες Ρωσικές δυνάμεις μπροστά από το στόχο των Γερμανών. Επιπλέον, οι απώλειες ήταν βαρύτερες, αφού σε τρεις ημέρες η 9η Στρατιά είχε χάσει περισσότερους από 10.000 άνδρες.

Οι περίπου 5.000 αντικαταστάτες παρέμεναν στα τάγματα των εφεδρικών μεραρχιών αντί να αναλάβουν δράση σχηματίζοντας λόχους τυφεκιοφόρων, χωρίς την υποστήριξη των οποίων στις δυνάμεις των τεθωρακισμένων η Γερμανική προώθηση επιβραδύνθηκε ή σταμάτησε. Οι ίδιες οι δυνάμεις των τεθωρακισμένων είχαν υποστεί και αυτές βαριές απώλειες. Από τα περισσότερα των 700 τεθωρακισμένων

που διέθεταν οι μεραρχίες τεθωρακισμένων της 9ης Στρατιάς στις 5 Ιουλίου, λιγότερα από τα μισά ήταν ακόμα λειτουργικά. Κάποιες μονάδες υπέστησαν τρομακτικές απώλειες.

Για παράδειγμα, το 653ο Τάγμα Βαρέων Panzerjager, το οποίο ξεκίνησε στις 5 Ιουλίου με 45 Ferdinand, δεν διέθετε πλέον λειτουργικά οχήματα στις 8 Ιουλίου και σταμάτησε τις επιχειρήσεις περιμένοντας αναπληρώσεις. Ο στρατηγός Μόντελ συνειδητοποίησε ότι η εφαρμογή του αρχικού σχεδίου για γρήγορη προσέγγιση του Κούρσκ μέσω μίας επιθέσεως με τεθωρακισμένα ήταν πλέον αδύνατη. Για να εισχωρήσει στη 2η ζώνη άμυνας θα χρειαζόταν τέσσερις με πέντε ημέρες αργών και χρονοβόρων επιθέσεων, που θα απαιτούσαν ανάλωση πολλών ανδρών, υλικού και πυρομαχικών. Στο νότιο μέτωπο της προεξοχής τη νύχτα 7 - 8 Ιουλίου, Σοβιετικές ενισχύσεις συνέχισαν να κινούνται προς τις απειλούμενες περιοχές.

Οι Σοβιετικοί μετακίνησαν επίσης εφεδρείες στην περιοχή της Προκορόβκα για να ανακόψουν την προώθηση του 2ου SS Σώματος Τεθωρακισμένων. Το πρωί της 8ης Ιουλίου, ενώ το 2ο Σώμα Τεθωρακισμένων έλαβε θέσεις νότια της Προκορόβκα, την ίδια μέρα η 5η Στρατιά Τεθωρακισμένων Φρουράς έφτασε στο Στάρυ Οσκόλ και έλαβε διαταγές να κινηθεί προς την Προκορόβκα. Μερικές μονάδες της στρατιάς είχαν ήδη φτάσει εκεί, ενώ οι υπόλοιπες πλησίαζαν. Το 2ο SS και 48ο Σώμα Τεθωρακισμένων διατάχθηκαν να κινηθούν βόρεια το συντομότερο δυνατό πάση δυνάμει. Η Das Reich θα συνέχιζε βορειοανατολικά προς την Προκορόβκα, αλλά η LSAH θα στρεφόταν βορειοδυτικά ενάντια σε Σοβιετικές μονάδες νότια του ποταμού Πσελ.

Στο κέντρο του τομέα του 48ου Σώματος, η Grossdeutschland προωθήθηκε στο Βερσοπένιε όπου δέχτηκε επίθεση από δύο ταξιαρχίες του 3ου Μηχανοκίνητου Σώματος μαζί με άλλες δύο ταξιαρχίες τεθωρακισμένων. Η Γερμανική 11η Μεραρχία Τεθωρακισμένων επιτέθηκε στο δρόμο για το Ομπογιάν στις 12:30. Αρχικά προέλασε χωρίς προβλήματα, αλλά στη συνέχεια δέχτηκε μια σειρά από αντεπιθέσεις του 31ου και 5ου Σώματος Τεθωρακισμένων Φρουράς. Η προώθηση του 48ου Σώματος έφτανε περίπου τα 10 χιλιόμετρα. Όλες οι μεραρχίες ανέφεραν ότι η Σοβιετική αντίσταση ήταν ισχυρή σε όλο τον τομέα.

Το απόγευμα της 8ης Ιουλίου, το Σοβιετικό 10ο Σώμα Τεθωρακισμένων έλαβε θέσεις μπροστά από την Grossdeutschland και σε μικρό χρονικό διάστημα οι σοβιετικές μονάδες στο δρόμο του Ομπογιάν υπερτερούσαν αριθμητικά των τριών μεραρχιών του Γερμανικού 48ου Σώματος Τεθωρακισμένων. Στο ανατολικό πλευρό του 2ου SS Σώματος Τεθωρακισμένων το σύνταγμα τεθωρακισμένων της LSAH επιτέθηκε στα βόρεια από την Προκόβκα στις 05:00 και μέχρι τις 08:00 πέρασε το Μάλιε Μαϊάτσκι, σχεδόν 15 χιλιόμετρα βόρεια από τη 2η ζώνη άμυνας και κατευθύνθηκε προς το Γκρεσνόιε όπου ενεπλάκη με τρεις Ρωσικές ταξιαρχίες τεθωρακισμένων και μονάδες τυφεκιοφόρων φρουράς.

Οι Ρώσοι απωθήθηκαν από το Μάλιε Μαϊάτσκι μετά τις 14:30. Στις 17:00 η LSAH ανάγκασε τις Σοβιετικές μονάδες που κατείχαν το Βισέλγι να οπισθοχωρήσουν, αλλά στη συνέχεια αποσύρθηκε για τη νύχτα. Κατά τη διάρκεια της νύχτας, η Das Reich συγκέντρωσε μονάδες της στο Τετερέβινο στο δρόμο για την Προκορόβκα και στις 08:00 επιτέθηκε στο σοβιετικό 5ο Σώμα Τεθωρακισμένων Φρουράς και μέχρι τις 11:00 κατέλαβε το λόφο στα ανατολικά του Βισέλγι. Στις 13:30 προχώρησε άλλα 3 χιλιόμετρα και βρισκόταν μόλις 10 χιλιόμετρα νότια από την 3η ζώνη άμυνας. Ωστόσο, το πεζικό των LSAH και Das Reich, το οποίο έμεινε πιο πίσω, αντιμετώπισε δυσκολίες.

Οι Σοβιετικοί, με ισχυρές δυνάμεις, επιτέθηκαν στο πεζικό της LSAH κοντά στο Τετερέβινο, διέσπασαν τη Γερμανική γραμμή παρά τα πυρά πυροβολικού και αεροπορίας και έφτασαν μέχρι τη γραμμή ανεφοδιασμού των Γερμανών. Αυτό ανάγκασε την Das Reich να επιστρέψει και να επιτεθεί στους Ρώσους από τα βόρεια. Με αυτή την υποστήριξη η επίθεση αναχαιτίστηκε. Ωστόσο, οι μαζικές Ρωσικές επιθέσεις στο Τετερέβινο, στο Βόρειο Λούτσκι και στο Καλίβιν ανάγκασαν το 2ο SS Σώμα Τεθωρακισμένων να χρησιμοποιήσει όλες τις εφεδρείες του. Στα ανατολικά του Μπέλγκοροντ, η Στρατιά Kempf σημείωσε και αυτή σημαντική πρόοδο.

Το 3ο Σώμα Τεθωρακισμένων, με συντονισμένη επίθεση, έφτασε μέχρι τις Σοβιετικές άμυνες στο Μελέκοβο και συνέχισε την πορεία του βόρεια. Οι Γερμανοί είχαν τον ολοκληρωτικό έλεγχο της περιοχής του Μελέκοβο.

Εκκαθαρίζοντας Ναρκοπέδια

Το πρώτο πρόβλημα που αντιμετώπισαν οι επιτιθέμενες Γερμανικές μονάδες ήταν η προέλαση μέσα από τα ναρκοπέδια που ήταν γεμάτα με νάρκες και κάλυπταν σχεδόν όλο το μέτωπο. Την περίοδο αυτή η κύρια Γερμανική τακτική εκκαθάρισης των ναρκοπεδίων ήταν η χρήση ανιχνευτών από τους στρατιώτες του Μηχανικού για τον εντοπισμό των ναρκών και στη συνέχεια η αποκομιδή τους διά χειρός ή η επιτόπου καταστροφή τους. Οι ηλεκτρομαγνητικοί ανιχνευτές ναρκών δεν αποδείχτηκαν πολύ χρήσιμοι στη μάχη του Κουρσκ κυρίως για δύο λόγους: Οι Σοβιετικοί χρησιμοποιούσαν ένα μεγάλο αριθμό από νάρκες με ξύλινο ή χαρτονένιο περίβλημα, ενώ και το έδαφος, πλούσιο σε μαγνητικά μέταλλα, καθιστούσε τους ανιχνευτές ναρκών λιγότερο αποτελεσματικούς.

Παράλληλα διαφορετικές Γερμανικές μεραρχίες στο βόρειο μέτωπο της προεξοχής χρησιμοποιούσαν μια πλειάδα διαφορετικών μεθόδων για τη εκκαθάριση των ναρκοπεδίων. Η 6η Μεραρχία Πεζικού αποφάσισε να επιχειρήσει μια συγκαλυμμένη νυχτερινή εκκαθάριση με τις "παραδοσιακές" μεθόδους, ενώ η 31η Μεραρχία Πεζικού αποφάσισε να εκκαθαρίσει τα ναρκοπέδια με το πρώτο φως της ημέρας και υπό την κάλυψη τεθωρακισμένων Tiger. Οι Γερμανοί χρησιμοποιούσαν επίσης κάποιες μεθόδους "υψηλής τεχνολογίας" για να ανοίξουν διαδρόμους μέσα στα ναρκοπέδια.

Η πιο εντυπωσιακή από αυτές ήταν το B-4, ένα χαμηλό ελαφρά θωρακισμένο ερπυστριοφόρο όχημα, που είχε πολλές ομοιότητες με τον Βρετανικό μεταφορέα πολυβόλου Bren. Το B-4 ζύγιζε τέσσερις τόνους, με κινητήρια δύναμη μια εξακύλινδρη μηχανή Borgward, και μετέφερε μια γόμωση υψηλής εκρηκτικότητας βάρους 453 κιλών. Ο οδηγός κατεύθυνε το B-4 κοντά στην άκρη του ναρκοπεδίου και στη συνέχεια άφηνε το όχημα και προσπαθούσε να επιστρέψει σε ασφαλή θέση - μια συχνά παρακινδυνευμένη τακτική. Στη συνέχεια, το B-4 οδηγούνταν στο ναρκοπέδιο με τηλεχειρισμό από ένα τεθωρακισμένο και πυροδοτούνταν. Η πυροδότηση κατέστρεφε όλες τις νάρκες σε μια απόσταση περίπου 37 με 45 μέτρα, αλλά κατέστρεφε και το ίδιο το όχημα.

Τότε, ένα δεύτερο B-4 οδηγούνταν στο ήδη δημιουργημένο άνοιγμα και πυροδοτούνταν με τον ίδιο τρόπο για να διευρύνει το μήκος του διαδρόμου. Στο Κουρσκ οι Γερμανοί εκτιμούσαν ότι απαιτούνταν μέχρι τέσσερα B-4 για να δημιουργηθεί ένα άνοιγμα μέσα σε ένα τυπικό Σοβιετικό ναρκοπέδιο. Υπήρχε επίσης ένα σύστημα του Μηχανικού, το επονομαζόμενο Goliath, που βασιζόταν σε παραπλήσιες αρχές. Ήταν ένα πολύ μικρό τεθωρακισμένο, περίπου 61 εκατοστά ψηλό, 66 εκατοστά πλατύ και 122 εκατοστά μακρύ, το οποίο ελεγχόταν με τηλεχειρισμό από ασύρματο ή καλώδιο και μετέφερε εκρηκτική γόμωση βάρους 91,6 κιλών. Όπως το B-4, το Goliath μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την πυροδότηση ναρκών ή την καταστροφή μιας εχθρικής θέσης.

Αρκετά Goliath μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την εκκαθάριση ενός Ρωσικού ναρκοπεδίου. Χειριστές των Goliath ήταν οι λόχοι μηχανικού, που ανήκαν σε σώματα τεθωρακισμένων. Δύο από αυτούς τους λόχους, ο 811ος και ο 813ος, αποσπάστηκαν στο 23ο Σώμα Στρατού και χρησιμοποιήθηκαν για να υποστηρίξουν την επίθεση της 78ης Στουρμ και 216ης Μεραρχίας Πεζικού. Μια διμοιρία υποστήριζε το 505ο Τάγμα

Βαρέων Τεθωρακισμένων. Τα Goliath δεν ήταν πολύ επιτυχημένα. Με τη χρήση αυτής της ποικιλίας από μεθόδους και τεχνικές, οι Γερμανικές δυνάμεις τελικά διάνοιξαν διαδρόμους στα ναρκοπέδια και έφτασαν στη σοβιετική 1η ζώνη άμυνας, αλλά έπεσαν πάνω σε νέα ναρκοπέδια.

Ακόμη, είχαν οργανώσει Κινητά Αποσπάσματα Εναπόθεσης Εμποδίων, που τοποθετούσαν νάρκες στις οδούς προώθησης των Γερμανικών δυνάμεων. Στις 5 Ιουλίου, για παράδειγμα, τα πέντε Κινητά Αποσπάσματα Εναπόθεσης Εμποδίων της 13ης Στρατιάς τοποθέτησαν περίπου 6.000 πρόσθετες νάρκες, ενώ η μάχη μαινόταν γύρω τους.

9 ΙΟΥΛΙΟΥ 1943: Αργή Προώθηση των Γερμανών

Η Totenkopf προχώρησε βόρεια το βράδυ 8 - 9 Ιουλίου και έλαβε θέση μεταξύ των LSAH και Das Reich στην κεφαλή της προώθησης. Πλέον υπήρχαν έξι μεραρχίες τεθωρακισμένων συγκεντρωμένες για μια επίθεση προς το Ομπογιάν και το Κουρσκ. Η 5η Στρατιά Τεθωρακισμένων Φρουράς συνέχισε τη μετακίνησή της και έλαβε θέση 10 χιλιόμετρα βόρεια της Προκορόβκα στις 9 Ιουλίου. Κατ' αυτό τον τρόπο, δύο πρόσθετες Σοβιετικές Στρατιές, με τέσσερα σώματα τεθωρακισμένων, ένα μηχανοκίνητο σώμα και έξι μεραρχίες τυφεκιοφόρων στο δυναμικό τους, σκόπευαν να αναχαιτίσουν οποιαδήποτε επίθεση θα εξαπέλυε το 2ο SS Σώμα Τεθωρακισμένων.

Στο δυτικό πλευρό της 4ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων Σοβιετικές μεραρχίες επιτέθηκαν αρκετές φορές στην 332η Μεραρχία Πεζικού. Άλλες Ρωσικές επιθέσεις εξαπολύθηκαν κατά της Ντιμιτριέβκα στη βάση της προεξοχής, εμποδίζοντας το Γερμανικό 52ο Σώμα Στρατού να παρέχει υποστήριξη στις επιτιθέμενες Γερμανικές δυνάμεις. Η 3η Μεραρχία Τεθωρακισμένων αναλώθηκε σε σφοδρές μάχες κοντά στο Λουσάνινο και το Σύρζεβο, κατορθώνοντας να απωθήσει τους Ρώσους πέρα από τον ποταμό Πένα και να αναχαιτίσει μια σειρά από αντεπιθέσεις. Η Grossdeutschland και η 11η Μεραρχία Τεθωρακισμένων επιτέθηκαν στο δρόμο του Ομπογιάν ενάντια στο 3ο Μηχανοκίνητο Σώμα και στο 31ο Σώμα Τεθωρακισμένων, καθώς και σε μονάδες του 6ου Σώματος Τεθωρακισμένων.

Συνάντησαν ισχυρή αντίσταση, αλλά η Grossdeutschland κατέλαβε το Βερσοπένιε και οι Ρωσικές δυνάμεις υποχώρησαν 6 με 8 χιλιόμετρα βόρεια. Το 2ο SS Σώμα Τεθωρακισμένων συνέχισε την πορεία του βόρεια. Μια ομάδα μάχης της LSAH έφτασε μέσω του Ρυλίσκι κοντά στο Σουτσόε Σολοτίνο, 5 χιλιόμετρα ανατολικά από το δρόμο του Ομπογιάν, ενώ μια άλλη ομάδα μάχης της μεραρχίας έφτασε στον ποταμό Πσελ, 2 χιλιόμετρα ανατολικά της Κοτσετόβκα. Στις 10:00 η Totenkopf απώθησε δύο σοβιετικές μεραρχίες τυφεκιοφόρων από την περιοχή στα βορειοδυτικά του Γκρεσνόνιε.

10 ΙΟΥΛΙΟΥ 1943: Μικρά Οφέλη με Βαρύ Τίμημα για τις Γερμανικές Δυνάμεις

Στον τομέα της 9ης Στρατιάς, οι Γερμανοί προχώρησαν προς το Τέπλογιε, μέσα στη Σοβιετική 2η ζώνη άμυνας. Αυτή ήταν και η πιο βαθιά εισχώρησή τους κατά τη διάρκεια της πορείας της μάχης στο βόρειο μέτωπο της προεξοχής. Η Σοβιετική 132η Μεραρχία Τυφεκιοφόρων και η 70η Μεραρχία Τυφεκιοφόρων Φρουράς, ενισχυμένες από αντιαρματικές μονάδες, κατάφεραν να σταματήσουν την προέλαση. Το

απόγευμα, οι Σοβιετικοί αντεπιτέθηκαν με μονάδες τυφεκιοφόρων και τεθωρακισμένων. Στο νότιο τμήμα της προεξοχής ο στρατηγός Βατούτιν αναδιοργάνωσε τη Σοβιετική δομή της Διοίκησης. Η 69η Στρατιά ενισχύθηκε από δύο μεραρχίες και μαζί με την 7η Στρατιά Φρουράς κινήθηκαν προς τους παραπόταμους του Ντόνετς.

Η κίνηση αυτή έφερε τις ρωσικές δυνάμεις στα μισά της απόστασης μεταξύ 2ης και 3ης ζώνης άμυνας, απέναντι από το Γερμανικό 3ο Σώμα Τεθωρακισμένων. Στον τομέα του 48ου Σώματος Τεθωρακισμένων, η 3η Μεραρχία Τεθωρακισμένων αναλώθηκε σε αντεπιθέσεις στα νότια του Πσελ. Η Grossdeutschland στη δυτική πλευρά του δρόμου προς το Ομπογιάν επιτέθηκε και συνάντησε ισχυρή αντίσταση. Το σούρουπο, η μεραρχία είχε προωθηθεί 2 - 3 χιλιόμετρα και έφτασε στην Καλινόβκα. Μια ομάδα μάχης της μεραρχίας επιτέθηκε νοτιοδυτικά για να αποκόψει τους Ρώσους υπερασπιστές του Βερσοπένιε. Στις 08:00, η 11η Μεραρχία Τεθωρακισμένων επιτέθηκε βόρεια στις δύο πλευρές του δρόμου στο Ομπογιάν.

Το σούρουπο η μεραρχία έφτασε στην Κοτσετόβκα, 5 χιλιόμετρα πιο βόρεια. Εκεί ενώθηκε με την Totenkopf στα δεξιά και την Grossdeutschland στην Καλινόβκα στα αριστερά. Η Totenkopf επιτέθηκε στις αποδεκατισμένες 51η και 52η Τυφεκιοφόρων Φρουράς Μεραρχίες και στις 16:00 έφτασε στην Κοσλόβκα και στην Κοτσετόβκα, ενώ οι γρεναδιέροι των SS της LSAH κατευθύνθηκαν βόρεια του Τετερέβινο. Δέχτηκαν καταγιγιστικά πυρά στη Βινογκραντόβκα και από τη βόρεια όχθη του Πσελ, καθώς συνεπλάκησαν με μεραρχίες τυφεκιοφόρων υποστηριζόμενες από τεθωρακισμένα. Τελικά, το απόγευμα κατάφεραν να φτάσουν στα 3 χιλιόμετρα απόσταση από την Προκορόβκα.

Πιο ανατολικά, το Σύνταγμα Τεθωρακισμένων της μεραρχίας επιτέθηκε στην περιοχή της Μάλιε Μαγιάτσκι και στο πέρας της ημέρας είχε προχωρήσει 5 χιλιόμετρα. Η Das Reich διέσχισε τον Νόβι Ντόνετς στο Πετρόφσκι, το οποίο κατείχε η σοβιετική 375η Μεραρχία Τυφεκιοφόρων, ανοίγοντας το δρόμο για το 3ο Σώμα Τεθωρακισμένων της Στρατιάς Kempf. Φτάνοντας στο Στάργυ Γκόροντ, τεθωρακισμένα του σώματος συνάντησαν ισχυρή αντίσταση. Μια άλλη μεραρχία τεθωρακισμένων επιτέθηκε στη Νταλνάγια Ηγκουμένκα και προχώρησε 1-2 χιλιόμετρα.

Οι Γερμανοί καθυστέρησαν την ανάπτυξη των δυνάμεών τους την 10η Ιουλίου κυρίως λόγω των άσχημων καιρικών συνθηκών. Όμως οι οιωνοί δεν ήταν καλοί για τους Γερμανούς. Παρά την αδιαμφισβήτητη ανωτερότητα των Γερμανικών τεθωρακισμένων και την άρτια εκπαίδευση των πληρωμάτων τους, οι απώλειές τους δύσκολα αναπληρώνονταν, αντίθετα με αυτές των Σοβιετικών.

11 ΙΟΥΛΙΟΥ 1943: Μικρές Επιτυχίες για τους Γερμανούς

Στον τομέα του 48ου Σώματος Τεθωρακισμένων διεξήχθησαν σφοδρές μάχες με μικρό κέρδος για τους Γερμανούς. Η Grossdeutschland και η 3η Μεραρχία Τεθωρακισμένων διενήργησαν εκκαθαριστικές επιχειρήσεις ενάντια στους Ρωσικούς θύλακες αντίστασης στην περιοχή μεταξύ Βερτσοπενόγιε και Μπερεζόφκα. Οι Γερμανοί δεν μπορούσαν να συνεχίσουν προς το Ομπογιάν εάν δεν εξάλειφαν

πρώτα αυτήν την απειλή. Η μεραρχία γρεναδιέρων της Grossdeutschland, συνεπικουρούμενη από την Ταξιαρχία των Panther, επιτέθηκε από τα βόρεια, ενώ η 3η Μεραρχία Τεθωρακισμένων από τα νότια και δυτικά.

Το Σύνταγμα των Panther κατέλαβε τις οχυρώσεις στην Μπερεζόβκα και μονάδες της 3ης Μεραρχίας Τεθωρακισμένων ενεπλάκησαν σε μάχη σπίτι με σπίτι στο δυτικό μέρος του χωριού. Με την ολοκλήρωση της επιχείρησης, η Grossdeutschland, εκτός του Συντάγματος Γρεναδιέρων αποσύρθηκε, θέλοντας να προετοιμαστεί για την επικείμενη επίθεση της 12ης Ιουλίου. Εν τω μεταξύ, η 11η Μεραρχία Τεθωρακισμένων επιτέθηκε στα βόρεια, στο δρόμο του Ομπογιάν, αλλά συνάντησε δυσκολίες λόγω καιρού και Σοβιετικής αντίστασης. Το 2ο SS Σώμα Τεθωρακισμένων σημείωσε επίσης ελάχιστη πρόοδο.

Η Totenkopf, η οποία σχεδίαζε να επιτεθεί στις 04:15, δέχτηκε επίθεση από Σοβιετικό πεζικό υποστηριζόμενο από τεθωρακισμένα στο προγεφύρωμα του Πσελ. Οι 51η και 52η Μεραρχίες Τυφεκιοφόρων, υποστηριζόμενες από τεθωρακισμένα, επιτέθηκαν και αυτές ενάντια στη Γερμανική μεραρχία μεταξύ Κοτσετόβκα και Κοσλόβκα. Οι συνεχείς επιθέσεις αναχαιτίζονταν με δυσκολία από τους Γερμανούς κυρίως λόγω έλλειψης πυρομαχικών, αφού τα οχήματα εφοδιασμού καθυστερούσαν στους λασπωμένους δρόμους. Η κατάσταση βελτιώθηκε κάπως το απόγευμα, ωστόσο, η βροχή απέτρεψε οποιαδήποτε σημαντική πρόωση.

Το απόγευμα η LSAH προωθήθηκε προς την Προκορόβκα συναντώντας σθεναρή αντίσταση από την ενισχυμένη Ρωσική 183η Μεραρχία Τυφεκιοφόρων στην Πετρόβκα. Οι Σοβιετικοί αναγκάστηκαν τελικά να υποχωρήσουν, καταστρέφοντας όμως 16 Γερμανικά τεθωρακισμένα. Νότια της περιοχής δύο συντάγματα της Das Reich επιτέθηκαν στο σοβιετικό 2ο Σώμα Τεθωρακισμένων το οποίο και υποχώρησε

προς την Προκορόβκα. Στην Ιβανόβκα η Das Reich έπρεπε να απωθήσει μια σειρά από επιθέσεις από το 2ο Σώμα Τεθωρακισμένων και προχώρησε μόλις 1 χιλιόμετρο στα ανατολικά. Το 3ο Σώμα Τεθωρακισμένων της Στρατιάς Kempf, προχώρησε χωρίς να υποστεί μεγάλες απώλειες κυρίως λόγω της Σοβιετικής υποχώρησης προς την 3η ζώνη στην περιοχή μεταξύ της Κόροτσα και της Προκορόβκα.

Η 6η Μεραρχία Τεθωρακισμένων διέσπασε τις άμυνες στο Σκλιάσοβο, στο δρόμο από το Μπέλγκοροντ προς την Κόροτσα, και προχώρησε 15 χιλιόμετρα κατά τη διάρκεια της ημέρας, συναντώντας ελαφρά αντίσταση. Στο ανατολικό πλευρό, η 7η Μεραρχία Τεθωρακισμένων ακολουθούσε την 6η Μεραρχία Τεθωρακισμένων στο Σκλιάσοβο προστατεύοντας τα πλευρά της. Εάν το 3ο Σώμα Τεθωρακισμένων έφτανε στην Προκορόβκα και ενωνόταν με τις υπόλοιπες Γερμανικές δυνάμεις, οι Ρώσοι θα είχαν να αντιμετωπίσουν μια μαζική δύναμη τεθωρακισμένων που δύσκολα θα μπορούσε να αναχαιτισθεί.

12 ΙΟΥΛΙΟΥ 1943: Η Μεγάλη Αρματομαχία στην Προκορόβκα

Από την επομένη, οι τεθωρακισμένες Γερμανικές Μεραρχίες (εκτός από τη Μεραρχία «Totenkampf», που είχε ακόμη στενή εμπλοκή) κατόρθωσαν να συγκεντρωθούν στον χώρο που είχε γι' αυτό το σκοπό εκκαθαρισθεί και επιδίδονταν δραστήρια στην ανασυγκρότηση των δυνάμεων, ενόψει της αποφασιστικής επιθέσεως, που είχε καθορισθεί για την επομένη. Στο μεταξύ η Ρωσική Στρατιωτική Ηγεσία, επειδή προαισθανόταν ότι η κρίση πλησίαζε, προώθησε προς τον τομέα της 4ης Γερμανικής Τεθωρακισμένης Στρατιάς (περιοχή Ομπόγιαν - Προχορόφκα) δύο επίλεκτες στρατιές του Μετώπου της Στέππας (την 5η Στρατιά Τεθωρακισμένων και την 5η Στρατιά Πεζικού).

Η διακοπή της επιθέσεως της 9ης Γερμανικής Στρατιάς επέτρεπε τη συγκέντρωση όλων των τεθωρακισμένων δυνάμεων των Μετώπων Βορονέζ και Στέππας. Μόνο η 5η Τεθωρακισμένη Στρατιά διέθετε 800 άρματα T34 και αυτοκινούμενα πυροβόλα. Στις 12 Ιουλίου ολόκληρη η κινητή ισχύς της 4ης Τεθωρακισμένης Στρατιάς και του Αποσπάσματος Στρατιάς του Στρατηγού Κεμπφ (συνολικά 600 άρματα) κινήθηκε προς τα εμπρός, σε μια γιγαντιαία επέλαση προς το θάνατο. Από το μεσημέρι περίπου τα Γερμανικά άρματα συγκρούσθηκαν κατά μέτωπον με τους τεθωρακισμένους σχηματισμούς της 5ης Τεθωρακισμένης Στρατιάς επί 8 ώρες, υπό τη σκιά ενός γιγαντιαίου νέφους και σκόνης και μέσα σε αποπνικτική ζέστη.

Η πάλη ήταν άνιση. Τα Ρωσικά άρματα, εκτός του ότι ήταν περισσότερα, διέθεταν πλήρεις φόρτους πυρομαχικών, οι μηχανές τους ήταν ανέπαφες και τα πληρώματα απολύτως ξεκούραστα από μακρό χρονικό διάστημα. Αντίθετα, τα γερμανικά άρματα και τα πληρώματα είχαν καταπονηθεί λόγω των επταήμερων σκληρών και συνεχών αγώνων. Πολλά από τα άρματα κατά τις τελευταίες ημέρες είχαν υποστεί βλάβες και είχαν επισκευασθεί πρόχειρα, για να λάβουν μέρος στον αγώνα και ως εκ τούτου, δεν ήταν πλήρως αξιόμαχα. Στη γιγαντιαία μετωπική αυτή σύγκρουση τα πλεονεκτήματα αυτά των Ρώσων φάνηκαν υπέρτερα της ποιοτικής υπεροχής των Γερμανικών πληρωμάτων και των τελειοποιήσεων των αρμάτων τους.

Επί του αποτελέσματος επέδρασε δυσμενώς το γεγονός ότι η Γερμανική αεροπορία δεν ήταν σε θέση να επέμβει, λόγω των νεφών καπνού και σκόνης στο πεδίο της μάχης. Οι απώλειες εκατέρωθεν ήταν τρομερές, ιδίως των Ρώσων. Ο όγκος τους, όμως, φαινόταν ανεξάντλητος, λόγω των συνεχών ενισχύσεων, που κατέφθαναν στο πεδίο της μάχης. Μέχρι το βράδυ οι Γερμανοί αποσύρθηκαν και οι Ρώσοι παρέμειναν κύριοι του πεδίου της μάχης, το οποίο καλυπτόταν από σωρούς καταστρεμμένων αρμάτων, στα σκάφη των οποίων βρίσκονταν ακόμη νεκροί και τραυματισμένοι άνδρες των πληρωμάτων τους.

Ο στρατηγός Μόντελ σχεδίαζε να συνεχίσει τις επιθέσεις του στις 12 Ιουλίου. Το προηγούμενο βράδυ ο στρατηγός Φον Κλούγκε είχε διατάξει την απόσπαση της 12ης Μεραρχίας Τεθωρακισμένων και της 36ης Μεραρχίας Πεζικού στο 46ο Σώμα Τεθωρακισμένων για την επίθεση. Αλλά με το πρώτο φως της ημέρας στις 12 Ιουλίου, οι ξεκούραστοι Σοβιετικοί στρατιώτες του Δυτικού Μετώπου και του Μετώπου Μπρύνανσκ εξαπέλυσαν την προσχεδιασμένη αντεπίθεση από τα βόρεια ενάντια στο Ορέλ, που αιφνιδίασε πλήρως τους Γερμανούς.

Η Σοβιετική αντεπίθεση, με επικεφαλής την 3η Στρατιά Τεθωρακισμένων που αποτελούνταν από 21 μεραρχίες, 230.000 άνδρες και 1.460 τεθωρακισμένα, δημιούργησε μια μεγάλη απειλή για τα μετόπισθεν της 9ης Στρατιάς και το Ορέλ, την οποία οι Γερμανοί έσπευσαν να αντιμετωπίσουν με μετακίνηση δυνάμεων στα βόρεια. Το ίδιο βράδυ, ο στρατηγός Μόντελ ανέλαβε τη διοίκηση της 9ης και της 2ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων, για να συντονίσει τη μάχη για το Ορέλ. Στο Νότο οι Σοβιετικοί θεώρησαν ότι θα έπρεπε να αναλάβουν την πρωτοβουλία των κινήσεων. Μετακίνησαν μαζικά δυνάμεις στην περιοχή της Προκορόβκα με σκοπό να επιτεθούν στις Γερμανικές μεραρχίες τεθωρακισμένων που προσέγγιζαν την περιοχή.

Οι Γερμανοί από τη μεριά τους ήθελαν να συνεχίσουν τη δική τους προώθηση το συντομότερο δυνατό. Η άγνοια της μιας πλευράς για τα σχέδια της άλλης οδήγησαν στη μεγαλύτερη μάχη τεθωρακισμένων στην ιστορία. Ο ήχος των μηχανών από τα τεθωρακισμένα ακουγόταν πολύ πριν από το ξημέρωμα. Εντούτοις, η μάχη ξεκίνησε με το πρώτο φως της ημέρας, με την εμφάνιση μεγάλων αριθμών από βομβαρδιστικά της Luftwaffe που σφυροκόπησαν τις Ρωσικές θέσεις. Με το πέρας της αεροπορικής επιδρομής, περίπου 200 Γερμανικά τεθωρακισμένα κινήθηκαν από τα βορειοδυτικά.

Τα Tiger της Totenkopf ως εμπροσθοφυλακή, με τα ελαφρύτερα Panzer III και IV στα πλευρά για προστασία, προέλαυναν σε σφηνοειδή σχηματισμό, ακολουθούμενα από τα τεθωρακισμένα της LSAH και της Das Reich. Ακριβώς στις 08:30 οι Ρώσοι άνοιξαν πυρ προς τη Γερμανική γραμμή άμυνας με εκτοξευτές ρουκετών Katyusha. Μέσα από τους καπνούς, 500 τεθωρακισμένα της 5ης Στρατιάς Τεθωρακισμένων Φρουράς προχώρησαν προς το μέρος των Γερμανικών αρμάτων.

Ο στρατηγός Ροτμιστρώφ, αναγνωρίζοντας το τεχνολογικό πλεονέκτημα των Tiger και Panther ενάντια στα T-34, διέταξε τους διοικητές των Ρωσικών πληρωμάτων να κατευθυνθούν ταχύτατα κοντά στα εχθρικά τεθωρακισμένα, εκμηδενίζοντας έτσι το πλεονέκτημα του μεγαλύτερου βεληνεκούς και της ισχυρότερης θωράκισης που είχαν οι Γερμανοί. Οι Ρώσοι διέθεταν συνολικά περί τα 900 τεθωρακισμένα, ωστόσο, μόνο τα 501 από αυτά ήταν T-34. Τα υπόλοιπα ήταν 264 ελαφρά T-70 και 35 Churchill που είχαν παράσχει οι Βρετανοί. Υπήρχαν επίσης κάποια αυτοκινούμενα πυροβόλα SU-76. Οι Γερμανοί στον αντίποδα διέθεταν 600 τεθωρακισμένα σαφώς πιο ισχυρά. Ο Ρώσος διοικητής ενός τεθωρακισμένου θυμάται:

"Ο ήλιος στάθηκε σύμμαχός μας. Η αντανάκλασή του τύφλωνε τα Γερμανικά πληρώματα, δίνοντάς μας χρόνο να φτάσουμε στις εχθρικές θέσεις. Η ύπαρξη πολυάριθμων μονάδων μας ανάμεσα σε αυτές του εχθρού προκάλεσε σύγχυση στους Γερμανούς. Σύντομα είχαμε το πλεονέκτημα στη μάχη. Τα τεθωρακισμένα μας μπορούσαν να καταστρέψουν τα Tiger από κοντινή απόσταση, ενώ οι Γερμανοί δεν μπορούσαν να αξιοποιήσουν τις δικές τους ικανότητες στη μάχη".

Στις 09:00, ο κύριος όγκος της δύναμης τεθωρακισμένων και των δύο πλευρών είχε ήδη εμπλακεί στη μάχη. Σε αρκετές περιπτώσεις ρωσικά τεθωρακισμένα κυριολεκτικά εμβόλιζαν τα αντίστοιχα Γερμανικά. Οι πυκνοί καπνοί των κατεστραμμένων τεθωρακισμένων εμπόδιζαν τα πληρώματα να στοχεύσουν αποτελεσματικά. Στο δεξί πλευρό της Totenkopf έγιναν οι σφοδρότερες των μαχών της ημέρας. Έχοντας προωθηθεί νωρίτερα, το κύριο μέρος της δύναμης της μεραρχίας ενεπλάκη με έναν μεγάλο Σοβιετικό σχηματισμό. Η αρματομαχία εξελίχθηκε σε μία ανελέητη εξ επαφής σύγκρουση.

Πριν από το μεσημέρι η Totenkopf αναγκάστηκε να λάβει θέσεις άμυνας, μόλις οι Ρώσοι χρησιμοποίησαν το 31ο Σώμα Τεθωρακισμένων Φρουράς μαζί με το 33ο Σώμα Τυφεκιοφόρων Φρουράς. Η Γερμανική μεραρχία κατάφερε να αναχαιτίσει την επίθεση, χάνοντας όμως σχεδόν το 50% της συνολικής της δύναμης. Ολόκληρο το απόγευμα, το 2ο SS Σώμα Τεθωρακισμένων συνέχιζε να πιέζει τους Σοβιετικούς αλλά με μεγάλο κόστος. Η Das Reich κατάφερε να προωθηθεί από ένα ρήγμα που είχε ανοίξει το 3ο Σώμα Τεθωρακισμένων, όμως τα Γερμανικά άρματα καθηλώθηκαν από την επίθεση των T-34 και T-70.

Ήταν ξεκάθαρο τόσο στο στρατηγό Χοθ όσο και στον Ρώσο ομολογό του Ροτμιστρώφ ότι η τύχη της μάχης ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη με την παρουσία στο μέτωπο του Γερμανικού 3ου Σώματος Τεθωρακισμένων του στρατηγού Μπράιθ. Το Γερμανικό σώμα είχε καταφέρει το προηγούμενο βράδυ να καταλάβει μια γέφυρα του ποταμού Ντόνετς στο Ρζάβετς, χωρίς ωστόσο να διασπάσει την αμυντική γραμμή των Ρωσικών μονάδων που κλήθηκαν να αναχαιτίσουν την περαιτέρω Γερμανική

προέλαση. Η τελευταία πράξη συντελέστηκε στον τομέα επίθεσης των LSAH και Das Reich. Οι μεραρχίες διατάχθηκαν να προχωρήσουν ενάντια στο Σοβιετικό 18ο Σώμα Τεθωρακισμένων στα δυτικά της Προκορόβκα, όπου ακολούθησε άλλη μία τρομερή μάχη.

Το σούρουπο ανάγκασε τους αντιμαχόμενους να αποσυρθούν, αλλά οι Σοβιετικοί είχαν καταφέρει να σταματήσουν τη Γερμανική προέλαση. Περίπου 700 τεθωρακισμένα είχαν τεθεί εκτός μάχης στη διάρκεια των συγκρούσεων. Νεκροί στρατιώτες, κατεστραμμένα άρματα, διαλυμένα πυροβόλα και αμέτρητοι κρατήρες από εκρήξεις οβίδων συνθέταν την εικόνα του πεδίου της μάχης. Οι Σοβιετικοί είχαν χάσει τη μισή 5η Στρατιά Τεθωρακισμένων Φρουράς, αλλά οι Γερμανικές απώλειες ήταν σαφώς πιο σημαντικές. Συνολικά 300 τεθωρακισμένα, μεταξύ αυτών και αρκετά Tiger, εγκαταλείφθηκαν στο μέτωπο, μαζί με 88 πυροβόλα και 300 φορτηγά.

13 ΙΟΥΛΙΟΥ 1943: Το Άδοξο Τέλος

Την επομένη, 13 Ιουλίου, οι Στρατάρχες Κλούγκε και Μάνσταϊν, διοικητές αντίστοιχα των Ομάδων Κέντρου και Νότου, κλήθηκαν στο Στρατηγείο του Χίτλερ, όπου τους γνωστοποιήθηκε η κατάσταση που δημιουργήθηκε στη Μεσόγειο. Οι Δυτικοί Σύμμαχοι είχαν αποβιβασθεί από τη νύκτα 10 / 11 Ιουλίου στη Σικελία. Αυτό επέβαλε τη συγκρότηση νέων στρατιών και τη μεταφορά δυνάμεων από το Ανατολικό Μέτωπο. Συνεπώς, η επιχείρηση «CITADELLE» έπρεπε να σταματήσει. Ο Στρατάρχης Κλούγκε ανέφερε, ότι η 9η Στρατιά δεν μπορούσε να συνεχίσει την επίθεση στο Κουρσκ μόνο λόγω των απωλειών και της ανάγκης αντιμετώπισης της Ρωσικής επιθέσεως στην αμυντική ζώνη της 2ης Τεθωρακισμένης Στρατιάς.

Αντίθετα, ο Στρατάρχης Μάνσταϊν ανέφερε, ότι η επίθεση βρισκόταν στο κρίσιμο σημείο της και δεν ήταν δυνατή η διακοπή της πριν καταληθούν οι τεθωρακισμένες εφεδρείες, τις οποίες είχαν εμπλέξει οι Ρώσοι. Για το λόγο αυτό, ζητούσε τη συνέχιση της επιθέσεως από τον Μόντελ, για να συγκρατηθούν τουλάχιστον οι έναντι του μετώπου του ρωσικές δυνάμεις και να αποδεσμευθεί το 24ο Τεθωρακισμένο Σώμα (εφεδρεία της Ομάδας Στρατιών του Νότου). Ο Χίτλερ επέμενε στην ανάγκη διακοπής της επιχειρήσεως και ο Στρατάρχης Μάνσταϊν αναγκάστηκε να συμμορφωθεί με την απόφαση του. Μέχρι τις 23 Ιουλίου οι Γερμανικές δυνάμεις βρίσκονταν στις θέσεις που κατείχαν πριν από την έναρξη της επιθέσεως.

Οι Ρώσοι, συνεχίζοντας τις επιθέσεις τους στην περιοχή βόρεια και δυτικά του Κουρσκ, κατόπιν κατακλυσμού πυρός πυροβολικού, διέσπασαν τις γραμμές των Γερμανών και κατέλαβαν το Ορέλ στις 15 Αυγούστου. Επεκτείνοντας την επιθετική τους ενέργεια προς Νότο την ίδια ημέρα, κατέλαβαν το Μπέλγκοροντ. Η πρωτοβουλία των επιχειρήσεων, μετά την μάχη του Κουρσκ, πέρασε οριστικά πια στους Ρώσους. Οι Γερμανοί στο Ανατολικό Μέτωπο, χρησιμοποιώντας γενικά την ελαστική άμυνα, για την υιοθέτηση της οποίας ο Στρατάρχης Μάνσταϊν είχε καταβάλει τόσες προσπάθειες, καθώς και άλλοι διακεκριμένοι Γερμανοί στρατηγοί, κατόρθωσαν να παρατείνουν τη συνέχιση των αμυντικών επιχειρήσεων από τον Δνείπερο μέχρι τον Όντερ και ακόμη δυτικότερα.

Σ' αυτού του είδους την άμυνα οι Τεθωρακισμένες Μεραρχίες Αναγνώρισης αποδείχθηκαν, στο Ανατολικό Μέτωπο, πολύ αποτελεσματικές. Δεν μπορούσαν βεβαίως μόνες τους ν' αντιστρέψουν τη φορά του τροχού της μοίρας, αφού για κάτι τέτοιο ήταν πλέον πολύ αργά. Οπωσδήποτε όμως, κατόπιν γενικεύσεως της χρησιμοποιήσεώς τους και προς τα δυτικά, πέτυχαν να παρατείνουν την αγωνία των Δυτικών Συμμάχων, αλλά και όλου του κόσμου, για δύο έτη. Οι άλλες, οι τρομερές Μεραρχίες Αρμάτων του «τρίτου υποδείγματος 1943», για την δημιουργία των οποίων τόσες φροντίδες κατέβαλε ο Στρατηγός Γκουντέριαν, επέστρεψαν σκιές του εαυτού τους και δεν επέζησαν.

Στους απέραντους σιταγρούς του Κουρσκ, μέσα στον πάταγο της μάχης, για μοναδική φορά, ο οξύς συριγμός των πυροβόλων των 88 χιλιοστών υπήρξε το κύκνειο άσμα τους, υπό τη μονότονη και ανατριχιαστική υπόκρουση των ερπυστριών των μεγάλων αρμάτων τους. Την επομένη, οι φον Μάνσταϊν και φον Κλούγκε κλήθηκαν από τον Χίτλερ στο Γερμανικό Αρχηγείο στην Ανατολική Πρωσία, όπου ο Φύρερ τους ανακοίνωσε ότι διακόπτει την επιχείρηση "Ακρόπολη", για να ενισχύσει το νότιο μέτωπο της Γερμανίας.

Ο Μάνσταϊν υποστήριξε ότι η νίκη στο Νότιο Μέτωπο της προεξοχής του Κουρσκ μπορούσε να επιτευχθεί και πρότεινε η 4η Στρατιά να επιτεθεί ξανά, αφήνοντας μερικές μεραρχίες στην 9η Στρατιά για να καθηλώσει τις Σοβιετικές δυνάμεις στο Βορρά. Ο φον Κλούγκε όμως, έγραψε τον επίλογο της επιχείρησης, λέγοντας ότι δεν

μπορούσε να επαναλάβει την επίθεση στο κεντρικό μέτωπο. Η "Zitadelle" είχε λήξει και οι Γερμανοί απέτυχαν να κερδίσουν την αποφασιστική νίκη που επιδίωκαν. Η μάχη του Κουρσκ σηματοδότησε την αρχή του τέλους για τις Γερμανικές δυνάμεις στα ανατολικά.

Η επιτυχία της Γερμανικής επιχείρησης κρεμόταν κυριολεκτικά από μια κλωστή, με το χρόνο να αποτελεί το σημαντικότερο στοιχείο σε αυτή την αναμέτρηση. Εάν οι Γερμανοί ήθελαν να καταλάβουν το Κουρσκ, έπρεπε να ολοκληρώσουν τη διπλή περικύκλωση σε διάστημα 5 - 6 ημερών. Σε αριθμούς αυτό μεταφράζεται σε 20 χιλιόμετρα την ημέρα, κάτι ανέφικτο λόγω της ισχυρότατης Σοβιετικής άμυνας. Με το πέρας της επιχείρησης και όταν πλέον ο Γερμανικός στρατός αποσύρθηκε από τα νότια του Ομπογιάν και την Προκορόβκα τη νύχτα της 17ης Ιουλίου, 1943, άρχισε μια υποχώρηση η οποία δεν τερματίστηκε παρά στο Βερολίνο, σχεδόν δύο χρόνια αργότερα.

ΟΙ ΑΠΩΛΕΙΕΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΜΑΧΟΜΕΝΩΝ

Οι απώλειες και στα δύο στρατόπεδα κατά τη διάρκεια της μάχης ήταν τρομακτικές. Οι εκτιμήσεις για τις συνολικές απώλειες Γερμανών και Σοβιετικών διαφέρουν εντυπωσιακά μεταξύ των ιστορικών. Οι πλέον αξιόπιστες εκτιμήσεις υπολογίζουν τις Γερμανικές απώλειες στις 60.000 νεκρούς, ενώ ακόμη 120 έως 150.000 τραυματίστηκαν. Οι Σοβιετικές απώλειες γενικά θεωρούνταν πολύ μεγαλύτερες, ωστόσο τα επίσημα αρχεία της ΕΣΣΔ, που άνοιξαν μόνο μετά την πτώση του καθεστώτος, μιλούν για 70.330 νεκρούς και 107.517 τραυματίες και αγνοούμενους. Οι Σοβιετικοί έχασαν πάντως 1.614 τεθωρακισμένα.

Ενώ αντίθετα οι Γερμανικές απώλειες σε άρματα ήταν πολύ μικρότερες - ίσως κάτω από 500 τεθωρακισμένα. Ωστόσο, ολόκληρο τον Ιούλιο οι Γερμανοί έχασαν πάνω από 650 άρματα και 200 καταστροφείς αρμάτων. Οι πολύ μεγαλύτεροι αριθμοί απωλειών που συχνά αναφέρονται (500.000 Γερμανοί και πάνω από 1.000.000 Σοβιετικοί) συνήθως αφορούν σε όλες τις μάχες γύρω από το θύλακα του Κουρσκ, που μαίνονταν τον Ιούλιο και τον Αύγουστο του 1943. Παρά τις απώλειες, οι στρατιώτες και τα τεθωρακισμένα των Σοβιετικών συνέχισαν να αντικαθίστανται, εν αντιθέσει με αυτά των Γερμανών.

Στα τέλη Αυγούστου του 1943 οι 133.000 απώλειες σε άνδρες και υλικό της Γερμανικής 4ης Στρατιάς αντικαταστάθηκαν με μόλις 33.000 μονάδες. Κατά τα λεγόμενα του Ρώσου στρατάρχη Κόνεφ, το Κουρσκ αποτέλεσε το "κύκνιο άσμα" για τις εμπειροπόλεμες Γερμανικές δυνάμεις. Σύμφωνα με τα Γερμανικά σχέδια, τα μηχανοκίνητα τμήματα των Κλούγκε και Μάνσταϊν θα εισέβαλαν στην προεξοχή από το Ορέλ και το Μπέλγκοροντ και θα κατευθύνονταν από Βορρά και Νότο αντίστοιχα εναντίον του Κουρσκ, σε μια προσπάθεια να κλείσουν στην πορεία σε μια λαβίδα παγιδεύοντας και αποδεκατίζοντας τους Σοβιετικούς.

Ωστόσο, τα πράγματα δεν εξελίχθηκαν όπως τα υπολόγιζε το γενικό στρατηγείο του Χίτλερ, καθώς γρήγορα τα προελαύνοντα τμήματα αναγκάστηκαν να επιβραδύνουν ή και να ανακόψουν τελείως την πορεία τους, εξαιτίας των πυκνών αμυντικών οχυρώσεων, των σφοδρών αντεπιθέσεων αλλά και της έλλειψης επαρκών εφεδρειών.

Ακόμα όμως και εκεί που κατάφεραν να διασπάσουν τις γραμμές του Σοβιετικού στρατού, όπως συνέβη από τον Μάνσταϊν, υπολείπονταν κατά πολύ των αρχικών στόχων, έχοντας καλύψει περίπου το μισό της απόστασης μέχρι το Κουρσκ.

Μια από τις πλέον αποφασιστικές μάχες, το τέλος της οποίας βρήκε τη Γερμανική ορμή να ατονεί, δόθηκε μεταξύ 11-14 Ιουλίου (στον απόηχο της συμμαχικής απόβασης στη Σικελία) κοντά στη νευραλγικής σημασίας πόλη Προχορόβκα, όπου είχε συγκεντρωθεί η «αφρόκρεμα» των Γερμανικών και Σοβιετικών τεθωρακισμένων: σύμφωνα με υπολογισμούς, συμμετείχαν 700 Γερμανικά και 850 Σοβιετικά άρματα μάχης, σε μια από τις πλέον κορυφαίες συγκρούσεις τεθωρακισμένων που έχει έως τώρα καταγραφεί στην παγκόσμια πολεμική ιστορία. Αν και τελικά οι Σοβιετικοί υπέστησαν στο πεδίο της μάχης μεγαλύτερες απώλειες από τους Γερμανούς, οι δύο πλευρές συμφωνούσαν πως τελικά επρόκειτο για μια κόλαση καπνού, πυρωμένου σίδηρου και τεράστιου φόρου αίματος.

Όσοι συμμετείχαν, ξαναζωντάνεψαν αργότερα μέσα από τα απομνημονεύματά τους τις στιγμές φρίκης που είχαν ζήσει, πολεμώντας ανάμεσα σε εκατοντάδες κατεστραμμένα άρματα, οχήματα όλων των ειδών, κουφάρια αεροπλάνων και σε χιλιάδες άψυχα σώματα. Οι συνολικές απώλειες το διάστημα Ιουλίου - Αυγούστου ανέρχονταν για τους Γερμανούς σε περίπου μισό εκατομμύριο άντρες, 900 άρματα μάχης και 200 αεροπλάνα, ενώ οι Σοβιετικοί έχασαν πάνω από 600.000 άντρες, 1.500 άρματα και χίλια αεροπλάνα. Στις 23 Αυγούστου το Χάρκοβο βρέθηκε και πάλι, έπειτα από δύο χρόνια, στα χέρια του Κόκκινου Στρατού, ενώ η Βέρμαχτ λάμβανε διαταγή να αναδιπλωθεί πέρα από τον Δνείπερο.

Ωστόσο, το πλωτό φράγμα δεν ήταν δυνατόν να συγκρατήσει πλέον τη μεγάλη Σοβιετική αντεπίθεση. Η νικηφόρα κατάληξη της μάχης του Δνείπερου τοποθέτησε οριστικά σε θέση υπεροχής τις Σοβιετικές δυνάμεις και άνοιξε τον δρόμο όχι μόνο για την απελευθέρωση όλων των κατεχομένων εδαφών, αλλά και για την προέλαση εντός του «χιλιόχρονου» Τρίτου Ράιχ, με τελικό σταθμό το Βερολίνο. Και μπορεί οι Ρωσικές απώλειες να ήταν πράγματι τεράστιες και οι ανθρώπινες θυσίες ανυπολόγιστες αλλά η Μόσχα διέθετε ένα ανεξάντλητο ανθρώπινο δυναμικό, τέσσερις φορές μεγαλύτερο σε στρατεύσιμες ηλικίες σε σχέση με τον αντίπαλό της.

Εκτός αυτού μαχόταν για την πατρίδα εναντίον ενός μόνο εχθρού και πάλι σε αντίθεση με τη Γερμανία που το ίδιο καλοκαίρι είχε δεχθεί κείμενο πλήγμα από τους

Συμμάχους, με την απόβαση στη Σικελία και την ενεργοποίηση του δεύτερου μετώπου στην Ευρώπη. Ήταν το ίδιο καλοκαίρι που πολλοί υψηλόβαθμοι του ναζιστικού καθεστώτος είχαν πλέον συνειδητοποιήσει πως ο Σοβιετικός εχθρός είχε προσλάβει τη μορφή της Λερναίας Ύδρας και επομένως οποιαδήποτε νίκη εις βάρος του μόνο ως εφήμερη μπορούσε να εκληφθεί. Αυτό το «τέρας», με την απίστευτη δύναμη αναγέννησης, δεν είχαν καμία ψευδαίσθηση πως σε λίγο θα καλούνταν να το αντιμετωπίσουν, όχι όπως μέχρι πρότινος στις μακρινές στέπες αλλά στους δρόμους του ίδιου του Βερολίνου.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ - ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η μεγάλη αυτή αρματομαχία είχε ως αποτέλεσμα την ήττα των Γερμανών στο Κουρσκ. Οι απώλειες κατ' αυτή τη μάχη δεν έχουν εξακριβωθεί πλήρως και οι σχετικοί αριθμοί, που έχουν ανακοινωθεί εκατέρωθεν, είναι υπερβολικοί. Κατ' αυτόν τον τρόπο, με βάση τα στοιχεία που έδωσαν οι Ρώσοι, οι εκτός μάχης Γερμανοί προσεγγίζουν το σύνολο των μαχητών, ενώ τα άρματα που καταστράφηκαν, σύμφωνα με τα ίδια στοιχεία, υπερβαίνουν τον αριθμό αυτών που χρησιμοποιήθηκαν κατά την επίθεση. Επίσης υπερβολικοί φαίνονται και οι από Γερμανικής πλευράς αριθμοί περί των καταστραφέντων Ρωσικών αρμάτων. Σύμφωνα με πληροφορίες αξιόπιστων πηγών, κυρίως από ουδέτερες χώρες, οι απώλειες των αντιπάλων στη Μάχη του Κουρσκ ήταν:

Γερμανών: 20.720, από τους οποίους 3.330 νεκροί.

Ρώσων: 34.000 αιχμάλωτοι και 17.000 νεκροί.

Χαρακτηριστικό στις απώλειες είναι η μείωση του αριθμού των Ρώσων αιχμαλώτων, η οποία ασφαλώς οφειλόταν στην άνοδο της ποιοτικής στάθμης του Ρωσικού Στρατού, αλλά και στη γνωστή πια συμπεριφορά των Γερμανών έναντι των συλλαμβανομένων Ρώσων αιχμαλώτων. Η απόκρουση της Γερμανικής επιθέσεως από τους Ρώσους και κυρίως η επιτυχία της αντεπιθέσεως τους, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την ανακατάληψη του Χάρκοβ, στις 23 Αυγούστου, που είναι πρωτεύουσα της Ουκρανίας, είχε τεράστια επίδραση στο ηθικό τους. Έτσι, οι Ρώσοι απέκτησαν εμπιστοσύνη στις ικανότητες τους να διεξάγουν αγώνες κινήσεων κατά των Γερμανών.

Η αποτυχία των Γερμανών στο Κουρσκ είχε ως συνέπεια την οριστική και αμετάκλητη απώλεια της πρωτοβουλίας των επιχειρήσεων. Έκτοτε οι Γερμανοί θα περιορισθούν σε αμυντικές επιχειρήσεις στο Ανατολικό Μέτωπο. Η ορθή εφαρμογή των κανόνων της ελαστικής άμυνας και τα κατά καιρούς σφάλματα των Ρώσων θα δίνουν την ευκαιρία σε επιδέξιους Γερμανούς στρατηγούς να καταφέρουν -με αντεπιθέσεις- δεινά πλήγματα κατά των επιτιθεμένων. Η καταπληκτική όμως υπεροχή των Ρώσων σε δυνάμεις και μέσα θα επιτρέπει πάντοτε τη «διόρθωση» αυτών των σφαλμάτων χωρίς περισσότερες συνέπειες.

Η αποτυχία των Γερμανών στο Κουρσκ είχε σημαντικές επιπτώσεις στις περαιτέρω σχέσεις του Χίτλερ με τους στρατάρχες του και γενικά σε ό,τι αφορούσε τον τρόπο διεύθυνσεως των επιχειρήσεων. Ο Χίτλερ αμφέβαλλε, ως προς την απόλυτη

νομιμοφροσύνη των στρατηγών στο πρόσωπο του, παρά τον όρκο που είχαν δώσει. Ήδη από την περίοδο αυτή άρχισε να αμφιβάλλει σοβαρά και για την επαγγελματική τους ικανότητα. Η επιχείρηση «CITADELLE» σχεδιάστηκε και εκτελέστηκε από τους πιο επιφανείς στρατάρχες και στρατηγούς της Βέρμαχτ, οι οποίοι χειρίστηκαν το όλο θέμα ως καθαρά «επαγγελματικό» ζήτημα. Η προσωπική επέμβαση του Χίτλερ έγινε σε στρατηγικό επίπεδο, όταν πια η μάχη είχε κριθεί.

Οπωσδήποτε το αποτέλεσμα ήταν πλήρης ήττα με βαρύτατες συνέπειες: τη διάλυση της τεθωρακισμένης δύναμews που είχε συγκροτηθεί και στην οποία στήριζε τόσες ελπίδες, καθώς και την υποχώρηση προς τον ποταμό Δνειπέρο και πέρα απ' αυτόν. Η αποτυχία στο Κουρσκ, κατά τον Χίτλερ και το ναζιστικό περιβάλλον του, οφειλόταν στο ότι οι στρατηγοί του αποδεδειγμένα δεν στηρίζονταν στην πίστη προς τον Φύρερ και στη δύναμη της θελήσεώς του. Από τον θύλακα του Κουρσκ προερχόταν συνεχής απειλή για τη συνοχή του Ανατολικού Μετώπου.

Επειδή αφενός εισχωρούσε -σε μεγάλο βάθος- σε ευπαθή περιοχή που αποτελούσε το όριο μεταξύ των δύο Ομάδων Στρατιών (Κέντρου και Νότου) και αφετέρου δέσποζε στους νευραλγικούς κόμβους του Ορέλ και του Χάρκοβ, διά μέσου των οποίων διέρχονταν άξονες προελάσεως, οι οποίοι οδηγούσαν προς τις στρατηγικής σημασίας γεφυρώσεις του Ζαπορόγιε και Δνειπεροπετρόβσκ, στον ποταμό Δνειπέρο. Για την επιθετικότητα των Γερμανικών δυνάμεων ήταν σαφής και έντονη πρόκληση, επειδή με την απαλοιφή του εξουδετερώνονταν η διαγραφόμενη απειλή, ενώ συγχρόνως παρεχόταν η ευκαιρία καταστροφής σημαντικών δυνάμεων (δύο μετώπων, 11 περίπου στρατιών) του Ρωσικού Στρατού.

Με συνέπεια την ανάκτηση από τους Γερμανούς της πρωτοβουλίας των επιχειρήσεων, που είχε απολεσθεί στο Στάλινγκραντ. Πρέπει εδώ να προστεθεί, ότι οι Γερμανοί, κατέχοντας σταθερά το Ορέλ και το Μπέλγκοροντ, είχαν στη διάθεσή τους εκατέρωθεν του θύλακα δύο πολύτιμες βάσεις για την εκτόξευση επιθέσεως που θα συνέκλινε και θα επέφερε, μετά από εισχώρηση περίπου 60 χλμ. συνολικά, την κύκλωση των ρωσικών δυνάμεων του θυλάκου και την επίτευξη μιας ακόμη νίκης για τη Βέρμαχτ. Αυτοί που σχεδίασαν την επιχείρηση νόμιζαν προφανώς, ότι ήταν εκατέρωθεν του σάκου (όπως παρομοίαζαν τον θύλακα), κρατώντας ανά χείρας σταθερά (στο Ορέλ και στο Μπέλγκοροντ) τα σχοινιά για το κλείσιμο του λαιμού, προς σύλληψη του θηράματος.

Δεν σκέφθηκαν ίσως, ότι ήταν δυνατόν αυτός ο «σάκος» να αποτελούσε το δόλωμα θανάσιμης παγίδας που είχε στηθεί πριν από μήνες. Οι κυριότεροι παράγοντες που υποβοήθησαν στο να λειτουργήσει αυτή η παγίδα είναι:

- 1.** Η περίοδος της τήξεως των πάγων παρέσχε τον απαιτούμενο χρόνο για την ανασυγκρότηση και ενίσχυση των Ρωσικών δυνάμεων.
- 2.** Η απροθυμία ή η αδυναμία της Ομάδας Στρατιών του Κέντρου να δεχθεί να συμβάλει στον έγκαιρο περιορισμό του θυλάκου, όπως πρότεινε ο Διοικητής της Ομάδας Στρατιών του Νότου.
- 3.** Οι συνεχείς αναβολές για την έναρξη της επιχειρήσεως έδωσαν επαρκή χρόνο για τη μετατροπή της τοποθεσίας σε πραγματικό οχυρό.
- 4.** Η γνώση, από την Ανωτάτη Σοβιετική Ηγεσία, του σχεδίου της επιθέσεως των Γερμανών υποβοήθησε τους Ρώσους στο να επιδοθούν με εξαιρετική επιμέλεια στο «στήσιμο του σκηνικού» λεπτομερώς.
- 5.** Περισσότερο απ' όλα βοήθησε η εκ μέρους των Γερμανών συνεχής υποτίμηση των ικανοτήτων του αντιπάλου τους.
- 6.** Τέλος, πρέπει να τονισθεί στην περίπτωση του Κουρσκ, ότι ουδέποτε ίσως σύγχρονος στρατός γνώριζε τόσα πολλά και διέθετε τόσες υπέρτερες δυνάμεις και μέσα, για να συντρίψει τον αντίπαλό του. Ως προς το χρόνο, οι Ρώσοι ήταν ενήμεροι από μήνες για την κατά προσέγγιση ημέρα επιθέσεως και τυχαίως, σαν να μην έφθαναν όλα αυτά, πληροφορήθηκαν την προηγούμενη και την ώρα.

Εντούτοις, οι Γερμανοί ξέφυγαν από την παγίδα και ίσως μάλιστα τελικά η νίκη να μη τους διέφευγε στο Κουρσκ, αν δεν μεσολαβούσε, κατά την άποψη του Στρατάρχη Μάνσταϊν, η απόβαση στη Σικελία. Στην έκθεση που υπέβαλε στον Χίτλερ ο Στρατηγός Μόντελ, Διοικητής της 9ης Στρατιάς (στον τομέα Ορέλ), ανέφερε, ότι οι Ρώσοι είχαν προβλέψει και μελετήσει την εκτόξευση της γερμανικής επιθέσεως και, κατόπιν αυτού, θα έπρεπε να εφαρμοσθεί κατά την επίθεση νέα τακτική μέθοδος. Οι φόβοι αυτοί του Μόντελ (ο οποίος μέχρι τέλος ήταν κατά της επιθέσεως στο Κουρσκ) οδήγησαν στην αναβολή της επιθέσεως μέχρι να φθάσουν στις τεθωρακισμένες μεραρχίες νέου τύπου άρματα σε επαρκή αριθμό και μέχρι να μετατραπεί το αρχικό σχέδιο.

Η ισχυρή κρούση, που προβλεπόταν αρχικά, είχε μετατραπεί σε μετωπική σύγκρουση δυνάμεων. Οι τεθωρακισμένες δυνάμεις με τη μέθοδο των τεθωρακισμένων σφηνών (Panzerkeile) θα χρησιμοποιούνταν για τη διατήρηση της ισχυρώς οργανωμένης τοποθεσίας. Αντί να χρησιμοποιηθούν ως σπάθη κατά του πλευρού και των νώτων του αντιπάλου (όπως μέχρι τότε) θα ρίχνονταν ως πολεμικός πέλεκος κατά του μετώπου του αντιπάλου. Με βάση τα στοιχεία αυτά, είναι δυνατό να εξαχθεί ότι η επίθεση θα ενεργούνταν εκεί ακριβώς, όπου την ανέμενε ο αντίπαλος.

Τα τρομερής ισχύος γερμανικά άρματα υπό τους προαναφερθέντες σχηματισμούς θα ρίχνονταν στο πεδίο της μάχης, για να δοκιμασθεί η αντοχή και η ισχύς τους στα αλληπάλλληλα ναρκοπέδια, τις αντιαρματικές τάφρους και τον βαρύτατο φραγμό του Ρωσικού πυροβολικού (20.000 πυροβόλων, υπεροχή των Ρώσων 1,9:1). Πρέπει, τέλος, να ληφθεί υπόψη ο κύριος αντίπαλος του άρματος, τα αντιαρματικά. Σε όλο το βάθος της τοποθεσίας ανέμεναν 6.000 αντιαρματικά, που είχαν ταχθεί σε ομάδες των 5 - 6 αντιαρματικών με αποστολή την εξουδετέρωση ενός τουλάχιστον Γερμανικού άρματος.

Στο τέρμα, μετά 6 ημέρες, όπως υπολόγιζε ο Στρατηγός Μόντελ, τους ανέμενε η τελευταία δοκιμασία, ένας ακόμη άθλος: να καταβάλουν τη συγκεντρωμένη μάζα των Ρωσικών αρμάτων, η οποία τους ανέμενε. Επρόκειτο για τα άρματα T-34, εφάμιλλα γενικώς σε ποιότητα και υπέρτερα σε αριθμό, με πληρώματα που είχαν ακμαίες τις δυνάμεις, με πλήρεις φόρτους και καλή συντήρηση. Στις ισχυρές τεθωρακισμένες μεραρχίες του «τρίτου υποδείγματος» έλαχε να χρησιμοποιηθούν για τη διάσπαση ισχυρώς οργανωμένης τοποθεσίας (του Κουρσκ), χωρίς ισχυρή υποστήριξη, και μάλιστα σε περιοχή όπου δεν θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν πλήρως την τρομερή δύναμη κρούσεως που διέθεταν, για ν' αποδώσουν κατά την αξία τους.

Τα τεράστια άρματα «Τίγρις» και «Φέρντιναντς» μπορούσαν ευχερώς να αντιμετωπίζουν τα Ρωσικά άρματα, καθώς και τις ομάδες των αντιαρματικών πυροβόλων υπό ανεκτές συνθήκες. Δεν ήταν, όμως, άτρωτα. Εφόσον αποκόπτονταν από το πεζικό και περιοριζόταν η ευκινησία τους, εξουδετερώνονταν εύκολα, το ένα μετά το άλλο, από μικρές ομάδες απλών πεζών. Εκτός από αυτά, ως προς τη Διοίκηση, οι Ρώσοι είχαν εφαρμόσει το δοκιμασμένο σύστημα διεύθυνσεως του αγώνα στην Μόσχα και στο Στάλινγκραντ. Για να ληφθούν ταχείες αποφάσεις στο στρατηγικό πλαίσιο, απέστειλαν και πάλι το Στρατάρχη Ζούκωφ, επικεφαλής της γνωστής ομάδας «των πυροσβεστών του» για την διεύθυνση του αγώνα. Το σύστημα αποδείχθηκε εύκαμπτο, πρωτότυπο και επιτυχές.

Από γερμανικής πλευράς, το θέμα της διεύθυνσεως του αγώνα δεν φαίνεται να αντιμετωπίσθηκε επιτυχώς. Οι επιχειρήσεις της 9ης Στρατιάς στον τομέα του Ορέλ ήταν υπό τον έλεγχο του Διοικητή της Ομάδας Στρατιών Κέντρου, όπως και των δύο στρατιών στο Μπέλγκοροντ - Χάρκοβ, υπό τον έλεγχο του Διοικητή της Ομάδας Στρατιών του Νότου. Δεν υπήρχε ενιαία διοίκηση στο πεδίο της μάχης. Οι προσπάθειες για τον διορισμό αρχιστρατήγου απορρίφθηκαν από τον Χίτλερ με διάφορες ανάξιες λόγου (αστείες) προφάσεις. Το ότι η διεύθυνση του αγώνα υπήρξε από Γερμανικής πλευράς ικανοποιητική, πρέπει να αποδοθεί στους εξαιρετικούς ηγέτες, οι οποίοι ήταν επικεφαλής των Γερμανικών δυνάμεων, όπως ο Στρατάρχης Μάνσταϊν, οι Στρατηγοί Γκουντέριαν, Μόντελ, Χόθ, κτλ.

Όπως αποδείχθηκε, απαιτείται συνταύτιση των προσπαθειών διαφόρων όπλων (πεζικού, μηχανικού, τεθωρακισμένων), πλήρους συντονισμός των ενεργειών κατά τις διάφορες φάσεις (διάρρηξη, αγώνες στο εσωτερικό, διάσπαση) και κυρίως συντριπτική υπεροχή πυρός υποστηρίξεως. Η σπατάλη των πολύτιμων βαρέων αρμάτων κατά τη διάρρηξη και τον αγώνα στο εσωτερικό της τοποθεσίας (λόγω

ελλείψεως επαρκούς πεζικού και υποστηρίξεως πυροβολικού), είχε ως αποτέλεσμα την ήττα των Γερμανικών τεθωρακισμένων κατά τη φάση της τελικής διασπάσεως και εκμεταλεύσεως της επιτυχίας (του θερισμού και της συγκομιδής).

Οι Ρώσοι διέθεταν πράγματι ανεξάντλητες δυνάμεις και μέσα. Παρόλα αυτά απέφυγαν την άκαιρη εκδήλωση επιθέσεων, αναμένοντας τη συμμαχική απόβαση. Γνώριζαν από την πείρα τους, ότι τα στελέχη και το τεχνικό προσωπικό των αρμάτων δεν ήταν ανεξάντλητο και ήταν δυσαναπλήρωτο. Αντίθετα, οι Γερμανοί, εντελώς αψυχολόγητα, έπεσαν στη ρωσική παγίδα και σπατάλησαν τις τόσο πολύτιμες (ανεκτίμητες) μεγάλες μεραρχίες των αρμάτων τους για ένα επουσιώδη ΑΝΣΚ, όπως αποδείχθηκε ότι ήταν το Κουρσκ. Κατά τη μάχη που διεξήχθη στην εξέχουσα του Κουρσκ έλαβε μέρος ο μεγαλύτερος αριθμός αρμάτων στην Ιστορία.

Πράγματι, κατά το αποφασιστικό της στάδιο κινούνταν 3.000 περίπου άρματα και αυτοκινούμενα πυροβόλα και από τις δύο αντιμαχόμενες πλευρές. Ως προς τον κύριο αγώνα, αυτός διεξήχθη σε στενή ζώνη, όπου υπήρχαν ώριμοι σχεδόν σιταγροί, και κρίθηκε κατόπιν μιας αποφασιστικής επελάσεως, κατά την οποία άνθρωποι, που οδηγούσαν χαλύβδινα τέρατα, φαίνονταν αιωρούμενοι σε νέφη καπνού και σκόνης, άλλοτε προς τα εμπρός και άλλοτε προς τα πίσω. Το αποφασιστικό αποτέλεσμα, μετά την έναρξη της συγκρούσεως, κρίθηκε όχι από τους ελιγμούς και τον πνευματικό μόχθο της ηγεσίας των αντιπάλων, αλλά από την πυκνότητα των ναρκοπεδίων, την δασύτητα και την ισχύ του πυρός και, κυρίως, από τον αριθμό και το βάρος των χαλύβδινων αρμάτων.

Χαρακτηριστικό της μάχης υπήρξε το ότι η αργοπορία στην έναρξή της (λόγω της πληθώρας των επιχειρημάτων «υπέρ» και «κατά» του σχεδίου «Ακρόπολις») είχε ως αποτέλεσμα να τεθεί τέρμα στην παντοδυναμία των Γερμανικών τεθωρακισμένων και να περιέλθει η πρωτοβουλία των επιχειρήσεων οριστικά στους Ρώσους. Μπορεί

να θεωρηθεί τραγική ειρωνεία το γεγονός ότι οι σημαντικότεροι από τους ηγέτες της επιχειρήσεως (Στρατάρχης Μάνσταϊν, Στρατηγός Γκουντέριαν, Μόντελ) και ο ίδιος ο Χίτλερ είχαν ταχθεί με πείσμα κατά της επιχειρήσεως.

Εντούτοις, το σχέδιο της επιθέσεως, μόλις άρχισε να συζητείται, γέννησε τόσες ελπίδες, ώστε βαθμηδόν, σαν να είχε αποκτήσει δική του βούληση, τους συνεπήρε όλους, και τους παρέσυρε με ορμή -άλλους με ενθουσιασμό, άλλους με δισταγμό ή και διαμαρτυρίες- στον πυρετό της δράσεως και την καταστροφή. Για τα «Ελεύθερα Έθνη» η νίκη του Κουρσκ, σε συνδυασμό με την επιτυχή απόβαση των Δυτικών Συμμάχων στη Σικελία, υπήρξε η αποφασιστική καμπή του Β' Π.Π. Για τους Γερμανούς οι ημέρες της μάχης υπήρξαν από τις περισσότερο δραματικές και συγχρόνως μακρές για το τόσο βραχύβιο «Χιλιετές Γ' Ράιχ» του Χίτλερ. Τέλος, στην Παγκόσμια Ιστορία, η μάχη του Κουρσκ υπήρξε η μεγαλύτερη αρματομαχία όλων των αιώνων.

Η ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΤΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ

Η μάχη του Κουρσκ, ήταν από τις σημαντικότερες του Β' Π.Π. Σήμανε την αρχή του τέλους για τις «φιλοδοξίες» της Γερμανικής κυριαρχίας στο Ανατολικό Μέτωπο, και έδωσε στρατηγικό πλεονέκτημα στη Σοβιετική Ένωση. «Οι Γερμανοί, οι οποίοι κατά την προσφιλή τους συνήθεια όρμησαν με όλες τις δυνάμεις τους, νόμισαν ότι θα μπήξουν το μαχαίρι στην πλάτη του αντιπάλου που βρισκόταν ακόμη στον πρωινό ύπνο. Ο αντίπαλος όμως, απλά υποκρινόταν τον κοιμισμένο. Άρπαξε το χέρι του επιτιθέμενου, και το χέρι αυτό συνθλίφτηκε εγκλωβισμένο στα ατσάλινα δάχτυλα αληθινών παλικαριών».

Από εκείνο το πρωινό που τα Γερμανικά στρατεύματα πέρασαν στην επίθεση με στόχο το Κουρσκ, πέρασαν 70 χρόνια. Ο χρόνος διασκόρπισε τις ιδεολογίες, τα πάθη και τη προπαγάνδα για εκείνη τη μεγαλειώδη μάχη. Και έγινε σαφές, ότι οι Γερμανοί τότε σίγουρα δεν ήταν πιο αδύναμοι από ότι την 22η Ιουνίου του 1941, οπότε, δύο χρόνια νωρίτερα, είχαν ξεκινήσει την γενικευμένη επίθεσή τους εναντίον της ΕΣΣΔ. Μέχρι την 5η Ιουλίου του 1943, σε αυτό τον τομέα του μετώπου συγκέντρωσαν σημαντικές δυνάμεις και μέσα, φτάνοντας τις 50 μεραρχίες. Είχαν στη διάθεσή τους, άρματα μάχης, πυροβολικό, αεροπορία, και σχεδόν ένα εκατομμύριο στρατιώτες. Τη διοίκησή τους είχαν αναλάβει οι καλύτεροι Γερμανοί στρατηγοί, φον Κλούγκε και Μάνσταϊν.

Τέλος, καλοστημένο ήταν και το σχέδιο της μάχης, πράγμα στο οποίο είχε παράδοση το Γερμανικό Γενικό Επιτελείο. Προέβλεπε ένα χτύπημα με τις σιδερένιες γροθιές των τεθωρακισμένων μεραρχιών και από τις δυο πλευρές του μετώπου, όπως δυο χέρια που σφίγγουν το λαιμό ενός ανθρώπου. Και ακολούθως, η ορμή των μηχανοκίνητων τμημάτων του πεζικού θα έθραυε τον λαιμό του Κόκκινου Στρατού. Λαμβάνοντας υπόψη τον όγκο των δυνάμεων και μέσων που είχε συγκεντρώσει η Σοβιετική διοίκηση κοντά στο Κουρσκ, η στρατηγική αυτή είχε ελπίδες να πετύχει. Αν περικυκλώνονταν οι Σοβιετικές δυνάμεις του Κεντρικού μετώπου και του Βαρόνιεζ, ένα τέτοιο πλήγμα θα ήταν εξαιρετικά δύσκολο να αντιμετωπιστεί.

Επιπλέον, σε ορισμένες τεχνικές παραμέτρους τα Γερμανικά στρατεύματα υπερτερούσαν των Σοβιετικών. Τα σοβιετικά T-34 δεν μπορούσαν να αντιμετωπίσουν σαν ίσος προς ίσο τα νέου τύπου 348 άρματα και αυτοκινούμενα πυροβόλα των Γερμανών. Ωστόσο, ο Κόκκινος Στρατός υπερτερούσε παντού της Βέρμαχτ σε αριθμούς. Κάτι όμως που ίσχυε και το 1941. Ουσιαστικά -και αυτό είναι κάτι που πολλοί λίγοι το επισημαίνουν- τον Ιούλιο του 1943 οι θέσεις εκκίνησης ήταν οι ίδιες με εκείνες του 1941. Το αποτέλεσμα όμως ήταν τελείως διαφορετικό.

Ο Κόκκινος Στρατός ήταν προετοιμασμένος για το χτύπημα, σε αντίθεση με το ξεκίνημα του πολέμου, παρότι και τότε είχε προβλεφθεί η εχθρική επίθεση. Έτσι, είχαν γίνει οι απαιτούμενες προπαρασκευές, ενώ στρατός και μέσα συγκεντρώνονταν.

1. Ενισχύθηκε σε ασύγκριτο βαθμό η κατασκοπία. Αντί του πλήθους των συγκεχυμένων και αντιφατικών πληροφοριών σχετικά με την έναρξη του σχεδίου «Μαρμπαρόσα» (όσον αφορά συνολικά τους στόχους και τις τακτικές του παρέμενε άγνωστο στη Σοβιετική γενική διοίκηση), τη φορά αυτή οι οδηγίες για την επιχείρηση «Οχυρό» (Tsitadel) βρίσκονταν πάνω στο γραφείο του Στάλιν τρεις ημέρες πριν το υπογράψει ο Χίτλερ. Αυτοί που καταλαβαίνουν τη σημασία του συγκεκριμένου γεγονότος, δεν χρειάζονται περισσότερες επεξηγήσεις.

2. Ο σαφής στρατηγικός στόχος που ετέθη από την ανώτατη διοίκηση. Και συγκεκριμένα, η βαθιά αμυντική γραμμή, η καταπόνηση του αντιπάλου και ακολούθως το πέρασμα στην αντεπίθεση. Η διαφορά ήταν καθοριστική σε σχέση με το 1941, οπότε, όπως παραδέχονταν οι ίδιοι οι Γερμανοί αξιωματικοί, ήταν τέτοια η διάταξη των Σοβιετικών στρατευμάτων κοντά στα σύνορα, που ούτε κι αυτοί ήταν σε θέση να κατανοήσουν εάν ήταν ικανά για άμυνα ή για επίθεση. Τελικώς, απεδείχθη, πως ούτε το ένα, ούτε το άλλο, μπορούσαν να κάνουν.

3. Η εμπειρία και σιγουριά του Κόκκινου Στρατού στις δυνάμεις του. Η σιγουριά υπήρχε και το 1941, φτάνοντας ακόμη και στην πίστη για διεξαγωγή επιχειρήσεων «σε εχθρικό έδαφος με ελάχιστες απώλειες». Στην πράξη, βέβαια, ολόκληρα συντάγματα περιέρχονταν σε κατάσταση πανικού απέναντι στα ατελή ακόμη

Γερμανικά άρματα Tiger, τα οποία σε σύγκριση με τα Tiger του 1943, ήταν «τενεκεδένια» κουτιά με αδύναμες ερπύστριες. Το 1943, όμως, ούτε για τα Tiger δεν υπήρχε πλέον φόβος. Αυτά, βέβαια, δεν υποτιμούνταν, αλλά πια δεν προκαλούσαν φόβο. Κάτι που απέδειξε και η μάχη στην Πρόχοροβκα.

4. Ο ανεφοδιασμός, δεν είναι μυστικό ότι το 1941 ήταν άσχημα οργανωμένος. Οι αποθήκες βρίσκονταν σχεδόν σε απόσταση οπτικού πεδίου για τον αντίπαλο και διεξαγόταν με απαράδεκτο τρόπο. Για να το θέσουμε πιο σωστά, στην αρχή δεν υπήρχε καθόλου. Εξαιτίας του γεγονότος αυτού, μεγάλος όγκος υλικού καιγόταν, ανατιναζόταν, ή έπεφτε σε εχθρικά χέρια, όπως μάχιμα άρματα, τα οποία έμεναν από καύσιμα. Ενώ, στις αναμνήσεις από τη μάχη του Κουρσκ, συναντά κανείς μαρτυρίες όπως η εξής: «Έπεφτε μια εχθρική οβίδα στην αποθήκη του πυροβολικού, αλλά δεν είχαμε κανένα πρόβλημα, καθώς είχαμε σκάψει στο έδαφος ακόμη δύο, και συνεχίζαμε απρόσκοπτα τον βομβαρδισμό».

5. Και το τελευταίο, αλλά ίσως πιο σημαντικό. Εκείνο που ο Τολστόι αποκαλούσε «ηθικό του στρατεύματος». Όπως ορθά έχει αναφερθεί, στη μάχη του Κουρσκ υπήρξαν επεισόδια υποχώρησης, αλλά όχι λιποταξίας. Τα Σοβιετικά τμήματα είτε πραγματοποιούσαν τακτική υποχώρηση σε νέες θέσεις για να εξαντλήσουν κάθε δυνατότητα και μέσο άμυνας, είτε οι στρατιώτες φονεύονταν στον τόπο όπου μάχονταν, διότι ας μην λησμονείται ότι το χτύπημα του αντιπάλου ήταν τεράστιας ισχύος. Το ηθικό όμως τότε ήταν πολύ υψηλότερο από ότι το 1941. Στο Κουρσκ μεμονωμένα τάγματα εξακολουθούσαν να αποκρούουν τις επιθέσεις του εχθρού, ακόμη και αν είχαν χάσει την επικοινωνία με τη διοίκηση, πλήρως περικυκλωμένα και χωρίς ελπίδα διαφυγής.

Το ίδιο συνέβη και δύο χρόνια πριν, αλλά σε αντίθεση με εκείνο το καλοκαίρι, τη φορά αυτή η αντίσταση δεν ήταν μόνο απελπισμένη, αλλά και αποτελεσματική. Στις 12 Ιουλίου στην περιοχή του σιδηροδρομικού σταθμού της Πρόχοροφκα σημειώθηκε η μεγαλύτερη σύγκρουση τεθωρακισμένων του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Και από τις δύο πλευρές συμμετείχαν έως 1.200 τεθωρακισμένα άρματα μάχης και αυτοκινούμενες μονάδες. Αναπτύσσοντας την επίθεση, οι Σοβιετικές δυνάμεις ξηράς, έχοντας την υποστήριξη των 2 και 17 στρατευμάτων αέρος, όπως επίσης και της αεροπορίας μεγάλων αποστάσεων, απώθησαν τον αντίπαλο προς τα δυτικά σε απόσταση 140 - 150 χλμ, απελευθέρωσαν το Οριόλ, το Μπέλγκοροντ και το Χάρκοβο.

Στις 23 Αυγούστου με την κατάληψη του Χαρκόβου ολοκληρώθηκε η επιχείρηση επίθεσης του Μπέλγκοροντ - Χάρκοβο, η οποία ήταν το τελευταίο σκέλος της μάχης του Κουρσκ. Σύμφωνα με τις Σοβιετικές πηγές, η Βέρμαχτ έχασε στη μάχη του Κουρσκ πάνω από 500.000 στρατιώτες και αξιωματικούς, 1.500 τεθωρακισμένα. Οι απώλειες των Σοβιετικών στρατευμάτων ανήλθαν σε 254.470 άτομα και πάνω από 3.000 μονάδες τεθωρακισμένων οχημάτων. Μετά τη μάχη πάνω από 100.000 άτομα είχαν τιμηθεί με παράσημα και μετάλλια, 231 άτομα έλαβαν τον τίτλο του Ήρωα της Σοβιετικής Ένωσης, 132 μονάδες έλαβαν τον τίτλο της φρουράς, 26 έλαβαν τιμητικούς τίτλους.

Επισημως, η νίκη στο Κουρσκ εκτιμάται ότι σήμαινε την ανάληψη της στρατηγικής πρωτοβουλίας από τον Κόκκινο Στρατό. Οι ίδιοι οι Γερμανοί στρατηγοί παραδέχτηκαν πως η μάχη αυτή αποτέλεσε την τελευταία προσπάθεια για διατήρηση της πρωτοβουλίας στο Ανατολικό μέτωπο: «Μετά την ολοκληρωτική αποτυχία επίτευξης του αντικειμενικού σκοπού, η πρωτοβουλία πέρασε οριστικά στη σοβιετική πλευρά. Γι' αυτό η επιχείρηση "Οχυρό" αποτέλεσε αποφασιστικό σημείο καμπής στον πόλεμο στο Ανατολικό μέτωπο». Η μάχη αυτή όμως είχε και ένα άλλο αποτέλεσμα. Η καταστροφή του 1941 άφησε μια πολύ βαθιά πληγή στην ψυχή του στρατού και του λαού.

Και ύστερα από δύο χρόνια η πληγή εξακολούθησε να αιμορραγεί, παρά τις νίκες στα πεδία της Μόσχας και στο Στάλινγκραντ. Η μάχη του Κουρσκ «καυτηρίασε» αυτή την πληγή με τη σφοδρή αλλά σωτήρια μάζα πυρός. Απέμεινε μόνο μια ουλή, η οποία θυμίζει αυτή τη φοβερή και συνάμα ένδοξη σελίδα της Ρωσικής - Σοβιετικής ιστορίας. Στις 23 Αυγούστου, την ημέρα της ήττας του Γερμανικού στρατού από τα Σοβιετικά στρατεύματα στη μάχη το Κουρσκ, σύμφωνα με τον Ομοσπονδιακό νόμο υπ. Αρ. 32 FZ με ημερ. 13 Μαρτίου του 1995 «Περί των ημερών της στρατιωτικής δόξας (ημέρες νίκης) της Ρωσίας» γιορτάζεται η Ημέρα της Στρατιωτικής Δόξας της Ρωσίας.

Η ΜΑΧΗ ΠΟΥ ΑΝΟΙΞΕ ΤΟΝ ΔΡΟΜΟ ΠΡΟΣ ΤΟ ΒΕΡΟΛΙΝΟ

Όταν τον Δεκέμβριο του 1941 η Βέρμαχτ βρέθηκε λίγα χιλιόμετρα μακριά από τη Μόσχα, αλλά τελικά δεν κατάφερε να την εκπορθήσει χάρη και στη συνδρομή του «στρατηγού χειμώνα», τα πάντα συνέκλιναν στο συμπέρασμα πως μπροστά στις πύλες της Σοβιετικής πρωτεύουσας είχε θρυμματιστεί ο μύθος του Γερμανικού αήττητου. Έκτοτε πολλές φονικές μάχες έλαβαν χώρα σε όλο το μήκος του Ανατολικού Μετώπου, διατηρώντας σταθερά η Βέρμαχτ και οι άλλοι μάχιμοι Γερμανικοί σχηματισμοί την επιθετική πρωτοβουλία. Όλα αυτά μέχρι τη μάχη στο Στάλινγκραντ, η οποία αφενός σηματοδότησε την αρχή του τέλους για τις Γερμανικές επιθετικές ενέργειες και αφετέρου αποτέλεσε το σημείο καμπής για την τελική έκβαση όχι μόνο της σύγκρουσης με τη Σοβιετική Ένωση, αλλά και συνολικά του Β' Π.Π.

Αν οι δύο παραπάνω μάχες είχαν σημαντικές επιπτώσεις στις μετέπειτα εξελίξεις τόσο σε στρατιωτικό, όσο και σε συμβολικό επίπεδο, μια τρίτη μάχη, αυτή του Κουρσκ, ήρθε να επισφραγίσει τη Σοβιετική υπεροχή και ταυτόχρονα να αφαιρέσει μια διά παντός την πρωτοβουλία των κινήσεων από τα Γερμανικά χέρια. Μετά την τιτανομαχία του Κουρσκ η Βέρμαχτ αναγκάστηκε στο εξής να διεξάγει έναν καθαρά αμυντικό αγώνα, αντιδρώντας πλέον ως ένας ηττημένος στρατός που δεν μπορούσε να αντισταθεί στις συνεχείς και σφοδρές επιθέσεις του Κόκκινου Στρατού, σταθεροποιώντας τουλάχιστον το μέτωπο.

Για μια ακόμη φορά οι στρατιωτικοί είχαν εγκλωβιστεί στο «αλάθητο» του Χίτλερ, ο οποίος ήταν έτοιμος να αντιπαρατεθεί με τον εχθρό σε μια μάχη που κάλλιστα θα μπορούσε να αποκληθεί η «μητέρα όλων των μαχών», μέχρι την επόμενη. Παρά τη συντριπτική ήττα στο Στάλινγκραντ, ο Χίτλερ εξακολουθούσε να πιστεύει πως η Ρωσία είχε δεχθεί έως τότε καίρια χτυπήματα και είχε υποστεί ανυπολόγιστες απώλειες, εκείνο επομένως που συγκρατούσε τον εχθρό από την οριστική κατάρρευση ήταν μόνο ο φανατισμός της κομματικής ηγεσίας και των στρατιωτών της και όχι οι πραγματικές δυνατότητές του να αναπληρώνει τις απώλειες αυτές με νέες και ξεκούραστες δυνάμεις.

Το καλοκαίρι του 1943 ήταν μια ιδανική περίοδος για να επιχειρηθεί η ανασυγκρότηση των Γερμανικών στρατιών με σκοπό να αναληφθεί μια σημαντική επιθετική ενέργεια στο πλαίσιο εφαρμογής του σχεδίου Zitadelle (Ακρόπολη). Μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα τα τεθωρακισμένα και των δύο πλευρών καλούνταν να δικαιώσουν τη φήμη που είχαν αποκτήσει σε εκείνον τον πόλεμο, συγκεντρώνοντας τη δύναμη πυρός τους με τελικό έπαθλο την πόλη του Κουρσκ.

Πίσω όμως από τα υλικά του πολέμου βρίσκονταν το ανθρώπινο δυναμικό και το ηθικό των μαχητών, οι πηγές ανεφοδιασμού και συλλογής πολύτιμων πληροφοριών από την αντικατασκοπεία, οι δυνατότητες αναπλήρωσης των κάθε είδους απωλειών και τελικά η αριθμητική υπεροχή, παράγοντες με τη δική τους σημασία, που έμελλε να αντισταθμίσουν τις όποιες αδυναμίες στρατηγικής και να γείρουν την πλάστιγγα προς τη σοβιετική πλευρά. Όλο το προηγούμενο διάστημα οι εκατέρωθεν επιθέσεις και αντεπιθέσεις είχαν ως αποτέλεσμα να σχηματιστεί στο μέτωπο της ανατολικής Ουκρανίας μια Σοβιετική σφήνα, μήκους αρκετών χιλιομέτρων, που το σημείο αιχμής της εντοπιζόταν στο Κουρσκ.

Η επικράτηση στον τομέα αυτόν ήταν κρίσιμης σημασίας και για τις δύο πλευρές: Σοβιετική νίκη θα έθετε σε σοβαρό κίνδυνο τη Γερμανική Ομάδα Στρατιών «Κέντρο», ενώ τον ίδιο κίνδυνο θα διέτρεχε και η Μόσχα σε περίπτωση Γερμανικής επικράτησης. Στο συγκεκριμένο λοιπόν θέατρο ενός αδυσώπητου, όπως εξελισσόταν, πολέμου παρατάχθηκαν μεταξύ 5 Ιουλίου και 23 Αυγούστου 1943 από τη μια πλευρά ισχυρές Γερμανικές δυνάμεις με επικεφαλής τους στρατάρχες Γκίντερ φον Κλούγκε της Ομάδας Στρατιών «Κέντρο» και Εριχ φον Μάνσταϊν της Ομάδας Στρατιών «Νότος», ενώ από την άλλη τις κινήσεις του Κόκκινου Στρατού διηύθυναν οι στρατάρχες Γκεόργκι Ζούκοφ και Αλεξάντερ Βασιλιέφσκι.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στη μάχη αυτή πήραν μέρος περίπου δύο εκατομμύρια άνθρωποι, έξι χιλιάδες άρματα μάχης και τέσσερις χιλιάδες αεροσκάφη. Μέχρι τότε η Σοβιετική Ένωση έχασε ένα τεράστιο έδαφος και υπέστη τεράστιες απώλειες. Το γεγονός αυτό ανάγκασε το Σοβιετικό στρατό να κινητοποιηθεί στο μέγιστο βαθμό και να καταφέρει συντριπτικό πλήγμα στον εχθρό το καλοκαίρι του 1943. Μετά το τέλος της χειμερινής εκστρατείας του 1942 - 1943 τα στρατεύματα του Χίτλερ ανακτούσαν τις δυνάμεις τους ύστερα από τη Μάχη του Στάλινγκραντ.

Παρόλο που την άνοιξη κατάφεραν ένα βαρύ πλήγμα στα Σοβιετικά στρατεύματα νότιο-δυτικά και να ανακαταλάβουν την πριν λίγο καιρό απελευθερωμένη πόλη Χάρκοβο, δεν ήταν ωστόσο σε θέση να διεξάγουν πιο ενεργά και με επιτυχία νέες επιθετικές επιχειρήσεις. Μετά το Στάλινγκραντ στον Κόκκινο Στρατό ήταν αισθητή η ανάγκη της ανάκτησης των πόρων και της προετοιμασίας για την θερινή εκστρατεία. Σ' αυτές τις συνθήκες ήταν βασικό να καθοριστεί η κατεύθυνση του κύριου χτυπήματος. Η πιο συμφέρουσα για τα Γερμανικά στρατεύματα ήταν η επίθεση στο σημείο προεξοχής ανάμεσα στις πόλεις Κουρσκ και Οριόλ.

Ο Χίτλερ ονόμασε την μελλοντική του επιχείρηση «Φρούριο». Θεωρούσε ότι οι Γερμανοί θα είναι σε θέση να περικυκλώσουν τα Σοβιετικά στρατεύματα και να ανοίξουν το δρόμο πρώτα προς το Κουρσκ και στη συνέχεια προς τη Μόσχα. Η Ανώτατη Διοίκηση του Κόκκινου Στρατού, επίσης κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η κατεύθυνση του Κουρσκ θα είναι η κύρια στη θερινή του εκστρατεία. Ήταν απαραίτητο να συγκεντρωθούν οι δυνάμεις και οι πόροι, μάλιστα, όχι μόνο για άμυνα, αλλά και για επίθεση - αυτή η φάση ακριβώς ήταν η καθοριστική. Είναι αλήθεια ότι η Σοβιετική διοίκηση έκανε ένα λάθος.

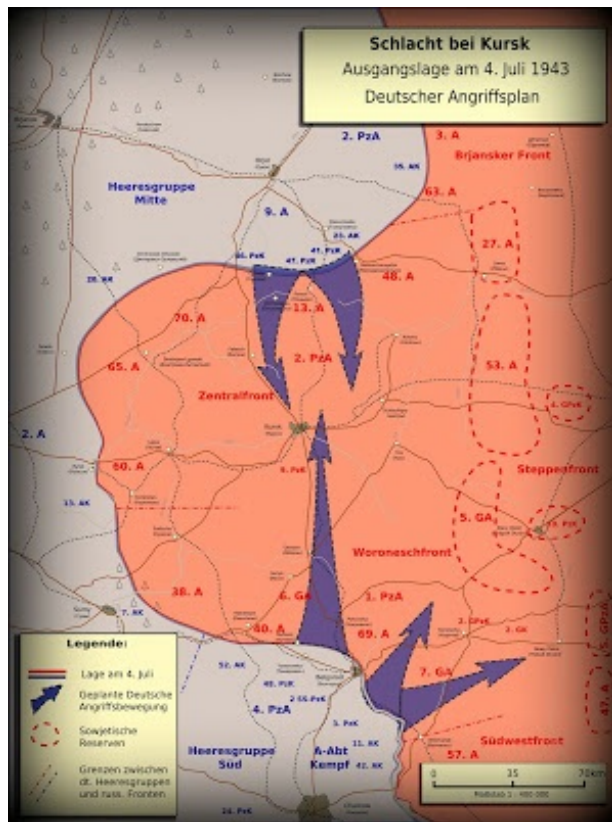
Στο Γενικό Επιτελείο θεωρούσαν ότι το κύριο πλήγμα του εχθρού θα καταφερθεί στη βόρεια πλευρά, όπου βρισκόταν το κεντρικό μέτωπο υπό την αρχηγία του Στρατού Κονσταντίν Ροκοσόφσκι. Όμως, οι πρώτες κιόλας ημέρες της μάχης, που άρχισε στις 5 Ιουλίου, έδειξαν ότι οι κύριες Γερμανικές δυνάμεις ήταν συγκεντρωμένες στο νότο. Τη στιγμή που πραγματοποιόταν η ανασύνταξη των δυνάμεών του, ο σοβιετικός στρατός ήταν αναγκασμένος να υποχωρήσει σε ορισμένα σημεία κατά 35 χιλιόμετρα. Οι Γερμανοί ενέτειναν την πίεσή τους. Στις 12 Ιουλίου οι μεραρχίες αρμάτων μάχης των Ες-Ες και τα Σοβιετικά τάνκς συναντήθηκαν στο χωριό Πρόχοροβκα.

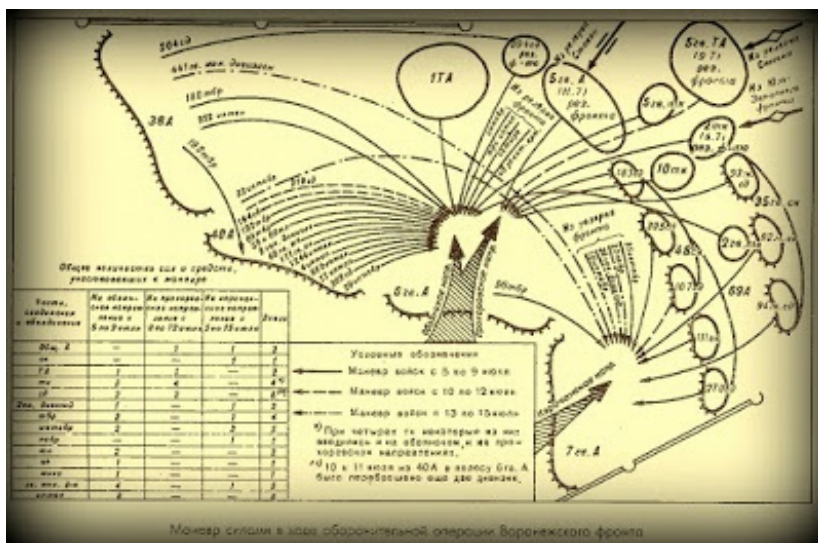
Ακολούθησε η μάχη με τη συμμετοχή 1000 και πάνω τάνκς και από τις δύο πλευρές. Η κύρια έκβαση της μάχης αυτής ήταν η εξής: τα στρατεύματα του Χίτλερ άρχισαν να υποχωρούν και εγκατέλειψαν τα σχέδια επίθεσης στο Κουρσκ. Από εκείνη τη στιγμή άρχισε η επιθετική φάση της μάχης. Τότε ακριβώς στη Μόσχα, ρίχθηκαν στον ουρανό τα πρώτα χαιρετιστήρια πυροτεχνήματα προς τιμήν της απελευθέρωσης της Μπέλγκοροντ του Χαρκόβου. Για πολλούς μαχητές, το γεγονός αυτό ήταν εντελώς απροσδόκητο και τους προκάλεσε μεγάλη έκπληξη.

Τα Σοβιετικά στρατεύματα μετά τη μάχη του Κουρσκ δεν άφησαν πια ποτέ να ξεφύγει από τα χέρια τους η στρατηγική πρωτοβουλία. Θεωρείται επίσημα ότι η μάχη του Κουρσκ τελείωσε στις 23 Αυγούστου, δηλαδή διήρκεσε 49 ημέρες. Ο Κόκκινος Στρατός μετά την μάχη του Κουρσκ εξακολουθούσε χωρίς καμιά ανάπαυλα να χτυπά

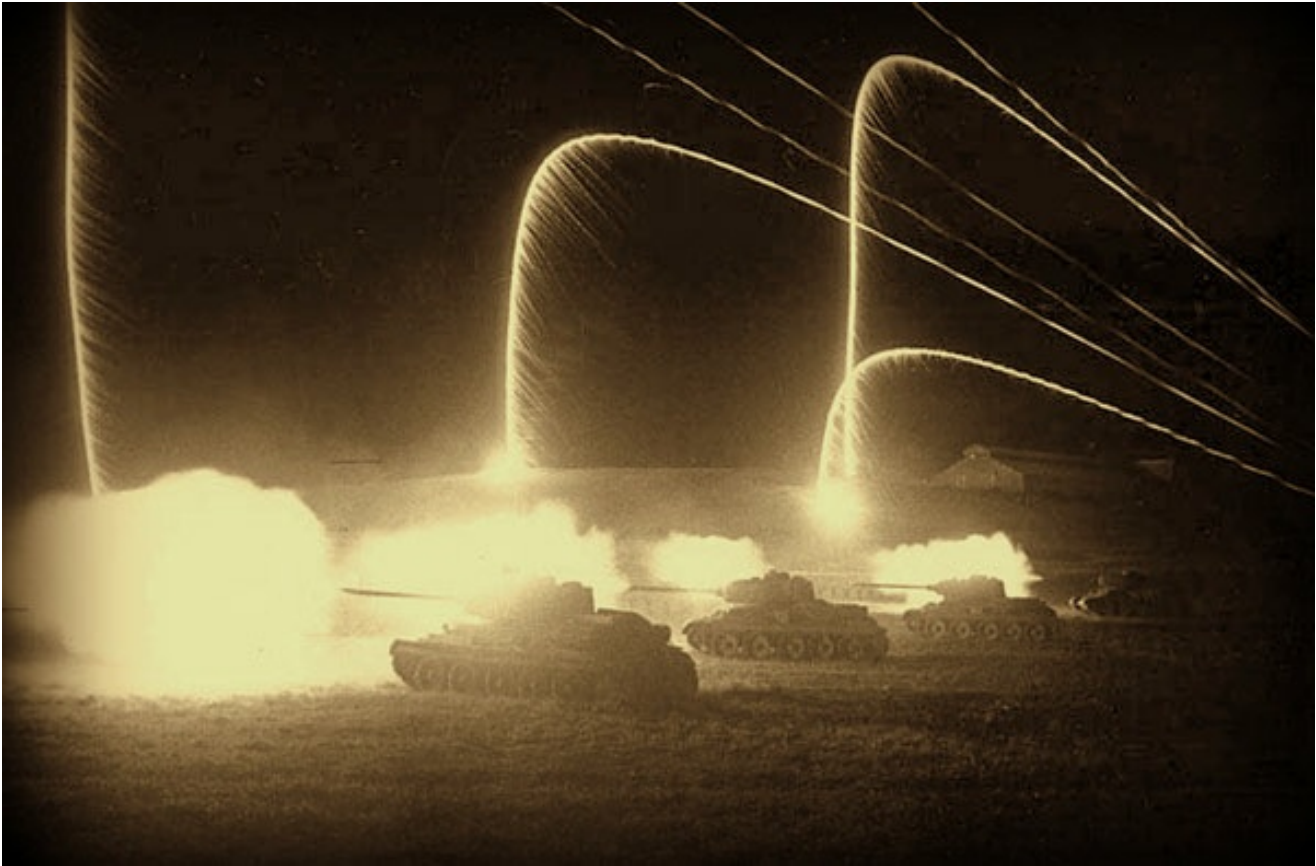
τον εχθρό. Ήδη το Σεπτέμβριο τα Σοβιετικά στρατεύματα βγήκαν στις όχθες του Δνεπίρου και στις 6 Νοεμβρίου απελευθερώθηκε η πρωτεύουσα της Ουκρανίας - το Κίεβο.

ΧΑΡΤΕΣ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

~~(Κάντε κλικ στις φωτογραφίες για μεγέθυνση)~~

ΠΗΓΕΣ :

(1):

<http://www.militaryhistory.gr/articles/view/55>

(2):

http://www.istorikathemata.com/2010/11/blog-post_6936.html

(3):

<https://stratistoria.wordpress.com/9-ww2/%CE%B8-%CE%B5-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%84%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%BC%CE%AD%CF%84%CF%89%CF%80%CE%BF/19430705-koursk/>

(4):

<http://www.analystsforchange.org/2013/08/1943.html>

(5):

http://nomika-analata.blogspot.gr/2013/08/blog-post_24.html

(6):

http://www.wikiwand.com/el/%CE%9C%CE%AC%CF%87%CE%B7_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%9A%CE%BF%CF%85%CF%81%CF%83%CE%BA

(7) :

<http://www.aetos-apokalypsis.com/2013/08/koursk-deyterou-pagosmiou-polemou.html>

(8) :

<http://greekworldhistory.blogspot.com/2015/11/5-1943-23-1943.html#more>